

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Підручник
з дисципліни „Інтелектуальна власність”
для студентів всіх спеціальностей
всіх форм навчання

Харків – 2007

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

До друку і в світ дозволяю
Перший проректор

Гладкий І.П.

Підручник
з дисципліни „Інтелектуальна власність”
для студентів всіх спеціальностей,
всіх форм навчання

Усі цитати, цифровий,
фактичний
матеріал та бібліографічні
відомості перевірені, написання
одиниць відповідає стандартам

Затверджено методичною
радою університету,
протокол №
від _____ 200__ р.

Упорядник:

Н.М.Целих

Відповідальний за випуск:

В.М. Бережний

Харків ХНАДУ – 2007

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Підручник
з дисципліни „Інтелектуальна власність”
для студентів всіх спеціальностей,
всіх форм навчання

Затверджено методичною
радою
університету,
протокол №
від _____ 200__ р.

Харків – 2007

Підручник з дисципліни „Інтелектуальна власність” для студентів всіх спеціальностей, всіх форм навчання.

Укладач: Н.М.Целих

Кафедра економічної теорії та права

УДК: 347.77/.78(477)

Целих Н.М. Інтелектуальна власність: Навчальний посібник для студентів ВЗН.- Харків: Видавництво ХНАДУ, 2007. – 133 с.

Підручник містить рекомендації з вивчення основних тем з курсу «Інтелектуальна власність», а саме проаналізовано сутність права інтелектуальної власності, та його нормативно-правові основи. Досліджується основні проблеми у сферах авторського, суміжного, патентного права та нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності.

Приділено увагу питанням Захисту та Охорони інтелектуальної власності та Економіці інтелектуальної власності. Матеріал викладено в доступній формі, відповідно навчальної програми з дисципліни «Інтелектуальна власність».

Рекомендовано для студентів вищих навчальних закладів, викладачів аспірантів.

Бібліограф. 44 найм. Табл.. 2

Рецензенти:

Професор кафедри цивільного права №1
(Національної юридичної академії України
імені Ярослава Мудрого) Спасибо-Фатєєва І.В.

Професор кафедри цивільного права №1
(Національної юридичної академії України)
імені Ярослава Мудрого Жилінкова І.В.

Целих Н.М.
ХНАДУ, 2007

ЗМІСТ

Вступ

Тема 1. Загальна характеристика права інтелектуальної власності

1.1 Відносини, що складаються у сфері інтелектуальної власності.

1.2 Поняття права інтелектуальної власності

1.3 Становлення права інтелектуальної власності

1.4 Об'єкти права інтелектуальної власності

1.5 Елементи права інтелектуальної власності

1.6 Суб'єкти права інтелектуальної власності

Тема 2. Законодавство про інтелектуальну власність

2.1. Загальна характеристика національних джерел.

2.2 Міжнародні угоди як джерело права інтелектуальної власності.

2.3 Державна система правової охорони інтелектуальної власності

Тема 3. Авторське право та суміжні права.

3.1. Поняття та розвиток авторського права в Україні.

3.2. Об'єкти та суб'єкти авторсько-правових відносин

3.3 Особисті немайнові та майнові права автора

3.4. Винятки та обмеження в майнових прав автора

3.5. Строк чинності авторського права

3.6. Договори на створення об'єктів авторського права

3.7. Поняття, об'єкти, суб'єкти та специфіка суміжних прав

Тема 4. Патентне право

4.1. Поняття і предмет патентного права

4.2 Розвиток права на винаходи, промислові зразки та інші результати технічної творчості.

4.3. Правова характеристика винаходів.

- 4.4. Правова охорона корисних моделей.
- 4.5. Промисловий зразок як об'єкт патентного права.
- 4.6. Припинення дії патенту і визнання його недійсним
- 4.7. Обов'язки, що випливають з патенту

Тема 5. Захист нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності.

- 5.1 Правова охорона об'єктів права на сорти рослин
- 5.2. Правова охорона об'єктів права на породи тварин
- 5.3. Об'єкти наукових відкриттів
- 5.4. Об'єкти раціоналізаторських пропозицій
- 5.5. Поняття й ознаки комерційної таємниці.

Тема 6. Охорона і захист прав інтелектуальної власності.

- 6.1. Необхідність захисту об'єктів інтелектуальної власності
- 6.2. Система захисту авторського, суміжного та патентного права
- 6.3. Захист цивільних прав у судовому порядку

Тема 7. Економіка інтелектуальної власності.

- 7.1. Інтелектуальна економіка та її складові.
- 7.2. Внесення інтелектуальної власності до статутного капіталу підприємства
- 7.3. Інтелектуальна власність як товар і як капітал.
- 7.4. Державна політика в області оцінки, обліку і користування інтелектуальної власності. Нормативно-правова основа оцінки
- 7.5. Оцінка вартості прав на об'єкти права інтелектуальної власності

ЛІТЕРАТУРА

ВСТУП

Сьогодні інтелектуальна власність використовується набагато ширше, ніж будь-коли раніше.

Світло вільної наукової, технічної і художньої творчості з давніх часів наполегливо пробивається до світового визнання. Талановиті вчені, музиканти, інженери, бізнесмени, фотографи та художники - усі прагнуть продавати на ринку свої продукти і послуги та захистити результати своєї праці. Забезпечення на законодавчому рівні права інтелектуальної власності є саме тим шляхом, завдяки якому це може бути досягнуто. У цілому законодавство у сфері інтелектуальної власності прагне захистити інтереси авторів та інших творців інтелектуальних товарів і послуг шляхом надання їм певних визначених, обмежених у часі прав, що дозволяють контролювати використання їхньої творчої діяльності. Причому ці права стосуються не матеріального об'єкта, в якому може бути втілений результат творчої праці, а продукту діяльності людського розуму як такого.

Нормативно-правова база у сфері інтелектуальної власності постійно вдосконалюється і поповнюється новими документами з метою створення таких правових механізмів, які б дозволили максимально захистити національного виробника та іноземного інвестора від правопорушень та зловживань у цій сфері

16 січня 2003 року Верховна Рада України прийняла новий Цивільний кодекс України Однією зі складових частин цього Кодексу є Книга четверта «Право інтелектуальної власності». Вперше в історії України прийнято такий цивільний кодифікаційний акт щодо права інтелектуальної власності. Книга про право інтелектуальної власності ЦК України враховує сучасний стан економіки України і взагалі господарювання, наші традиції і звичаї, нашу ментальність і реальність буття. Вона максимально наблизила систему правової охорони інтелектуальної власності до світових стандартів

У підручнику прокоментовані основні положення Цивільного кодексу України, Законів "Про авторське право і суміжні права", "Про власність", "Про охорону прав на винаходи та корисні моделі", "Про охорону права на промислові зразки" та інші.

Дисципліна "Інтелектуальна власність" належить до циклу нормативних гуманітарних та соціально-економічних дисциплін, викладається на всіх спеціальностях та її завданням є сформувати у студентів правове мислення, надати знання про соціальний правовий захист людини; навчити орієнтуватися в законодавстві та застосовувати його на практиці. Така активна участь можлива лише за наявності певних базових знань щодо питань інтелектуальної власності, тобто наявності досить високої правової культури громадян.

Тема 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

- 1.1 Відносини, що складаються у сфері інтелектуальної власності.
- 1.2 Поняття права інтелектуальної власності
- 1.3 Становлення права інтелектуальної власності
- 1.4 Об'єкти права інтелектуальної власності
- 1.5 Елементи права інтелектуальної власності
- 1.6 Суб'єкти права інтелектуальної власності

1.1 Відносини, що складаються у сфері інтелектуальної власності.

У сфері інтелектуальної власності виникають майнові та особисті немайнові відносини, які ґрунтуються на загальних цивільно-правових засадах.

У наведеному визначенні об'єднані дві групи інтелектуально-правових відносин:

1) відносини, що складаються у процесі створення об'єкта права інтелектуальної діяльності, тобто про відносини, коли ще немає самого об'єкта інтелектуальної власності;

2) відносини, що складаються у процесі правової охорони інтелектуальної власності. тобто про охорону вже готового результату інтелектуальної діяльності, який визнано в установленому порядку об'єктом інтелектуальної власності.

Оскільки право інтелектуальної власності є підгалуззю цивільного права, то метод регулювання цивільно-правових відносин поширюється і на відносини у сфері інтелектуальної власності.

Метод правового регулювання визначається як система специфічних способів, засобів та прийомів, за допомогою яких право як регулятор суспільних відносин впливає на них у нормативному порядку, встановлюючи правила поведінки їх

учасників, надаючи їм права та встановлюючи їх обов'язки.

Метод цивільно-правового регулювання полягає, передусім, у загальному юридичне рівному становищі суб'єктів цивільного права. Це означає, що у цивільно-правовому відношенні сторони одна перед одною не мають будь-яких правових переваг, — вони незалежні одна від одної, не підпорядковані одна одній. Цей принцип цивільного права не можна тлумачити як рівноправність сторін. У договорі позики позикодавець має лише право і ніяких обов'язків, а позичальник — лише обов'язок і ніяких прав. Вони не рівноправні, але юридичне рівні, одна сторона не може керувати іншою.

1.2 **Поняття права інтелектуальної власності**

Поняття інтелектуальної власності тісно пов'язано з розумовою діяльністю людини, тому що споконвічно саме людина є власником і розпорядником тих ідей, що народилися в процесі цієї діяльності. Дані результати розумової діяльності можуть реалізовуватися в наступних об'єктах, що перераховані в Міжнародній конвенції про створення Всесвітньої організації інтелектуальної власності:

- літературні, художні і наукові твори;
- виконавська діяльність артистів, звукозапис, радіо- і телевізійні передачі;
- винаходи у всіх областях людської діяльності;
- наукові відкриття;
- промислові зразки;
- товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування і комерційні позначення;
- інші об'єкти, що виникли в процесі розумової діяльності.

Усі ці об'єкти, створені людиною, можуть активно використовуватися в процесі діяльності організацій при виробництві товарів, послуг, у рекламі й в іншій діяльності. Тому інтелектуальною власністю володіють не тільки фізичні особи, але і юридичні.

Цивільний кодекс України дає наступне визначення інтелектуальної власності:

«Право інтелектуальної власності — це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншими законами.

Право інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності, зміст яких щодо певних об'єктів права інтелектуальної власності визначається цим Кодексом та іншим законом».

За допомогою надання створювачу об'єктів інтелектуальної власності виключних прав. здійснюється їх правова охорона. «Виключність» прав означає, що жодна особа, крім тієї, кому вони належать, не може здійснити використання об'єкта, не маючи на це відповідного дозволу особи, яка володіє виключними правами. Виключне право - це виключна можливість здійснювати щодо об'єкта закріплені законом правомочності на власний розсуд. ЦК закріпив у ст. 418 важливий принцип їх непорушності: ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених законом.

Виключні права інтелектуальної власності за своїм характером та об'єктом поділяються на дві групи - особисті немайнові та майнові. Особисті немайнові права необхідні для охорони гідності відповідного суб'єкта, його імені, творчої репутації, забезпечення його суспільного визнання.

До особистих немайнових прав загальні норми відносять: право на визнання людини створювачем об'єкта інтелектуальної власності, право перешкоджати будь-якому посяганню, здатному завдати шкоди його честі чи репутації, а також інші немайнові права, встановлені законом.

Стаття 423 ЦК закріплює невичерпний перелік особистих немайнових прав, а тому спеціальне законодавство може містити зазначення інших немайнових прав, що обумовлені особливостями певного об'єкта інтелектуальної власності.

Ці права є невідчужуваними, тобто не можуть передаватися іншим особам. Невідчуженість цих прав виключає можливість

відмови від них або їх примусового припинення. Згідно зі ст. 425 ЦК, вони є чинними безстроково, і обов'язок їх дотримання лежить на будь-якій особі незалежно від спливу строку існування майнових прав. Наприклад, автором «Одисеї» був і завжди буде письменник стародавній Греції Гомер, не дивлячись на те, що він помер майже 2700 років тому.

Майнові права інтелектуальної власності можуть бути різноманітними залежно від особливостей самого інтелектуального продукту та способів його використання. Останні є одним з класифікаційних критеріїв поділу майнових прав на види. Так, до майнових прав, автора твору належать право опублікування, право на відтворення, право на публічне сповіщення, право на переклад, право на розповсюдження твору та інші. За цим критерієм визначаються й майнові права, наприклад, на торгівельну марку: право на застосування торгівельної марки на товарах та упаковці, право на згадування торгівельної марки у рекламі, право на її зазначення на бланках та іншій документації, тощо.

Однак незалежно від того, яким є конкретний зміст того чи іншого майнового права на певний об'єкт, його сутність визначається складовими елементами, переліченими у ст. 424 ЦК. По-перше, це можливість використання об'єкта права інтелектуальної власності, тобто право на власні активні дії щодо використання об'єкта на власний розсуд. По-друге, це можливість дозволяти його використання іншим особам, тобто розпоряджатися правом на використання і, як наслідок, одержувати відповідний доход. По-третє, це можливість перешкоджати його неправомірному використанню, що може бути реалізована у формі прямої заборони, адресованої або конкретній особі, або публічно оголошеному необмеженому колу осіб з метою попередити можливі порушення з їх боку.

Майнові права відчужувані, вони можуть передаватися іншим особам за договором як у повному обсязі, так і у частині правомочностей щодо одного чи декількох способів використання. Крім того» ч. 3 ст. 424 ЦК передбачає, що майнові права інтелектуальної власності можуть відповідно до закону бути вкладом до статутного капіталу юридичної особи, предметом договору застави та інших зобов'язань, і а також використовуватися

в інших цивільно-правових відносинах. Згідно зі ст. 425 ЦК майнові права інтелектуальної власності є чинними протягом строків, встановлених Кодексом, іншим законом чи договором. Так, наприклад, майнове право на винахід діє протягом тільки 20 років, а на торговельну марку (знак для товарів і послуг) -10 років з правом подовження кожного разу ще на 10 років. На літературні та художні твори це право діє протягом життя автора і 70 років після його смерті тощо. Крім того, майнові права мають територіальні обмеження, пов'язані з тією територією, на якій діє законодавство держави (групи держав, що підписали відповідний міждержавний договір або цілу конвенцію про захист відповідних виняткових прав). На решті території (тобто на території держав, які не приєдналися до таких конвенцій і договорів) майнові права даного автора реально не діють. Наприклад, патент на винахід діє тільки на території тієї країни, патентним відомством якої він виданий. Тобто патент, що видано в Україні, не діє на території Польщі або Німеччини.

При здійсненні інтелектуальних прав діє важливий принцип співвідношення майнових та немайнових прав, закріплений у ч. 3 ст. 423 ЦК: особисті немайнові права інтелектуальної власності не залежать від майнових прав інтелектуальної власності. З цього випливає, що передача майнових прав за договором, або їх обмеження згідно із законом, або нездійснення майнових прав не обмежує і не припиняє немайнових прав та не означає відмову від них.

1.3. Становлення права інтелектуальної власності

Поняття «інтелектуальна власність» виникло в процесі тривалої (починаючи з XVIII ст.) практики юридичного закріплення за певними особами їхніх прав на результати інтелектуальної діяльності у сфері науки, виробництва, мистецтва і літератури. У науковій термінології цей термін використовується з 50-х років XX ст.

Розуміння суті інтелектуальної власності, умов її виникнення і

перетворення в нематеріальні активи відкриває нові можливості в реалізації творчого потенціалу працівників розумової праці, його економічного стимулювання.

Як результат віртуальної за своєю природою творчої, інтелектуальної праці інтелектуальна власність не має суто наукового визначення. Згідно з п. УІІ Статті 2 Конвенції, що засновує Всесвітню організацію інтелектуальної власності (ВОІВ), під поняттям «інтелектуальна власність» розуміють права на літературні, художні і наукові твори; виконавську діяльність артистів, звукозапис, радіо- і телевізійні передачі; винаходи в усіх сферах людської діяльності; наукові відкриття; промислові зразки; товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування і комерційні позначення; захист від недобросовісної конкуренції, а також усі інші права, що стосуються інтелектуальної діяльності (наприклад, комп'ютерні програми і бази даних, топології інтегральних мікросхем, ноу-хау) у виробничій, науковій, літературній і художній сферах, закріплені за певним суб'єктом, а також різні форми привласнення матеріальних благ, що є винагородою за творчу працю.

Саме завдяки розумовій діяльності людство переходить від одного етапу забезпечення необхідними засобами та знаряддями для свого існування до іншого — більш досконалого. Людство все більше переключається у цьому процесі на створення нових знарядь і засобів, тобто акцент переноситься саме на творчість, майстерність, уміння, що визначається словом «техніка», запозиченим із грецької мови. Тенденції розвитку науки, культури, техніки і виробництва, особливо у другій половині ХХ ст., свідчать про те, що людство у своєму розвитку підійшло до тієї межі, коли подальший прогрес буде зумовлюватися саме розумовою діяльністю суспільства. Тобто, саме результати розумової діяльності або за теперішньою термінологією — інтелектуальної діяльності будуть визначати стратегію і тактику соціально-економічного розвитку будь-якої країни. Інтелектуальна власність почала здійснювати значний вплив на економічну діяльність підприємств, стала її невід'ємною частиною. За таких умов об'єкти інтелектуальної власності, що представляють собою права конкретного суб'єкта господарювання на результати інтелектуальної праці – винаходи, технології, товарні

знаки, права на користування природними ресурсами, тощо, які можуть генерувати значні прибутки для підприємства при їх використанні, повинні бути взяті до обліку, що ведеться на підприємстві та зараховані на баланс. Саме це на даному етапі і представляє собою найбільшу проблему в сфері відносин інтелектуальної власності. Справа в тому, що в Україні досі недопрацьована нормативно-правова база в цій сфері. Такий стан обумовлений тим, що протягом початку дев'яностих років питанню інтелектуальної власності в Україні не приділялося достатньої уваги. Тому сьогодні правове регулювання деяких питань стосовно складових частин промислової вартості, таких як ноу-хау, фірмове найменування чітко не окреслено і не визначено. Ще більшу проблему являє оцінка об'єктів інтелектуальної власності, без якої не можна обійтись при зарахуванні інтелектуальної власності на баланс підприємства, її продажу, або розрахунку ціни ліцензії на право її використання. Сьогодні навіть у світовій практиці не існує точних або шаблонних методів оцінки інтелектуальної власності, не говорячи вже про пострадянській простір взагалі і Україну в тому числі. Для кожного конкретного об'єкта інтелектуальної власності і у кожному конкретному випадку розробляється унікальна методика розрахунку його вартості, яка повинна враховувати багато специфічних чинників, що представляє собою досить складний процес. Ці унікальні методики розробляються на основі кількох загальних економічних підходів, що були розробленими ще в минулому та позаминулому сторіччях та використовуються для оцінки нерухомості й інвестиційних проектів. Ще одна проблема полягає в тому, що у відношенні до інтелектуальної власності вони мають специфічне застосування. Саме тому розуміння суті інтелектуальної власності та економічної суті загальних підходів щодо її оцінки є вкрай необхідним для розробки адекватної унікальної методики оцінки конкретного об'єкта інтелектуальної власності у кожному конкретному випадку. Ця проблема активно вивчається фахівцями в світовій економіці на протязі останніх 20-30 років. У даній роботі наведені найбільш загальні та вживані підходи до оцінки інтелектуальної власності, що використовуються на сучасному етапі в світовій економіці, були зроблені намагання розкрити економічну суть їх специфічного застосування щодо

інтелектуальної власності.

1.4 Об'єкти права інтелектуальної власності

Як об'єкт права «інтелектуальна власність» — це абстрактне поняття, що використовується для позначення сукупності виключних прав на результати інтелектуальної і, передусім, творчої діяльності, а також прирівняні до них за правовим режимом засоби індивідуалізації юридичних осіб, продукції, робіт і послуг.

З 1 січня 2004 року набрав чинності Цивільний кодекс України. У Книзі IV "Право інтелектуальної власності" цього Кодексу визначені об'єкти права інтелектуальної власності, які залежно від сфери застосування умовно можна розділити на три групи: промислової власності, авторського права і суміжних прав та нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності. (рис. 1).

Згідно із статтею 420 ЦК об'єктами права інтелектуальної власності громадян визнаються: літературні та художні твори, комп'ютерні програми, компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування (топографії) інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин та породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці.

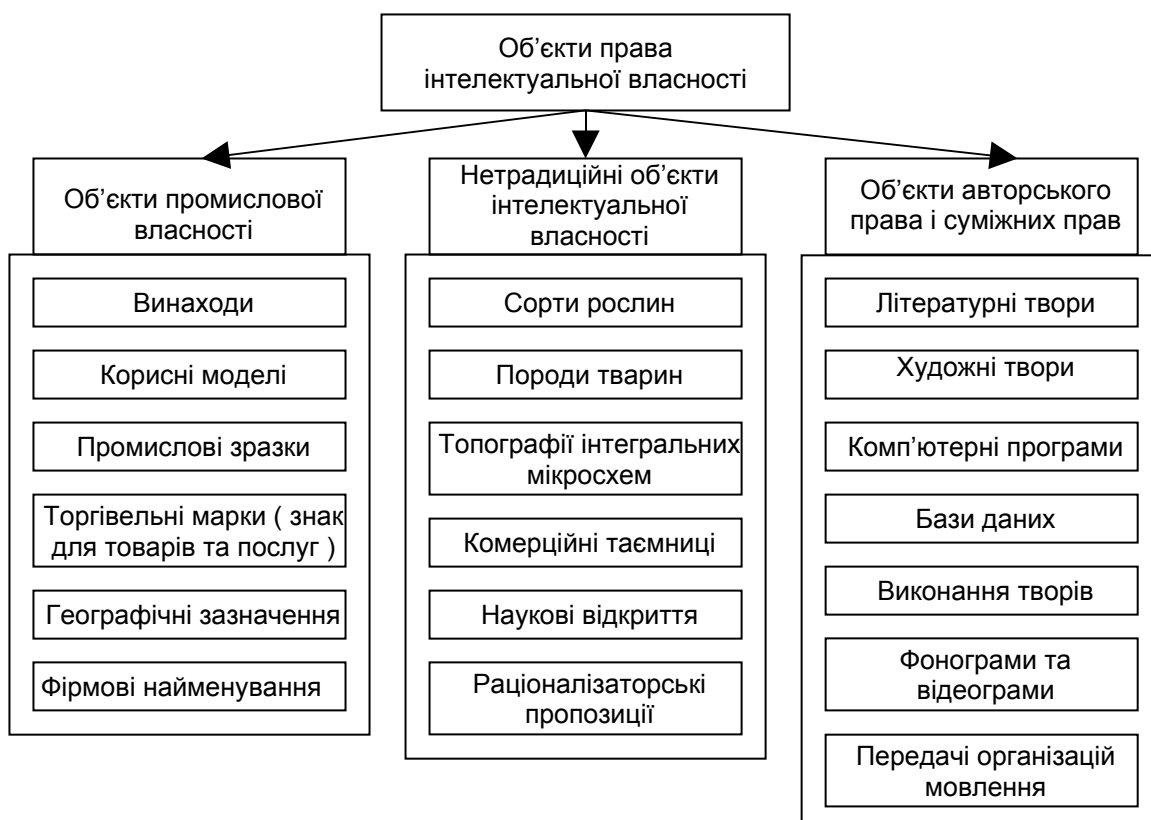

Рис.1. Об'єкти інтелектуальної власності

1.5 Елементи права інтелектуальної власності

Поняття «інтелектуальна власність» включає в себе три основні елементи, що становлять певну діалектичну єдність, а саме: інтелектуальний продукт або продукт розумової, інтелектуальної праці (ІП), інтелектуальна власність (ІВ) і нематеріальний актив (НА), кожному з яких можна дати своє визначення:

- + продукт розумової, інтелектуальної праці (ІП) — продукт творчих зусиль, що має смислове значення для певного, інтелектуально підготовленого кола осіб;
- + інтелектуальна власність (ІВ) — сукупність прав на інтелектуальний продукт;
- + нематеріальний актив (НА) — об'єкт інтелектуальної, в тому числі промислової, власності, а також аналогічні права, визнані в установленому законодавством порядку об'єктом права платника податків.

Однією з форм вияву інтелектуальної власності є так звані нематеріальні активи, визнані законодавством як об'єкт права платника податку.

Нематеріальні активи — принципово новий об'єкт фінансового обліку, що узагальнює особливі види вкладень капіталу підприємства, а також характеризує його економічний потенціал і фінансову стабільність.

Відмітними ознаками нематеріальних активів є:

- 1) відсутність матеріальної основи і при цьому володіння такою цінною якістю, як здатність давати дохід їх власнику, виходячи з довгострокових прав і переваг, які вони приносять йому так довго, як це можливо;
- 2) відсутність наміру продажу нематеріальних активів у нормальних умовах діяльності підприємства;
- 3) тривалість експлуатації, що дає змогу враховувати їх у складі довгострокових інвестицій як позаоборотні активи і через обраний варіант облікової політики встановлювати більш доцільний термін погашення їх первинної вартості при загальній невизначеності термінів функціонування (ділова репутація, товарні знаки тощо);
- 4) відсутність корисних відходів;

- 5) багатocільовий характер експлуатації, що дає змогу використовувати об'єкт на різних ділянках діяльності підприємства (при виробництві окремих видів продукції, виконанні робіт або наданні виробничих послуг, у сфері управління);
- 6) підвищений ступінь ризику в прагненні одержати дохід від застосування подібних активів, а звідси відсутність у користувача прагнення перепродати нематеріальні активи в нормальних умовах користування ними;
- 7) неможливість виділення із загальної маси майна підприємства або відособлення в самостійний вид майна внаслідок його нематеріальної основи.

Відмічені особливості характеризують нематеріальні активи (об'єкт обліку) як узагальнене поняття результатів творчої діяльності і засобів індивідуалізації юридичної особи, що не володіють фізичною основою і реалізуються у формі прав, які приносять їх власнику дохід, розмір якого залежить від обсягу цих прав.

Не визнаються нематеріальним активом, а підлягають відображенню у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені:

- витрати на дослідження;
- витрати на підготовку та перепідготовку кадрів;
- витрати на рекламу та просування продукції на ринку;
- витрати на створення, організацію та переміщення підприємства або його частини;
- витрати на підвищення ділової репутації підприємства (гудвіл), вартість видання.

Трансформація бухгалтерського обліку вплинула на визначення нематеріальних активів, яке зазнало істотних змін. Це пов'язано з приведенням національної системи бухгалтерського обліку у відповідність до вимог ринкової економіки та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Головною метою трансформації системи бухгалтерського обліку стало забезпечення більш об'єктивного відображення фінансового стану і результатів діяльності суб'єктів господарювання, а також доступу всіх заінтересованих користувачів до інформації і звітності.

Використання інтелектуальної власності як нематеріальних активів у господарській діяльності підприємств та відображення в бухгалтерському обліку операцій з використання таких об'єктів дозволяє:

- документально підтверджувати довгострокові майнові права на підставі їх обліку на балансі підприємства;
- здійснювати амортизацію нематеріальних активів у встановленому порядку залежно від терміну їх корисного використання, що дозволяє отримати амортизаційні фонди для подальшого оновлення нематеріальних активів;
- отримувати додатковий прибуток від передачі прав використання об'єктів інтелектуальної власності, а також забезпечувати обґрунтоване регулювання цін на інноваційну продукцію підприємства;
- сплачувати фізичним та юридичним особам авторську вина городу у вигляді роялті;
- здійснювати комерційні операції у вигляді застави, обміну на надійні активи, реалізації тощо з метою отримання доходів і залучення відповідних кредитних ресурсів;
- оновлювати технічний стан виробництва і технології шляхом впровадження інтелектуального капіталу в господарський оборот підприємств;
- здійснювати корпоративні (трансакційні) операції шляхом внесення до статутних фондів інших підприємств (господарських товариств) власного інтелектуального продукту, що дозволяє додатково залучити фінансові ресурси і отримати відповідні корпоративні права з метою впливу на діяльність господарських товариств.

Нематеріальні активи можуть надходити:

- 1) на безоплатній основі;
- 2) на умовах внесення засновниками господарського товариства як внеска до статутного фонду;
- 3) на умовах придбання за рахунок коштів підприємства;
- 4) як придбання на умовах обміну;
- 5) на умовах здійснення сумісної діяльності;
- 6) як створені на підприємстві своїми силами;

- 7) як створені на підприємстві з залученням сторонніх виконавців на договірній основі;
- 8) на умовах їх подальшої реалізації іншим особам;
- 9) на умовах, що не передбачають права власності на таке майно, до якого віднесені нематеріальні активи.

Операції надходження (придбання) нематеріальних активів на безоплатній основі, тобто безоплатно надані товари — це, відповідно до пункту 1.23 ст. 1 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», товари, а саме нематеріальні активи, що надаються платником податку згідно з договорами дарування, іншими договорами, які не передбачають грошової або іншої компенсації вартості таких матеріальних цінностей і нематеріальних активів чи їх повернення, або без укладання таких угод, а також товари, передані юридичній чи фізичній особі на відповідальне зберігання і використання нею в її виробничому або господарському обороті.

1.6 Суб'єкти права інтелектуальної власності

Суб'єктом права може бути будь-яка людина (фізична особа) незалежно від громадянства, постійного місця проживання, роду занять та інших її особистих чинників. Це може бути громадянин України, громадянин іншої держави і особа без громадянства. Суб'єктами права можуть бути і юридичні особи, і держава в тому числі.

Не має значення і вік фізичної особи — носієм права може бути і щойно народжене немовля, не має значення і психічний стан фізичної особи. Зараз на земній кулі немає людини, яка б не була суб'єктом права. Безправних суб'єктів не буває. Автором може бути лише людина, що свідомо створює той чи інший об'єкт інтелектуальної власності. Авторська дієздатність не збігається із загальною цивільною правоздатністю. Цивільною дієздатністю визнається здатність фізичної особи до вчинення певних юридичних дій. Така здатність у фізичної особи виникає тоді, коли вона здатна правильно розуміти значення своїх дій та може керувати ними. За

цивільним законодавством України така здатність настає з досягненням фізичною особою вісімнадцятирічного віку. Проте слід мати на увазі, що на дієздатність фізичних осіб може впливати наявність душевної хвороби.

Змістом дієздатності фізичних осіб є їх здатність набувати цивільних прав і створювати цивільні обов'язки (правонабувальна дієздатність); здатність самостійно здійснювати цивільні права та виконувати обов'язки (правоздійснювальна дієздатність або правови-конавча дієздатність); здатність особи своїми діями розпоряджатися належними особі правами (праворозпорядча дієздатність); здатність нести відповідальність за протиправну поведінку (деліктоздатність).

Цей перелік видів дієздатності підкреслює невідповідність загальної цивільної дієздатності до здатності людини до творчої діяльності, яку слід називати авторською або творчою дієздатністю. Авторською її можна називати тому, що це здатність бути автором якогось творіння. Ось саме ця здатність бути автором будь-якого результату інтелектуальної творчої діяльності не залежить від віку і, отже, від чіткого усвідомлення значення своїх творчих дій. Автором, творцем може бути неповнолітня фізична особа. Історії розвитку науки, літератури, мистецтва, техніки відомо немало випадків, коли авторами тих чи інших досить серйозних результатів інтелектуальної діяльності були і є діти — малолітні за віком.

Малолітні і неповнолітні фізичні особи, які створили об'єкти інтелектуальної власності, визнаються не тільки авторами своїх творінь, у них виникає і право на ці результати інтелектуальної діяльності. Більше того, у таких осіб виникає комплекс авторських або патентних прав на будь-які результати інтелектуальної, творчої діяльності, починаючи від оформлення прав на ці результати. Вони також мають право укладати авторські і ліцензійні договори. Цим особам належить право одержувати належну їм винагороду за використання своїх творінь і розпоряджатися цією винагородою. Проте слід мати на увазі, що зазначені майнові права виникають лише в осіб віком від 14 до 18 років. Діти віком до 14 років мають лише право авторства. Майновими правами цих осіб розпоряджаються їх законні представники. За ЦК України особи віком від 14 до 18 років мають право самостійно здійснювати права

автора на твори науки, літератури та мистецтва, об'єкти промислової власності та інші результати творчої діяльності, що охороняються законом (ст. 31 ЦК України).

Право інтелектуальної власності є підгалуззю цивільного права, отже, ті ж самі особи можуть бути і суб'єктами права інтелектуальної власності.

Згідно зі ст. 421 ЦК суб'єктами права інтелектуальної власності є творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності. Серед суб'єктів права інтелектуальної власності особливе місце належить творцям: автору, виконавцю, винахіднику, раціоналізатору. Творцями можуть бути тільки фізичні особи — люди, творчою працею яких створюється інтелектуальна власність. Саме від творців це право може передаватися до інших осіб, як фізичних, так і юридичних, які самі не створювали об'єктів права інтелектуальної власності, але вони стали суб'єктами цього права згідно з законом або договором.

Якщо у творчому процесі із створення інтелектуального продукту брали участь спільно кілька осіб, у них всіх виникають виключні права, незалежно від ступеня їх творчої участі. Не можуть спільно набути виключні права особи, які не брали творчої участі у створенні інтелектуального продукту, а здійснювали матеріальну, технічну або організаційну допомогу. Стаття 428 ЦК встановлює загальне правило, що здійснення інтелектуальних прав, які належать кільком особам, відбувається ними спільно, тобто за взаємною згодою.

Виникнення майнових інтелектуальних прав одночасно у декількох осіб можливо також у випадках створення інтелектуального продукту за замовленням (ст. 430 ЦК) або у зв'язку з виконанням створювачем обов'язків, що покладені на нього трудовим договором (ст. 429 ЦК). Виникнення спільних майнових прав інтелектуальної власності у працівника, який створив об'єкт, та юридичної або фізичної особи, де або у якої він працює, а також спільних майнових прав у творця та замовника об'єкта є загальним правилом, закріпленим відповідно у ч. 2 ст. 429 та ч. 2 ст. 430 ЦК. Воно обумовлено необхідністю захистити майнові інтереси осіб, які були ініціаторами, а, можливо, авторами ідеї, надавали

організаційну, матеріально-фінансову та іншу підтримку, передавали у користування створювача секрети виробництва, обладнання, та які заінтересовані у застосуванні кінцевого результату, що відповідає певним характеристикам, призначенню та якості. Зазначене загальне правило може бути змінено за згодою сторін. У будь-якому випадку особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору або замовлення, належать творцеві цього об'єкта

Якщо охоронний документ на об'єкт права інтелектуальної власності втратив юридичну силу (наприклад, закінчився визначений охоронним документом - патентом чи свідоцтвом - строк дії), то цим об'єктом може скористатися будь-яка фізична чи юридична особа, тобто він стає суспільним надбанням.

Контрольні питання

1. Які суспільні відносини виступають предметом інтелектуально-правового регулювання?
2. Становлення інтелектуальної власності.
3. Розкрийте сутність права інтелектуальної власності?
4. У чому полягає співвідношення власності та інтелектуальної власності?
5. Що означає метод права інтелектуальної власності?
6. Охарактеризуйте суб'єктів права інтелектуальної власності.
7. Що таке об'єкти права інтелектуальної власності? Назвіть їх види згідно інститутів права інтелектуальної власності.
8. Назвіть елементи права інтелектуальної власності та розкрийте їх суть.

Література

1. Конституція України // ВВР України.- 1996.- № 30.- Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України – К. : Школа, 2003. – 384 с.
3. Право інтелектуальної власності: Підручник для студентів вищих навч. закладів / За ред.. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2002. – 624 с.
4. Право интеллектуальной собственности: Конспект лекций в схемах / Ред.-изг. Д.И. Платонов. – М.: "Приор", 1999. – 114 с.
5. Шишка Р. Інтелектуальна власність та підприємництво. В кн.: Мале підприємництво і менеджмент в Україні: публічні і правові засади. Збірник наукових праць. Київ, 1997. – С. 162 – 168.
6. Штика Р. Право інтелектуальної власності: погляд на проблему. //Право України. – 1999. - № 1. – С. 57-59.
7. Підпригора О.А. Право інтелектуальної власності в проекті Цивільного кодексу України. – В кн.: 3 Всеукраїнська конференція "Стан Кодифікаційного процесу в Україні: системність, пріоритети, уніфікація". – Київ, 1993. – С. 43 – 44.

8. Підпригора О.О. Законодавство України про інтелектуальну Власність. – Х.: "Консум", 1997. – 192 с.
9. Підпригора О.А., Підпригора О.О. Право інтелектуальної власності України: Навч. посібник для студентів юрид. вузів і фак. унтів. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 336 с.

ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ВЛАСНІСТЬ

- 2.1. Загальна характеристика національних джерел.
- 2.2 Міжнародні угоди як джерело права інтелектуальної власності
- 2.3 Державна система правової охорони інтелектуальної власності

2.1. Загальна характеристика національних джерел.

Будь яка норма права повинна бути формалізованою, тобто бути вираженою у певній об'єктивній формі. Тому джерела права – це офіційно визнані форми, в яких здійснюється встановлення, зміни та відміна правових норм. Джерела права інтелектуальної власності – це юридичні акти різних державних органів, в яких містяться правові норми, що регулюють відносини, які виникають у зв'язку із створенням об'єктів інтелектуальної власності.

Законодавство України про інтелектуальну власність надзвичайно молоде і його становлення продовжується одночасно зі становленням державності та формуванням правової держави У процесі розбудови правової держави Україна надзвичайно важлива роль цивільного законодавства, складовою частиною якого є законодавство про інтелектуальну власність. Вперше термін „інтелектуальна власність” було використано у Законі України „Про власність” від 7 лютого 1991 року.

Правові засади розвитку творчої діяльності людини і охорони її результатів закладені у Конституції України, яка проголосила свободу літературної, художньої і технічної творчості та захист інтелектуальної власності. У ст. 54 Конституції закріплено основний принцип охорони інтелектуальної власності: кожен громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом.

В статті 41 Конституції закріплено, що кожен має право володіти, користуватись та розпоряджатись своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної і творчої діяльності.

Відносини у сфері інтелектуальної діяльності регулюються цілою низкою актів цивільного законодавства, центральне місце серед яких посідає ЦК. Книга четверта якого - «Право інтелектуальної власності», містить загальні та спеціальні норми. Глава 35 «Загальні положення про право інтелектуальної власності» стосується питань, що регулюються однаково стосовно будь-якого інтелектуального продукту, її призначення полягає у визначенні кола об'єктів і суб'єктів інтелектуальної діяльності, закріпленні основних принципів і підходів щодо охорони відповідних прав, встановленні строку чинності виключних прав, визначенні змісту особистих немайнових та майнових прав інтелектуальної власності, загальних правил використання інтелектуального продукту та передачі майнових прав іншим особам, засад захисту порушених прав.

Спеціальні правила щодо особливостей створення і використання певного об'єкта, вміщені у главах 36-46 Книги четвертої ЦК, а також у Книзі п'ятій ЦК (глави 75, 76), в якій врегульовуються договірні відносини з приводу розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності.

Крім цивільного кодексу, авторське і патентне право регулюються Кримінальним кодексом та Кодексом про адміністративні правопорушення, в яких передбачено відповідальність за порушення авторських прав і патентного права. Також їх регламентація передбачена Цивільно процесуальним кодексом; Господарським кодексом; Господарсько процесуальним кодексом; Митним кодексом.

Авторське право розглядають як складову частину цивільного права, але вони крім Цивільного кодексу регулюються і спеціальним законом. Таким законом є Закон України від 23 грудня 1993 року „Про авторське право і суміжні права”. Закон базується на міжнародних нормах використання творів, враховує сучасні тенденції правового регулювання традиційних і нових об'єктів авторського права. В Законі також передбачено охорону суміжних прав, тобто права тих, хто доносить до публіки створені авторами твори – виконавці, організації телемовлення та виробники

фонограм.

Закон складається з шести розділів:

- Розділ I „Загальні положення”;
- Розділ II „Авторське право”;
- Розділ III „Суміжні права”;
- Розділ IV „Управління майновими правами суб’єктів авторського права і суміжних прав”;
- Розділ V „Захист авторського права і суміжних прав”;
- Прикінцеві положення.

Також авторське право регулюється Законом України від 23 березня 2003 року „Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп’ютерних програм, баз даних”, Законом України від 14 лютого 1992 року „Про телебачення і радіомовлення”, від 5 червня 1997 року „Про видавничу справу”, від 13 січня 1998 року „Про кінематографію” та іншими законами України в частині, що стосується авторських і суміжних прав.

Патентні закони багатьох країн по своїй суті нерівнозначні. Як правило, вони містять основні положення патентного права. Характерні питання, що регулюються законами наступні:

- Умови патентоспроможності винаходів. Закон встановлює коло винаходів, що охороняються, дає визначення новизни, рівня винахідницького мистецтва, промислової придатності, корисності об’єкта патентування.
- Обсяг вимог, що висуваються при отриманні прав на винахід.
- Порядок розгляду винаходу в патентному відомстві і розгляд спорів, що виникають під час отримання прав на винахід.
- Обсяг прав і обов’язків патентовласника.

Поняття порушення прав, що випливають з патенту, санкції за їх порушення.

Патентне право регулюється наступними Законами України:

1. „Про охорону прав на винаходи і корисні моделі” від 15.12.1993 р;
2. „Про охорону прав на промислові зразки” від 15.12.1993 р.;
3. „Про науково-технічну інформацію” від 23.06.1993 р.

Статті 489-491 Цивільного кодексу України присвячені

регламентації права інтелектуальної власності на комерційне найменування. Комерційне найменування підлягає правовій охороні, якщо воно допомагає відрізнити одну особу серед інших і не вводити в оману споживачів щодо справжньої діяльності. Право на комерційне найменування виникає з моменту першого використання і охороняється незалежно від подання заявки на нього. Майновими правами інтелектуальної власності на комерційне найменування є:

- право на використання комерційного найменування;
- право перешкоджати іншим особам неправомірно використовувати комерційне найменування, а так само забороняти його використання;
- інші майнові права встановлені законодавством.

Правове регулювання відносин, пов'язаних із торгівельними марками здійснюється відповідно до статей 492-500 Цивільного кодексу України та згідно Закону України від 15 грудня 1993 року „Про охорону прав на знаки для товарів і послуг”.

Комерційна таємниця підлягає комплексній правовій охороні. Так, відносини щодо охорони комерційної таємниці регулюється:

- главою 46 Цивільного кодексу України;
- статтями 57, 67, п.1 ст.68, п.6, 7 ст. 148 Кримінального кодексу України;
- окремі статті Закону України „Про охорону прав на винаходи і корисні моделі”;
- статті 7 і 9 Закону України „Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем”;
- нормативно-правові акти Держпатенту України.

Поряд із законами у всіх країнах діють нормативні акти, що видаються урядовими органами, як правило, міністерствами торгівлі, економіки, промисловості або патентними відомствами. Такі нормативні акти називаються підзаконними і, можуть мати назву декрет, ордонанс, правила, інструкції, регламенти. Особливо важливе місце підзаконні акти займають в тих країнах, де закони були прийняті давно або неповністю регламентують питання охорони інтелектуальної власності. Серед них постанови КМУ, накази Державного департаменту інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України, які присвячені питанням

державної реєстрації інтелектуальних прав, видачі охоронних документів, встановленню мінімальних ставок авторської винагороди тощо

Підзаконні акти регулюють наступні питання:

- Патентоздатність винаходів;
- Порядок проходження заявки в патентному відомстві;
- Видача охоронних документів;
- Питання щодо оформлення та правової охорони винаходів.

Підзаконні акти охоплюють широке коло патентно-правових питань і мають велике практичне значення при оформленні патентних прав. За їх допомогою виконавчі органи держави через патентні відомства здійснюють патентну політику, яка визначається економічним та технічним розвитком країни.

Судова практика є невід'ємною частиною джерел права інтелектуальної власності. Офіційно в більшості країн судові рішення не створюють обов'язкового правила і не є обов'язковими при розгляді аналогічних справ, але на практиці діяльність судів відіграє важливу роль у формуванні та застосуванні норм щодо охорони інтелектуальної власності. Судова практика заповнює прогалини, роз'яснює та тлумачить зміст норм законодавства та їх застосування. Особливо важлива роль судів у Великобританії та США. В цих країнах діє так званий судовий прецедент, відповідно до якого рішення суду обов'язкове при розгляді аналогічних справ судом тієї ж інстанції або нижче. Таке значення судової практики обумовлене специфічною англосаксонською правовою системою, за якою судові рішення є офіційним джерелом права. Питання, що регулюються судовою практикою:

- Порядок встановлення пріоритету;
- Патентоздатність винаходу;
- Обсяг авторських та патентних прав;
- Порухення патенту;
- Розкриває змісту термінів „печатні матеріали”, „публікації”, „корисність”, „творчість”, „рівень техніки”.

Право на об'єкти інтелектуальної власності врегульовуються також договорами, що укладаються між особою, яка володіє виключними правами, та користувачем інтелектуального продукту (авторський, ліцензійний, договір комерційної концесії та ін.).

Враховуючи правило ст. 6 ЦК, цими договорами відносини можуть врегульовуватися інакше, ніж це передбачено ЦК та спеціальним законодавством. Крім того, джерелом регулювання у цій сфері є багатосторонні і двосторонні міжнародні угоди, що укладаються в процесі співробітництва між державами у сфері охорони інтелектуальної власності. Участь будь-якої держави у них має на меті забезпечення на своїй території охорони інтересів іноземних правовласників, а також захист своїх громадян та юридичних осіб від порушень їх інтелектуальних прав за кордоном. Міжнародні угоди можуть містити й умови про співробітництво у діяльності з виявлення та усунення порушень інтелектуальних прав громадян країн-учасниць, про взаємне визнання охоронних документів, про взаємодію організацій, що управляють майновими правами на колективній основі, про співробітництво у сфері оформлення інтелектуальних прав іноземців в уповноважених органах держави тощо.

2.2 Міжнародні угоди як джерело права інтелектуальної власності.

Закони кожної окремої держави регулюють, як правило, дії вчинені лише на території цієї держави. З метою гарантування охорони інтелектуальної власності своїх громадян в іноземних державах було запроваджено міжнародну охорону права інтелектуальної власності. Система міжнародних відносин, що склалася в світі в галузі охорони інтелектуальної власності, об'єднана у рамках Всесвітньої організації інтелектуальної власності - „ВОІВ”. ВОІВ є спеціалізованою установою Організації об'єднаних націй, і на сьогодні в ній перебуває 155 держав. Діяльність ВОІВ спрямована на:

- Розробку нових міжнародних угод і проектів по гармонізації національних законодавств;
- Забезпечення міжнародної реєстрації ряду об'єктів інтелектуальної власності;

- Збір та розповсюдження технічної, наукової та іншої інформації.

Серед джерел міжнародного права щодо захисту авторських прав виділяють наступні Конвенції.

У вересні 1886 року в Берні було прийнято Бернську конвенцію про охорону літературних і художніх творів. У зв'язку з досягненнями технічного прогресу та з метою вдосконалення, Конвенцію декілька разів було переглянуто. Так, останній перегляд відбувся у 1971 році в Парижі. В преамбулі Бернської конвенції зазначено її мету - охороняти настільки ефективно і однаково, наскільки це можливо, права авторів на їх літературні та художні твори.

Бернська конвенція відкрита для всіх країн. Приєднуючись до неї, держава стає повноправним членом Бернського союзу, що надає право на право голосу та автоматичне членство у Координаційному комітеті ВОІВ. Україна приєдналась до Бернської конвенції 25 жовтня 1995 року. Бернська конвенція побудована на принципах:

- Національний режим – твори, що з'явилися на світ в країнах – членах Союзу, можуть отримати у всіх інших країнах-учасницях таку ж охорону, які ці країни надають своїм громадянам;
- Автоматична охорона – національний режим не залежить від будь-яких формальних умов, тобто охорона надається автоматично без реєстрації чи депонування;
- Незалежність охорони – володіння наданими правами та їх здійснення не залежить від існування охорони в країні походження твору.

Всесвітня конвенція про авторське право (Всесвітня конвенція) була прийнята у 1952 році в Женеві. Колишній СРСР приєднався до Всесвітньої конвенції 25 травня 1973 року, Україна є членом Конвенції також з цього моменту. В конвенції визначаються об'єкти охорони, принцип національного режиму, суб'єкти та строки охорони, виключне право на переклад, а також знак охорони авторського права.

Договір ВОІВ про авторське право (ДАП) укладено в Женеві 20 грудня 1996 року. Договір є відкритим для країн-учасниць ВОІВ і Європейського співтовариства. Україна є членом Договору ВОІВ з 6

березня 2002 року.

Необхідність підписання ДАП була викликана у зв'язку з сучасними технологіями і не врегульованими раніше правами. Так, серед об'єктів, які охороняє авторське право є комп'ютерні програми, незалежно від форми і способу їх втілення; компіляція даних або іншої інформації у будь-якій формі, що становлять собою результат інтелектуальної творчості. Договір розглядає такі права авторів – право на розповсюдження, прокат і на право доведення до загального відома. Серед розділів Договору є розділ щодо захисту електронної інформації про управління правами. Мається на увазі інформація, що ідентифікує автора, твір, інформація про умови використання твору.

До міжнародних джерел, що регулюють суміжні права виділяють наступні. Римська конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (Римська конвенція). Україна є учасником Конвенції з 12 червня 2002 року. Римська конвенція встановлює національний режим охорони; охорону виконавців від дій, на які вони не давали згоди (наприклад, передача в ефір або доведення до загального відома живого виконання); охорона прав виробників фонограм та організацій ефірного мовлення. Конвенція встановлює строк охорони суміжних прав у 20 років з моменту, коли було зроблено запис, відбулося „живе” виконання або відбулася передача в ефір.

У 1972 році було прийнято Женевську конвенцію про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм (Конвенція про фонограми). Конвенція є відкритою для всіх країн-учасниць ООН, Україна приєдналась 18 лютого 2000 року. Конвенція передбачає обов'язок кожної учасниці охороняти інтереси виробника фонограм, що є громадянином іншої договірної держави. Таку охорону надають відповідно до законодавства в галузі авторського і суміжного права, законодавства про недобросовісну конкуренцію та кримінального права.

Брюссельська конвенція про розповсюдження несучих програми сигналів, що передаються через супутники (Конвенція про супутники) було прийнято у 1974 році.

Договір ВОІВ про виконання і фонограми (ДВФ) укладено 20 грудня 1996 року. Україна приєдналась до договору 20 травня 2002

року. Договір стосується прав інтелектуальної власності виконавців та виробників фонограм та надає їм наступні види майнових прав:

- Право на відтворення – виключне право дозволяти пряме або опосередковане відтворення фонограм будь-яким способом і в будь-якій формі;
- Право на розповсюдження – виключне право дозволяти доведення до загального відома оригіналу і примірників фонограм шляхом продажу або іншого передання права власності;
- Право на прокат – виключне право дозволяти комерційний прокат для публіки оригіналу і примірників фонограм, як це дозволено національним законодавством країн-учасниць;
- Право зробити записані виконання доступними – виключне право дозволяти доведення до загального відома будь-якого виконання, записаного як фонограма, щоб публіка мала до них доступ в будь-який час та з будь-якого місця (через систему Internet або Web-TV).

Договір встановлює строк 50 років для захисту виконання і фонограм.

Система міжнародних джерел патентного права складається і наступних найважливіших актів. Паризька конвенція про охорону промислової власності (Паризька конвенція) прийнята в Парижі у 1883 році. Мета Конвенції – утворення Союзу охорони промислової власності і встановлення єдиних для країн-учасниць правил надання правової охорони таким об'єктам промислової власності, як винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки і знаки обслуговування, фірмові найменування, зазначення походження або найменування місця походження товару, а також запобігання недобросовісної конкуренції. Україна є членом Паризької конвенції з 25 грудня 1991 року. В Конвенції регламентуються питання принципу національного режиму, права пріоритету, принцип незалежності патентів, право винахідника на ім'я, видача примусових ліцензій та тимчасова охорона патентоздатних винаходів, корисних моделей та промислових зразків.

Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів для цілей патентної процедури (Будапештський договір) укладено у 1977 році. Україна є учасницею договору з 2

липня 1997 року. Розробка і укладення Будапештського договору було пов'язано із бурхливим розвитком мікробіології та складнощами ідентифікації і визначення новизни штамів мікроорганізмів. Мета Договору полягає у обов'язковому депонуванні зразка мікроорганізму в кожній країні, де запитують його охорону. Міжнародним органом депонування є наукова установа, здатна здійснити збереження мікроорганізмів. Така установа набуває статусу міжнародного органу депонування, і сьогодні у світі таких установ 33 (з них три знаходяться в Російській Федерації).

Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків прийнято в рамках Паризької конвенції 6 листопада 1925 року. Мета Угоди – спростити міжнародне депонування промислових зразків шляхом єдиного депонування Міжнародним бюро ВОІВ.

Страсбурзька угода про Міжнародну патентну класифікацію (Угода про МПК) прийнято у 1971 році. Дана Угода передбачає утворення і наступну координацію роботи щодо періодичного перегляду Міжнародної патентної класифікації. Дана класифікація охоплює всі галузі знань, об'єкти яких можуть мати правову охорону. МПК побудована на двох принципах: предметно-тематичному і функціональному. Функціональний підхід розділяє винаходи по їх суті, а галузевий – за можливою галуззю застосування класифікаційна система розподілена на 8 розділів, що складаються з 67 000 рубрик. Розділи позначаються літерами латинського алфавіту:

- А – „Задоволення природних потреб людини”,
- В – „Різноманітні технологічні процеси”,
- С – „Хімія, металургія”,
- Д – „Текстиль, папір”,
- Е - „Будування, гірничі справи”,
- F – „Механіка, освітлення, топлення, двигуни і насоси, зброя і боєприпаси, вибухові роботи”,
- G – „Фізика”,
- Н – „Електрика”.

Класифікація необхідна для полегшення пошуку патентних документів з метою визначення попереднього рівня техніки.

Сьогодні діє сьома редакція класифікації (з 1 січня 2000 року).

8 жовтня 1968 року було укладено Локарнську угоду про заснування Міжнародної класифікації промислових зразків. Угода складається з переліку класів (32) і підкласів (223), алфавітного переліку товарів (6600 записів).

Угода з торгівельних аспектів прав інтелектуальної власності (ТРИПС) укладена у 1994 році і є обов'язковою для всіх учасників Всесвітньої торгової організації. Угода ТРИПС побудована на принципах:

- Встановлення стандартів охорони і здійснення прав на інтелектуальну власність;
- Надання національного режиму охорони;
- Надання режиму найбільшого сприяння;
- Дотримання міжнародних конвенцій щодо охорони прав інтелектуальної власності.

В країнах-учасницях ВТО встановлюються мінімальні стандарти на охорону і здійснення права інтелектуальної власності – об'єкти авторського і суміжного права, винаходи, промислові зразки, товарні знаки, географічні найменування, топології інтегральних мікросхем, комерційна таємниця. Угода встановлює чіткі стандарти захисту прав інтелектуальної власності та заходи щодо примусового виконання цих прав.

2.3 Державна система правової охорони інтелектуальної власності

Необхідно підкреслити, що регламентування творчої діяльності, якою є інтелектуальна діяльність, об'єктивно не припустиме. Творчий процес людини поки що регулювати тим чи іншим чином неможливо. Тому йдеться лише про управління у сфері суспільних відносин, що складаються в процесі створення, використання, поширення та захисту результатів інтелектуальної діяльності.

За роки незалежності в Україні розбудовано Державну систему правової охорони інтелектуальної власності

Безпосереднє керівництво інтелектуальною діяльністю здійснює Кабінет Міністрів України, який визначає державну політику в цій галузі суспільної діяльності. Він утворює державні органи управління інтелектуальною діяльністю. До них передусім належать майже всі державні органи управління народним господарством — міністерства, відомства, державні комітети, що здійснюють управління інтелектуальною діяльністю відповідно до компетенції, визначеної Конституцією України.

Кабінет Міністрів України своєю постановою від 4 квітня 2000 р. № 601 утворив у складі Міністерства освіти і науки України Державний департамент інтелектуальної власності як урядовий орган державного управління.

Кабінет Міністрів України постановою від 20 червня 2000 р. № 997 затвердив Положення про Державний департамент інтелектуальної власності.

Держдепартамент є урядовим органом державного управління, що уповноважений реєструвати і підтримувати на території України права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, географічні зазначення тощо, а також здійснювати реєстрацію об'єктів авторського права: творів науки, літератури, мистецтва, комп'ютерних програм, баз даних та інших творів. Держдепартамент проводить єдину державну політику у сфері охорони прав на об'єкти права інтелектуальної власності. Він здійснює роботу по удосконаленню нормативно-правової бази, контролює дотримання чинного законодавства в цій сфері, підтримує міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності, забезпечує умови щодо введення інтелектуальної власності до господарського обігу, координує роботи з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців з інтелектуальної власності, взаємодіє з громадськими організаціями, які опікуються інтелектуальною власністю.

Наказом Міністерства освіти і науки України на базі Державного агентства з авторських і суміжних прав створено Державне підприємство «Українське агентство з авторських і суміжних прав», підпорядковане Державному департаменту інтелектуальної власності.

На базі Науково-дослідного центру патентної експертизи

(НДЦПЕ) створене Державне підприємство «Український інститут промислової власності», що також підпорядковане Державному департаменту інтелектуальної власності.

До сфери управління Держдепартаменту включено також вищий навчальний заклад - Інститут інтелектуальної власності і права, утворений у формі ЗАТ «Інститут інтелектуальної власності і права.

Головною функцією Українського інституту промислової власності (Укрпатенту) є здійснення експертизи заявок на об'єкти промислової власності. Саме його експерти проводять експертизу поданих заявниками матеріалів на предмет відповідності умовам правової охорони і видають експертний висновок. Укрпатент має філію, що надає патентно-інформаційні послуги з питань набуття та реалізації прав на об'єкти промислової власності.

Інститут інтелектуальної власності і права виконує функцію підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері інтелектуальної власності. Він готує спеціалістів і магістрів за спеціальністю "Інтелектуальна власність", кандидатів у патентні повірені та професійних оцінювачів прав на об'єкти права інтелектуальної власності, а також підвищує кваліфікацію патентознавців, суддів, викладачів вищих та загальноосвітніх навчальних закладів, фахівців силових відомств тощо.

Управління майновими правами суб'єктів права інтелектуальної власності може здійснюватися також і громадськими організаціями. Серед них - Всеукраїнська асоціація інтелектуальної власності. Вона має міжвідомчий характер і сприяє доведенню основних проблем, що існують у сфері інтелектуальної власності, до відома законодавчої та виконавчої гілок влади.

Особливе місце займає Всеукраїнська асоціація патентних повірених України. За чинним законодавством саме через патентних повірених здійснюється патентування вітчизняних винаходів за кордоном і навпаки. Патентні повірені надають також кваліфіковані послуги фізичним і юридичним особам в питаннях правової охорони, використання та захисту прав на об'єкти права інтелектуальної власності.

Товариство винахідників і раціоналізаторів України займається популяризацією винахідницької діяльності, надає винахідникам і

раціоналізаторам певну допомогу в їх діяльності.

Українська асоціація власників товарних знаків опікується інтересами правовласників торговельних марок.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 11 липня 2001 р. передбачає можливість колективного управління майновими правами авторів, інших осіб, які мають авторське право або суміжні права. Зазначені особи можуть доручати управління своїми майновими правами на колективній основі організаціям, які не мають права займатися комерційною діяльністю. Такі організації діють на основі і в межах повноважень, що добровільно їм були передані авторами, іншими особами, які мають авторське право або суміжні права. На діяльність зазначених організацій не поширюються обмеження, передбачені антимонопольним законодавством.

Такі організації можуть утворюватися для управління певними категоріями майнових прав певних категорій суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав або для управління різними майновими правами в інтересах різних осіб, або однієї організації, категорій авторського права і (або) суміжних прав.

Повноваження на колективне управління майновими правами передаються авторами та їх правонаступниками, суб'єктами суміжних прав та їх правонаступниками безпосередньо на основі письмових договорів.

На підставі письмових договорів здійснюється також представництво прав і інтересів фізичних та юридичних осіб, які мають авторське право або суміжні права, з іноземними організаціями. Ці самі організації здійснюють ділові контакти іноземних авторів в Україні.

Користувачі творів та об'єктів суміжних прав договором зобов'язуються надавати авторам та іншим особам, які мають авторське право, та суб'єктам суміжних прав, їх представникам або організаціям, які управляють майновими правами на колективній основі, точний перелік і програми публічного використання творів, виконань, фонограм, програм мовлення і забезпечувати їх завіреним звітом про одержані прибутки. Основним обов'язком користувачів є своєчасна в обумовленому розмірі виплата винагороди.

Контрольні питання

1. Дайте визначення поняття законодавства про інтелектуальну власність, його системи та спрямованості?
2. Розкрийте правове значення міжнародно-правових актів про інтелектуальну власність?
3. Охарактеризуйте чинне законодавство України про інтелектуальну власність?
4. Розкрийте суть класифікації нормативних актів у сфері інтелектуальної власності за юридичною силою?
5. Які інститути утворюють систему інтелектуальної власності?
6. Які органи влади складають державну систему правової охорони інтелектуальної власності?
7. Визначити повноваження Державного департаменту інтелектуальної власності.
8. Які повноваження мають організації колективного управління майновими правами?

Література

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
2. Цивільний Кодекс України: Коментар. – Харків: Одиссей, 2003. – 856 с.
3. Закон України "Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризького акту від 24 липня 1971 року, зміненого 2 жовтня 1979 року)" //Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 21. – С. 155.
4. Бернская конвенция об охране литературных и художественных произведений. Парижский акт от 24 июля 1971 г.

5. Закон України "Про міжнародні договори України" від 22 грудня 1993 року //Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 10. – С. 45.
6. Закон України "Про власність" від 26 березня 1991 року //Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 20. – С. 249.
7. Закон України "Про телебачення і радіомовлення" від 21 грудня 1993 року. //Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 10. – С. 43.
8. Закон України "Про кінематографію" від 13 січня 1998 року //Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 22. – С. 114.
9. Закон України "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні " від 16 листопада 1992 року. //Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 1. – С. 1.
10. Закон України "Про інформацію" від 2 жовтня 1992 року //Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 48. – С.650.
11. Закон України "Про науково-технічну інформацію" //Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 27. – С. 398.
12. Закон України "Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм" від 23 березня 2000 року //Урядовий кур'єр. –2000. - № 77.
13. Право інтелектуальної власності: Підручник для студентів вищих навч. закладів / За ред.. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2002. – 624 с.
14. Право інтелектуальної собствениости: Конспект лекцій в схемах / Ред.-изг. Д.И. Платонов. – М.: "Приор", 1999. – 114 с.
15. Підпригора О.О. Законодавство України про інтелектуальну Власність. – Х.: "Консум", 1997. – 192 с.

Тема 3

АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА СУМІЖНІ ПРАВА.

- 3.1. Поняття та розвиток авторського права в Україні.
- 3.2. Об'єкти та суб'єкти авторсько-правових відносин
- 3.3 Особисті немайнові та майнові права автора
- 3.4. Винятки та обмеження в майнових прав автора
- 3.5. Строк чинності авторського права
- 3.6. Договори на створення об'єктів авторського права
- 3.7. Поняття, об'єкти, суб'єкти та специфіка суміжних прав

3.1. Поняття та розвиток авторського права в Україні.

Авторське право з'явилося в Росії лише на початку XIX ст. у досить своєрідній формі — у Статуті Цензурному від 22 квітня 1828 р., в якому за автором визнавалося виключне право на відтворення своїх творів шляхом друку. Проте вже у законі від 8 січня 1830 р. право автора на створений ним твір визнається як право власності, яким можна торгувати. 20 березня 1911 р. приймається закон про авторське право, який досить детально регулював авторські відносини.

У перші роки радянської влади було прийнято ряд нормативних актів, що регулювали авторські відносини. Цим пояснюється те, що в Україні з 1925 по 1929 рр. не було прийнято загального закону про авторське право. В Україні у цей час приймалися лише нормативні акти з окремих проблем авторського права.

За часів існування СРСР Україна не мала власного авторського права. Хоча, авторське право в Україні почало розвиватися з 20-х років XX ст., українським вважалося формально, бо воно було точною копією російського авторського права. Лише 23 грудня 1993 р., коли незалежна Україна почала створювати свій власний ринок, економіку, право, був прийнятий Закон "Про авторське право і суміжні права". Цей Закон охороняє особисті немайнові права і

майнові права авторів та їх правонаступників, пов'язані із створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва – авторське право, і права виконавців, виробників фонограм і відеограм та організацій мовлення – суміжні права. Перший розділ цього Закону висвітлює загальні положення; другий розділ – присвячений авторському праву; у третьому розділі розглянуті суміжні права; четвертий розділ – управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав; п'ятий розділ – захист авторського права і суміжних прав; останній розділ шостий – прикінцеві положення. На сучасному етапі з прийняттям Цивільного кодексу від 16.01.2003 року авторське право в Україні регулюється нормами глави 36 цього кодексу (ст.433 – 448), так і нормами спеціального Закону "Про авторське право і суміжні права" від 23 грудня 1993 р. (з подальшими змінами і доповненнями)

Авторське право в об'єктивному розумінні являє собою сукупність правових норм, що регулюють коло суспільних відносин зі створення та використання творів науки, літератури і мистецтва,

Авторське право в суб'єктивному розумінні - це особисті немайнові та майнові права, які виникають у автора в зв'язку зі створенням ним твору і охороняються законом.

Будучи самостійною і досить специфічною підгалуззю цивільного права і інститутом права інтелектуальної власності (у зв'язку з особливістю як об'єктів цього права, так і правових засобів їх захисту) авторське право вирішує конкретні задачі:

- всесірної охорони майнових і особистих немайнових прав і законних інтересів авторів
- забезпечення правової охорони для створених творів
- забезпечення широкого користування створених творів суспільством
- організації необхідних соціально правових умов для створення нових художніх і наукових творів.

3.2. Об'єкти та суб'єкти авторсько-правових відносин

Об'єктом авторсько-правових відносин є нематеріальне благо у вигляді продукту духовної творчості, а саме твори науки, літератури, мистецтва. Більш детальніше об'єкти розглянуті у статті 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права». До них належать:

1) літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо);

2) виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори;

3) комп'ютерні програми;

4) бази даних;

5) музичні твори з текстом і без тексту;

6) драматичні, музично-драматичні, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки;

7) аудіовізуальні твори;

8) твори образотворчого мистецтва;

9) твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва;

10) фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії;

11) твори ужиткового мистецтва, у тому числі твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо, якщо вони не охороняються законами України про правову охорону об'єктів промислової власності;

12) ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності;

13) сценічні обробки творів, зазначених у пункті 1 цієї частини, і обробки фольклору, придатні для сценічного показу;

14) похідні твори;

15) збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за добором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення

авторських прав на твори, що входять до них як складові частини;

16) тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів;

17) інші твори.

Авторське право охороняє не тільки твір в цілому, а й будь-яку його частину, яка може використовуватися самостійно, у тому числі й оригінальну назву твору.

Згідно зі ст. 434 ЦК та ст. 10 Закону не визнаються об'єктами авторського права:

– повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації;

– твори народної творчості (фольклор);

– видані органами державної влади у межах їх повноважень офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) та їх офіційні переклади;

– державні символи України, державні нагороди; символи і знаки органів державної влади, Збройних Сил України та інших військових формувань; символіка територіальних громад; символи та знаки підприємств, установ та організацій;

– грошові знаки;

– розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач телефонні довідники та інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності і на які поширюється право *sui-generis* (своєрідне право, право особливого роду).

Особа, яка є творцем, вправі спеціальним знаком охорони сповістити про наявність у неї авторських прав і не повинна доказувати їх приналежність, оскільки законом передбачена презумпція авторства особи, яка зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору. Обов'язок підтвердження приналежності прав може бути покладено на неї лише у ході судового провадження у разі оспорювання цього факту іншою особою. Цей знак складається з таких елементів:

– латинська літера “с”, обведена колом, — (зображення знака не наводиться);

- ім'я особи, яка має авторське право;
- рік першої публікації твору.

Знак охорони авторського права проставляється на оригіналі і кожному примірнику твору.

Суб'єктами авторського права відповідно до ст. 7 Закону "Про авторське право і суміжні права", є автори творів, їх спадкоємці та особи, яким автори чи їх спадкоємці передали свої авторські майнові права.

Суб'єкт авторського права для засвідчення авторства (авторського права) на оприлюднений чи не оприлюднений твір, факту і дати опублікування твору чи договорів, які стосуються права автора на твір, у будь-який час протягом строку охорони авторського права може зареєструвати своє авторське право у відповідних державних реєстрах.

Державна реєстрація авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір, здійснюється Установою відповідно до затвердженого Кабінетом Міністрів України порядку. Установа складає і періодично видає каталоги всіх державних реєстрацій.

За підготовку Установою до державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір, сплачуються збори, розміри яких визначаються Кабінетом Міністрів України.

Про реєстрацію авторського права на твір Установою видається свідоцтво. За видачу свідоцтва сплачується державне мито, кошти від сплати якого перераховуються до Державного бюджету України. Розмір і порядок сплати державного мита за видачу свідоцтва визначаються законодавством.

Особа, яка володіє матеріальним об'єктом, в якому втілено (виражено) твір, не може перешкоджати особі, яка має авторське право, у його реєстрації.

Як правило, твори створюються людьми одноосібно, проте бувають випадки коли твір створюється одночасною працею декількох авторів. Наприклад, Ільф і Петров – автори «Дванадцяти стільців». В цьому випадку кожна з цих фізичних осіб є співавтором твору і є самостійним суб'єктом авторського права, укладаючи відповідну угоду про регулювання взаємостосунків з іншим співавтором даного твору.

Згідно ст. 436. (Співавторство) Цивільного кодексу:

1. Авторське право на твір, створений у співавторстві, належить співавторам спільно, незалежно від того, становить такий твір одне нерозривне ціле чи складається з частин, кожна з яких може мати ще й самостійне значення. Частина твору, створеного у співавторстві, визнається такою, що має самостійне значення, якщо вона може бути використана незалежно від інших частин цього твору.

2. Кожен із співавторів зберігає своє авторське право на створену ним частину твору, яка має самостійне значення.

3. Відносини між співавторами можуть бути визначені договором. У разі відсутності такого договору авторське право на твір здійснюється всіма співавторами спільно.

У свою чергу, згідно ст 13. (Співавторство) Закону України «Про авторське право і суміжні права»:

1. Співавторами є особи, спільною творчою працею яких створено твір.

Авторське право на твір, створений у співавторстві, належить всім співавторам незалежно від того, чи утворює такий твір одне нерозривне ціле або складається із частин, кожна з яких має самостійне значення.

Відносини між співавторами визначаються угодою, укладеною між ними.

Право опублікування та іншого використання твору в цілому належить всім співавторам.

Якщо твір, створений у співавторстві, утворює одне нерозривне ціле, то жоден із співавторів не може без достатніх підстав відмовити іншим у дозволі на опублікування, інше використання або зміну твору.

У разі порушення спільного авторського права кожен співавтор може доводити своє право в судовому порядку.

2. Якщо твір, створений у співавторстві, складається з частин, кожна з яких має самостійне значення, то кожен із співавторів має право використовувати створену ним частину твору на власний розсуд, якщо інше не передбачено угодою між співавторами.

3. Співавторством є також авторське право на інтерв'ю.

Співавторами інтерв'ю є особа, яка дала інтерв'ю, та особа, яка

його взяла.

Опублікування запису інтерв'ю допускається лише за згодою особи, яка дала інтерв'ю.

4. Винагорода за використання твору належить співавторам у рівних частках, якщо в угоді між ними не передбачається інше.

3.3 Особисті немайнові та майнові права автора

Відповідно ст. ст. 14-15 Закону авторські права на твори поділяються на види:

особисті немайнові права автора.

майнові права автора;

Особисті немайнові права автора, регламентуються ст. ст. 423, 438, 439 ЦК і ст. 14 Закону, не можуть бути передані іншим особам.

Отже, автору належать такі особисті немайнові права:

– право вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо;

– право забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом;

– право вибирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках і під час будь-якого його публічного використання;

право вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора.

Особисті немайнові права автора не переходять у спадщину. А спадкоємці мають право захищати авторство на твір і протидіяти перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір.

З майновими правами автора навпаки, ці права (чи іншої особи, яка має авторське право) можуть бути передані (відчужені) іншій особі .

Законодавство (ст. 441ЦК, ст. 15 Закону) наводить примірний перелік майнових прав автора у відповідності із відомими і поширеними у сучасних умовах способами використання і розповсюдження творів, якими є:

1) право на опублікування твору (випуск у світ);

Згідно зі ст. 442 ЦК опублікуванням твору (випуском у світ), вважається повідомлення його будь-яким способом невизначеному колу осіб, у тому числі видання, публічне виконання, публічний показ, передача по радіо чи телебаченню, відображення у загальнодоступних електронних системах інформації. Законодавче закріплено певні обмеження щодо опублікування твору, який порушує права людини на таємницю її особистого і сімейного життя, завдає шкоди громадському порядку, здоров'ю та моральності населення.

2) право на відтворення творів;

Відтворенням, згідно зі ст. 1 Закону, вважається виготовлення одного або більше примірників твору, відеограми, фонограми у будь-якій матеріальній формі, а також їх запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (у тому числі цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер. Відтворення може відбуватися у вигляді виготовлення друкованих примірників літературного твору або копій, репродукцій чи ілюстрацій із зображенням картин, або виготовлення примірників запису музичного твору на магнітній стрічці або компакт-диску, виготовлення примірників відеозапису.

3) право на публічне виконання;

4) право на публічне сповіщення творів;

5) право на публічну демонстрацію і публічний показ; «5 ;

6) право на переклад творів;

Під перекладом твору розуміється можливість для автора здійснювати переклад на іншу мову самостійно, давати згоду на це іншим особам, або, навпаки, забороняти таке.

7) право на переробки, зміни творів; включення творів як складових частин до збірників, антологій, енциклопедій тощо;

8) право на розповсюдження творів шляхом першого продажу, відчуження іншим способом у будь-якій формі;

9) право здавання твору в майновий найм чи у прокат;

- 10) право слідування щодо творів образотворчого мистецтва;
- 11) право на подання творів до загального відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до творів з будь-якого місця і у будь-який час за їх власним вибором;
- 12) право на імпорт примірників творів;
- 13) право на отримання винагороди за використання твору.

Авторське право на винагороду передбачає, що автор (чи особа, яка має авторське право) має право вимагати виплати винагороди за будь-яке використання твору. Формою винагороди може бути паушальний платіж (одноразовий), або відрахування за кожний проданий примірник чи за кожне використання (роялті). Авторський гонорар може визначатися також у комбінованій формі, тобто шляхом поєднання одноразової виплати певної суми з наступними платежами пропорційно прибутку від використання твору. Розмір винагороди автор узгоджує з користувачем на свій розсуд. Проте законодавство встановило мінімальні ставки авторської винагороди за використання об'єктів авторського права, які затверджені постановою КМУ від 18 січня 2003 р.

3.4. Винятки та обмеження в майнових прав автора

Обмеження майнових прав автора полягає у тому, що особа, яка має авторське право, не може заборонити вказане у законі використання, але вправі вимагати за нього виплати винагороди.

Ст. 444 ЦК наводить перелік випадків правомірного вільного використання творів (винятків). носить вичерпний характер. До них належать наступні:

- 1) використання цитат з опублікованих творів з полемічною, критичною, науковою або інформаційною метою в обсязі, виправданому цією метою;
- 2) використання літературних і художніх творів як ілюстрацій у виданнях, передачах мовлення, звуко- та відеозаписах навчального характеру з обсязі, виправданому поставленою метою;
- 3) відтворення у пресі, публічне виконання і публічне

- сповіщення попередньо опублікованих у газетах або журналах статей і публічно сповіщених творів з поточних економічних, політичних, релігійних та соціальних питань, коли таке використання прямо не заборонено автором;
- 4) відтворення та доведення творів до відома публіки за допомогою засобів фотографії, кінематографії, ефірного та кабельного мовлення з метою висвітлення поточних подій в обсязі, виправданому інформаційною метою;
 - 5) відтворення у каталогах творів, виставлених на доступних публіці виставках, аукціонах, ярмарках, колекціях, для висвітлення зазначених заходів, без використання цих каталогів у комерційних цілях;
 - 6) публічне сповіщення та відтворення у періодичних виданнях публічно виголошених промов, звернень, доповідей та інших подібних творів з інформаційною метою;
 - 7) видання випущених у світ творів рельєфно-крапковим шрифтом для сліпих;
 - 8) відтворення творів для судового і адміністративного провадження в обсязі, виправданому цією метою;
 - 9) публічне виконання музичних творів під час офіційних, релігійних, ритуальних церемоній;
 - 10) відтворення репрографічним способом (тобто способом фото копіювання і подібними йому, виключаючи запис в електронній формі) некомерційними бібліотеками та архівами одного примірника статей, уривків з письмових творів та невеликих творів за запитами фізичних осіб з метою їх освіти, навчання, приватного дослідження;
 - 11) відтворення репрографічним способом некомерційними бібліотеками та архівами з метою збереження або заміни загубленого, пошкодженого та непридатного примірника, якщо одержання такого примірника іншим шляхом неможливе;
 - 12) відтворення уривків з опублікованих творів з метою навчання;
 - 13) відтворення навчальними закладами репрографічним способом опублікованих статей, невеликих творів або уривків з письмових творів для аудиторних занять;
 - 14) використання комп'ютерних програм у вигляді:

- внесення змін до комп'ютерної програми (модифікація) з метою забезпечення її функціонування на конкретних технічних засобах особи-користувача;

-використання відповідно до призначення програми;

-виправлення явних помилок, якщо інше не передбачено угодою з особою, яка має авторське право;

-виготовлення однієї копії комп'ютерної програми для архівних цілей або для заміни втраченого, знищеного або непридатного право мірно придбаного оригіналу;

-декомпілювання комп'ютерної програми, тобто перетворення її з об'єктного коду у вихідний текст з метою досягнення її здатності до взаємодії з іншими комп'ютерними програмами. Інформація одержана в результаті декомпіляції, не може використовуватися для розроблення схожої комп'ютерної програми;

-вивчення, дослідження програми у процесі її завантаження, показу, функціонування, передачі чи запису в пам'ять з метою визначення ідей і принципів її роботи;

15) відтворення правомірно оприлюднених творів в особистих цілях для кола сім'ї, крім творів архітектури у формі будівель і споруд, комп'ютерних програм, репрографічного відтворення книг, нотних текстів, творів образотворчого мистецтва.

Перелік зазначених у нормах ст. 444 ЦК винятків носить вичерпний характер.

3.5. Строк чинності авторського права

Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення і починає діяти від дня створення твору. Воно діє протягом усього життя автора і 70 років після його смерті, крім випадків, передбачених статтею 28 Закону. Для творів, оприлюднених анонімно або під псевдонімом, строк дії авторського права закінчується через 70 років після того, як твір було оприлюднено. Авторське право на твори, створені у співавторстві, діє протягом життя співавторів і 70 років після смерті останнього

співавтора. Особисті немайнові права автора, передбачені статтею 14 цього Закону, охороняються безстроково.

Майнові права авторів та інших осіб, які мають виключне авторське право, переходять у спадщину. Не переходять у спадщину особисті немайнові права автора. А спадкоємці мають право захищати авторство на твір і протидіяти перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір.

Використання твору може також стати можливим на підставі укладеного договору з автором. Укладення авторського договору може бути виконано у будь-який з моментів існування твору, а також може передувати його створенню. предметом договору про передачу прав на твір є авторські права, що належать суб'єкту авторського права на момент укладення договору.

При цьому згідно ст. 30 (Перехід творів у суспільне надбання) Закону України «Про авторське право і суміжні права»:

1. Закінчення строку дії авторського права на твори означає їх перехід у суспільне надбання.

2. Твори, які стали суспільним надбанням, можуть вільно, без виплати авторської винагороди, використовуватися будь-якою особою, за умови дотримання особистих немайнових прав автора, передбачених статтею 14 цього Закону.

3. Кабінетом Міністрів України можуть встановлюватися спеціальні відрахування до фондів творчих спілок України за використання на території України творів, які стали суспільним надбанням.

3.6. Договори на створення об'єктів авторського права

Усі цивільно-правові відносини, що складаються у процесі створення й використання численних об'єктів авторського права і суміжних прав мають бути урегульовані договорами, які об'єднані одним поняттям «авторські договори». Слід відразу підкреслити, що не всі договори, які в тій чи іншій мірі стосуються авторських прав, визнаються авторськими. Не можна, наприклад, до авторських

відносити договори по управлінню майновими правами авторів на колективній основі.

За авторським договором автор передає або зобов'язується створити і в установленій договором строк передати свій твір замовнику для використання обумовленим договором способом, а замовник зобов'язується здійснити або почати використання твору. Авторські договори поділяються на договори на створення творів науки, літератури чи мистецтва і договори на використання цих же творів.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» авторським договорам присвячує 4 статті. Передача прав на використання твору іншим особам може здійснюватися на основі авторського договору про передачу виключного права на використання твору або на основі авторського договору про передачу невиключного права на використання твору. За авторським договором замовлення автор зобов'язується створити у майбутньому твір відповідно до умов цього договору і передати його замовникові. Стаття 33 присвячена укладанню та змісту договорів.

Договори про передачу прав на використання творів укладаються у письмовій формі. В усній формі може укладатися договір про використання (опублікування) твору в періодичних виданнях (газетах, журналах тощо).

За своїм характером авторський договір є таким, у якому права й обов'язки автора кореспондують і відповідають правам і обов'язкам користувача, тобто він є взаємним.

Авторські договори — це консенсуальні угоди. Вони вважаються укладеними, якщо між сторонами досягнуто згоди щодо всіх істотних умов (строку дії договору, способу використання твору, території, на яку поширюється передане право, розміру і порядку виплати авторської винагороди, а також інших умов, щодо яких за вимогою однієї із сторін повинно бути досягнуто згоди).

Авторські договори мають взаємний характер і є оплатними. Розмір авторської винагороди, порядок обчислення та строки виплати визначаються сторонами в авторському договорі у вигляді відсотків від доходу, отриманого від використання твору, або у вигляді фіксованої суми чи іншим чином. На відміну від раніше чинного законодавства чинний Закон про авторське право не

визначає конкретних розмірів винагороди, порядку її обчислення та виплати. Проте Кабінетом Міністрів України прийнято постанову «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав» від 18 січня 2003 р. № 72. Відповідно до цієї постанови сторони у договорі не можуть визначити розмір винагороди менший від установлених цією постановою.

Предметом авторського договору не можуть бути права, яких не було на момент укладання договору.

Відповідні відомства і творчі спілки можуть розробляти примірні авторські договори (зразки авторських договорів).

Умови договору, що погіршують становище автора (його правонаступника) порівняно із становищем, встановленим чинним законодавством, є недійсними.

За авторським договором замовлення автор зобов'язується створити у майбутньому твір відповідно до умов цього договору і передати його замовникові. Договором може передбачатися виплата замовником авторові авансу як частини авторської винагороди.

Умови договору, що обмежують право автора на створення майбутніх творів на зазначену у договорі тему чи у зазначеній галузі, є недійсними.

Усі майнові права на використання твору, які передаються за авторським договором, мають бути у ньому визначені. Майнові права, не зазначені в авторському договорі як передані суб'єктом авторського права, вважаються такими, що не передані, і зберігаються за ним.

Авторські договори належать до тих, у яких заміна виконавця-автора не допускається ні за яких обставин. У разі смерті автора договір припиняє свою чинність з відповідними наслідками.

У статті 34 визначена відповідальність за невиконання авторського договору:

– Сторона, яка не виконала або неналежним чином виконала зобов'язання за авторським договором, зобов'язана відшкодувати іншій стороні всі збитки, в тому числі упущену вигоду.

– Якщо автор не передав твір замовникові відповідно до умов авторського договору замовлення, він повинен відшкодувати замовникові збитки, в тому числі упущену вигоду.

– Спори щодо відповідальності за невиконання умов авторських договорів вирішуються у суді.

Припинення авторського договору настає із закінченням строку його чинності. Коли ж користувач з тих чи інших причин не використав твір, закінчення строку дії авторського договору припиняє його чинність. Авторський договір може передбачати можливість дострокового припинення його чинності. Також авторський договір може бути припинений за взаємною згодою сторін. Авторський договір може бути припинено у зв'язку з неможливістю його виконання через обставини, які не залежали від автора – стихійне лихо, деякі явища громадського життя, війна тощо. Договір буде припинений і в тому разі, коли створений автором твір випадкового загинув без вини автора, – передавати замовнику нема чого. Але автор в цьому не винен, тому він звільняється від відповідальності. Підставою для припинення чинності авторського договору може бути смерть автора, ліквідація юридичної особи без правонаступництва. Авторський договір може бути припинений і за одностороннім волевиявленням, коли другий контрагент порушив істотні умови договору.

3.7. Поняття, об'єкти, суб'єкти та специфіка суміжних прав

Суміжні права в об'єктивному розумінні є сукупністю цивільно-правових норм, що регулюють відносини з використання виконань творів, фонограм, відеограм та програм мовлення і які разом з нормами авторського права складають єдиний інститут права інтелектуальної власності - інститут авторського права та суміжних прав

У суб'єктивному розумінні суміжні права являють собою особисті немайнові та майнові права виключного характеру, надані законом виконавцям, виробникам фонограм і відеограм та організаціям мовлення.

Третій розділ Закону "Про авторське право і суміжні права" регулює відносини у сфері охорони суміжних прав виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення. Отже, згідно Закону,

(ст. 35) об'єктами суміжних прав, незалежно від призначення, змісту, оцінки, способу і форми вираження, є:

- виконання літературних, драматичних, музичних, музично-драматичних, хореографічних, фольклорних та інших творів;
- фонограми, відеограми;
- передачі (програми) організацій мовлення.

Суб'єктами суміжних прав є:

- виконавці творів, їх спадкоємці та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо виконань;
- виробники фонограм, їх спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо фонограм;
- виробники відеограм, їх спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо відеограм;
- організації мовлення та їх правонаступники.

Згідно зі ст. 1 Закону виконавцем може бути актор (театру, кіно тощо), співак, музикант, танцюрист або інша особа, яка виконує роль,, співає, читає, декламує, грає на музичному інструменті, танцює чи будь-яким іншим способом виконує твори літератури, мистецтва чи твори народної творчості, циркові, естрадні, лялькові номери, пантоміми тощо, а також диригент музичних і музично-драматичних творів.

Виробником відеограми визнається фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший відеозапис виконання або будь-яких рухомих зображень (як із звуковим супроводом, так і без нього), а також особи, які набули правомочності на підставі договору або в порядку спадкоємства.

Виробник фонограми - це фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший звукозапис виконання або будь-яких звуків, а також особи, які набули правомочності на підставі договору або в порядку спадкоємства.

Кожна особа, яка прагне легально, без порушення авторських і суміжних прав, отримувати прибуток від продажу примірників аудіовізуальних творів чи фонограм, повинна забезпечити обов'язкове їхнє маркування. Для цього вона звертається в

установленому порядку до Державного департаменту інтелектуальної власності і подає необхідний перелік документів. За умови виконання особою-заявником усіх вимог Закону України "Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм" від 23 березня 2000 року, зокрема підтвердження наявності прав на поширення занесених до переліку творів, Державний департамент інтелектуальної власності забезпечує виготовлення відповідної кількості контрольних марок та видачу їх заявникові. Слід підкреслити, що відсутність на упаковці аудіо-, відеокасет та компакт-дисків контрольної марки однозначно свідчить про їхнє "піратське" походження.

Крім того, заявник включається до Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок. Систематизована в цьому реєстрі інформація згодом використовується Держдепартаментом при підготовці відповідей на офіційні запити правоохоронних і контролюючих органів, передусім спеціальних підрозділів МВС України, у разі виявлення ними фактів порушення прав інтелектуальної власності.

Практика спільних оперативних дій Державного департаменту інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України з державними органами, уповноваженими боротися з правопорушеннями в сфері інтелектуальної власності, значно звужує масштаби поширення на ринку "піратської" продукції та вибиває ґрунт з-під ніг тих, хто посягає на законні інтереси авторів літературних, наукових, мистецьких творів, а також власників суміжних прав.

Більш того, таке втручання держави стимулює дедалі більшу кількість суб'єктів підприємницької діяльності до цивілізованої поведінки на ринку розповсюдження аудіовізуальної продукції та фонограм, свідомого вибору законних шляхів одержання вигоди.

Організацією мовлення вважається телерадіоорганізація ефірного чи кабельного мовлення, що здійснює публічне сповіщення радіо- чи телевізійних програм, як власного виробництва, так і виробництва інших організацій. Законом «Про телебачення і радіомовлення» телерадіоорганізація визначена як юридична особа, зареєстрована у встановленому порядку, яка має право виробляти та розповсюджувати телерадіопередачі та

програми. Це може бути редакція, студія, агентство, об'єднання, асоціація, компанія, радіостанція тощо

Суміжні права забезпечують захист творчої праці особі, що доносить твори авторів до широкої аудиторії, від належного використання результатів їх роботи.

Виконавці здійснюють свої права за умови дотримання ними прав авторів виконуваних творів та інших суб'єктів авторського права. Виробники фонограм, виробники відеограм повинні дотримуватися прав суб'єктів авторського права і виконавців. Організації мовлення повинні дотримуватися прав суб'єктів авторського права, виконавців, виробників фонограм (відеограм).

Стаття 37 Закону наголошує, що первинними суб'єктами суміжних прав є виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми, організація мовлення. Суміжне право виникає внаслідок факту виконання твору, виробництва фонограми, виробництва відеограми, оприлюднення передачі організації мовлення. Для виникнення і здійснення суміжних прав не вимагається виконання будь-яких формальностей. Виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми для сповіщення про свої суміжні права на фонограмах, відеограмах і всіх їх примірниках, що розповсюджуються серед публіки на законних підставах, або їх упаковках можуть використовувати знак охорони суміжних прав. Цей знак складається з таких елементів:

- латинська літера "P", обведена колом, - ;
- імена (назви) осіб, які мають щодо цих фонограм (відеограм) суміжні права;
- рік першої публікації фонограми (відеограми).

За відсутності доказів іншого, виконавцем, виробником фонограми чи відеограми вважаються особи, імена (назви) яких зазначені на фонограмі, відеограмі та їх примірниках або на їх упаковці.

Специфіка суміжних прав:

- вони пов'язані із використанням окремих технічних пристроїв (тому вони з'явилися лише у ХХ столітті, з розвитком технічного прогресу – винаходу звуко- і відеозаписів, радіо, кіно, телебачення, штучних супутників);
- об'єкти суміжних прав закріплюються на матеріальних

носіях (наприклад, наявність записів виконання на магнітних плівках, касетах, відео плівках, дисках);

– здійснювати виконання можливо повторно, безкінечно, перед практично необмеженою аудиторією і без живої участі самого виконавця.

Кабінетом Міністрів України можуть установлюватися мінімальні ставки винагороди за використання об'єктів суміжних прав та порядок їх індексації.

Так як і в авторському праві існують майнові та немайнові права. Наприклад, у ст. 423 ЦК та ст. 38 Закону подані особисті немайнові права виконавців та права на ім'я (назву) виробників фонограм, відеограм і організацій мовлення. У Законі також детально розглянуті майнові права виконавців, виробників фонограм і виробників відеограм, майнові права організацій мовлення. Зміст будь-якого майнового права щодо об'єктів суміжних прав складається з наступних правомочностей: використання об'єкта, можливість дозволити використання іншим особам, право перешкоджати неправомірному використанню, у тому числі забороняти таке. Види майнових прав розрізняються за способами використання, які можуть бути різними залежно від того чи іншого об'єкта суміжних прав. Тому, види майнових прав виконавця, виробника фонограм чи відеограм, а також організації мовлення передбачені окремо у статтях 453-455 ЦК, а також статтями 39-41 Закону. Перелік майнових прав суб'єктів суміжних прав на відміну від переліку майнових прав автора, є вичерпним. Отже, вказані правомочності можуть бути реалізовані тільки щодо зазначених у законі способів використання виконань, фонограм, відеограм та програм (передач) мовлення. До них належать:

–право на фіксацію виконання під час його здійснення;

–право доведення виконання до відома публіки (доведення його під час самого здійснення виконання, а також доведення виконання, яке зафіксоване у фонограмі або відеограмі);

–право на пряме чи опосередковане відтворення запису виконання будь-яким способом та у будь-якій формі;

–право на розповсюдження записів виконання;

–право на розповсюдження фонограм і відеограм;

–право на будь-яку видозміну фонограм та відеограм;

- право на імпорт фонограм, відеограм в Україну з метою їх поширення серед публіки;
- право на фіксацію організаціями мовлення своїх програм на матеріальному носії;
- право організацій мовлення на відтворення програми (передачі);
- право організацій мовлення на публічне сповіщення програм (передач);
- право організацій мовлення представляти програму (передачу) мовлення публіці у місці, де встановлено вхідну плату;
- право на винагороду за використання його продукту.

Строк дії суміжних прав розглянутий у Законі в ст. 44, ст. 456 ЦК . Так, наприклад, майнові права виконавців охороняються протягом 50 років, починаючи з 1 січня року, наступного за роком здійснення першого запису виконання.. Особисті немайнові права виконавців, передбачені частиною першою статті 38 цього Закону та ст. 425 ЦК, охороняються безстроково.

Суб'єкти суміжних прав повинні мати договір з авторами, а виробники фонограм і організацій ефірного і кабельного мовлення – ще і угоду з виконавцем. Всі суб'єкти суміжних прав мають виключне право на виконання твору (виконання, постановки, фонограми, передачі). Це означає , що інші особи повинні отримувати дозвіл, на первинний запис (виконання), постановки, передачу в ефір або по кабелю від суб'єктів цих прав. Вони дають також дозвіл на відтворення фонограм, переробку, обробку та ряд інших дій. Суб'єкти суміжних прав мають також право на винагороду. Ці права регулюються засобами підписання угод з користувачами, а збір і виплата винагороди – спеціальними організаціями, що керують суміжними правами, які створюються їх суб'єктами.

Винятками є випадки, коли допускається використання записів виконання, постановок, фонограм, програм передач організацій мовлення без отримання дозволів (без погодження) їх суб'єктів. Це допускається:

- при включенні у огляд у поточних подіях невеликих уривків;
- при використанні виключно з метою навчання і наукового дослідження;
- для цитування у формі невеликих уривків у інформаційних

цілях;

- використанні у особистих цілях;
- відтворення фонограм, відеограм, програм мовлення для використання в адміністративному та судовому провадженні у обсязі, що виправдовується цією метою;
- публічного виконання фонограм, демонстрування відеограм під час офіційних, релігійних церемоній та похоронів.

Контрольні питання

1. Охарактеризуйте об'єкти авторсько-правових відносин та наведіть їх приклади.
2. Які існують майнові права автора?
3. Розкрийте зміст авторського договору
4. У чому полягає обмеження майнових прав автора
5. Правові основи авторського та суміжних прав.
6. Які існують форми авторського права на винагороду?
7. Які існують підстави припинення авторського договору?
8. У чому полягає суб'єктивне розуміння суміжних прав?

Література

1. Авторське право і суміжні права. Європейський досвід: У 2-х книгах /За ред.. А.С. Довгерта. – К.: Ін Юре, 2001. – 460 с.
2. Ананьева Е. Управление имуществовыми правами авторов на коллективной основе //Интеллектуальная собственность. – 1999. - № 6. – С. 84.
3. Калятин В.О. Исключительная собственность. (Исключительные права). – М.: НОРМА, 2001. – 480 с.
4. Право інтелектуальної власності: Підручник для студентів вищих навч. закладів / За ред.. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2002. – 624 с.
5. Закон України "Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризького акту від 24 липня 1971 року, зміненого 2 жовтня

- 1979 року)" //Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 21. – С. 155.
6. Бернская конвенция об охране литературных и художественных произведений. Парижский акт от 24 июля 1971 г.
 7. Закон України "Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм" від 23 березня 2000 року //Урядовий кур'єр. –2000. - № 77.
 8. Постанова Кабінету Міністрів України "Положення про державну реєстрацію прав автора на твори науки, літератури і мистецтва" № 532 від 18 липня 1995 р. //Збірник Постанов Кабінету Міністрів. – 1995. - № 10. – С. 247.
 9. Постанова Кабінету Міністрів України "Про мінімальні ставки авторської винагороди за використання творів літератури і мистецтва" № 784 від 18 листопада 1994 р. //Збірник Постанов Кабінету Міністрів. – 1994. - № 5. – С. 33.
 10. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Правил роздрібної торгівлі примірниками аудіовізуальних творів та фонограм" № 1209 від 4 листопада 1997 року // Урядовий кур'єр. – 1997. - № 219

ПАТЕНТНЕ ПРАВО

- 4.1. Поняття і предмет патентного права
- 4.2. Розвиток права на винаходи, промислові зразки та інші результати технічної творчості.
- 4.3. Правова характеристика винаходів.
- 4.4. Правова охорона корисних моделей.
- 4.5. Промисловий зразок як об'єкт патентного права.
- 4.6. Припинення дії патенту і визнання його недійсним
- 4.7. Обов'язки, що випливають з патенту

4.1. Поняття і предмет патентного права

Патентне право є одним з основних ефективних засобів регулювання соціальної, науково-технічної та інноваційної політики світового товариства. Патентне право в об'єктивному розумінні - це норми, що регулюють майнові та немайнові відносини, які виникають у зв'язку з визнанням авторства, охороною винаходів, корисних моделей та промислових зразків, встановленням режиму їх використання, стимулюванням і захистом прав їх авторів та патентовласників. У суб'єктивному розумінні патентне право – це майнове та немайнове право певного суб'єкта відносно конкретного винаходу, корисної моделі або промислового зразка.

Під предметом патентного права розуміють сукупність відносин, які пов'язані із створенням і використанням об'єктів патентного права. Об'єкти патентного права – винаходи, корисні моделі, промислові зразки. Охорона об'єктів патентного права здійснюється за єдиною формою – видача патенту і на основі національного патентного законодавства, а також міжнародних угод в галузі інтелектуальної власності.

Принципи будь-якої галузі права – це основні, вихідні ідеї, що стають базою для подальшого розвитку системи правових норм та врегулювання конкретних обставин. Принципами патентного права є:

- Визнання за патентовласником виключного права на використання запатентованого об'єкта. Тільки патентовласник може виготовляти, застосовувати, ввозити, продавати запатентований винахід, а всі інші особи повинні утримуватись від незаконного їх використання.
- Додержання балансу інтересів патентовласника та інтересів суспільства. Так, наприклад, існує термін обмеження дії патенту, по закінченню якого винахід стає загальнодоступним.
- Охорона офіційно визнаних патентоздатних винаходів, корисних моделей, промислових зразків. Для гарантування захисту своїх прав необхідно подати заявку до патентного відомства.
- Законом охороняються та визнаються права та інтереси як патентовласників так і авторів винаходу, корисної моделі або зразка.

Патентне право включає в себе три основні інститути: винаходи, корисні моделі та промислові зразки. всього в Україні за роки існування власного патентного інституту було зареєстровано:

- 74 702 патенти на винаходи;
- 4 091 патент на корисні моделі;
- 9 750 патентів на промислові зразки.

У відносинах пов'язаних із створенням, реєстрацією та використанням винаходів приймає участь значна кількість людей – як фізичних так і юридичних осіб. Суб'єктами патентного права є:

- Автор;
- Патентовласники;
- правонаступники;
- Патентні повірені.

Автор (винахідник) - це фізична особа, в результаті творчої діяльності якої було створено винахід. Якщо об'єкт промислової власності був створений кількома особами, то всі вони вважаються авторами. Юридична особа за будь-яких умов не набуває авторства, а лише може бути власником на винаходи. Право авторства є найважливішим особистим немайновим правом винахідника. Ім'я автора повинно вказуватись у заявці на отримання патенту незалежно від того, хто її подає, та має бути зазначене в самому

патенті. Право авторства не відчужується, є безстроковим, а також не може бути передане третім особам. Якщо винахідник отримує патент, тобто стає патентовласником, то він може розпоряджатися патентом на свій розсуд і отримувати винагороду за продажу ліцензії або переуступку патенту.

Патентовласником є фізична або юридична особа, яка володіє патентом на винахід. Патентовласником може бути винахідник або правонаступники. Автор винаходу, корисної моделі чи промислового зразка, який одержав патент на своє ім'я має право в будь-який момент уступити його на основі укладеного договору юридичній або фізичній особі. Патентоволодільцями щодо винаходу, корисної моделі чи промислового зразка можуть бути кілька осіб. Вони можуть передавати свої права на одержання патенту одному чи кільком співавторам або одержати патент на ім'я всіх співавторів. Правовідносини щодо користування винаходом, корисною моделлю чи промисловим зразком, патент на який належить кільком особам, визначаються угодою між ними. За відсутності такої угоди кожна з сторін може використовувати цей об'єкт права інтелектуальної власності за власним бажанням, але не вправі надати на нього ліцензію або уступити патент іншій особі без згоди решти патентоволодільців.

Правонаступники – це фізичні чи юридичні особи, що переймають в цивільно-правових відносинах права і обов'язки їх першокласника. Правонаступником винахідника є фізична або юридична особа, яку вказано в заявці на отримання патенту. Правонаступником може бути також особа, яка отримала це право внаслідок укладеної угоди або отримала таке право у спадщину. Особисті немайнові права автора винаходу у спадщину не передаються. При спадкуванні патентних прав до спадкоємців переходять майнові права патентоволодільця в повному обсязі, але строк їх дії обмежений терміном дії патенту, що залишився.

Патентний повірений – це спеціаліст, обов'язком якого є здійснення замість фізичних або юридичних осіб дій, пов'язаних із подачею заявки та отриманням охоронних документів на об'єкти промислової власності в своїй країні та поза її межами, а також представлення їх інтересів в патентних відомствах, судах та інших інстанціях.

Діяльність патентних повірених регламентується ст. 5 Закону України „Про охорону прав на винаходи і корисні моделі”, ст. 4 Закону „Про охорону прав на промислові зразки” та Положенням КМУ від 27.08.97 № 938 „Про представників у справах інтелектуальної власності т(патентних повірених)”.

Патентний повірений має бути атестований та зареєстрований у патентному відомстві відповідно до норм національного законодавства. Патентний повірений повинен мати вищу освіту, а також повну вищу освіту у сфері охорони права власності; мати громадянство України і не менше 5 років досвіду практичної роботи у сфері інтелектуальної власності. Патентний повірений діє відповідно укладеного договору за довіреністю або іншим документом, який посвідчує його повноваження. Патентне відомство веде державний реєстр представників у справах інтелектуальної власності та забезпечує публікацію про них в офіційному бюлетені.

Патентними повіреними не можуть бути працівники Державного департаменту інтелектуальної власності та установ, що входять до його складу, а також особи, які не можуть обіймати посаду патентного повіреного відповідно до чинного законодавства.

4.2 Розвиток права на винаходи, промислові зразки та інші результати технічної творчості.

Першим актом, що встановлював загальні правила про видачу привілеїв на винаходи в царській Росії, був маніфест 17 червня 1812 р., опублікований під назвою «Про привілеї на різні винаходи і відкриття в художніх промислах». За цим Законом видача привілеїв мала факультативний характер, і держава не зобов'язана була надавати привілеї при наявності в пропозиції певних ознак. Строк привілею встановлювався за бажанням заявника, але не більше як на 10 років. У 1833 р. було зроблено спробу істотно переробити закон 1812 р. Проте за обома цими законами привілеї видавались на розсуд керівництва.

Першим царським законом про винаходи пореформеної Росії

був закон від 30 березня 1870 р., що використав досвід Західної Європи, взявши за основу її законодавство. Останнім законом царської Росії про патенти був закон від 20 травня 1896 р. Він дотримувався перевіркою системи видачі патентів, внаслідок якої перевірялась наявність істотної новизни. Патент видавався на 15 років і міг переходити до інших осіб за договором або в спадщину.

Перший радянський декрет про винаходи був прийнятий 30 червня 1919 р. Цим декретом уперше запроваджувалося авторське свідоцтво замість патента, а сам винахід оголошувався надбанням держави. Наступним етапом був Закон про патенти на винаходи (1924 р.). У період НЕПу радянська держава повернулася до патентів, але встановлювала примусове відчуження патенту на свою користь, якщо з патентоволодільцем не вдавалося досягти угоди. Патент видавався на 15 років. Це вже був союзний закон, що став обов'язковим для всіх республік. Власне з цього часу законодавство про винахідництво було тільки загальносоюзним, і Україна була позбавлена можливості мати власне законодавство про винаходи та інші результати технічної творчості.

Закон 1924 р. було замінено Законом від 9 квітня 1931 р., яким затверджувалось Положення про винаходи і технічні удосконалення.

Цим Законом знову було відновлено авторське свідоцтво, а також визнано новий об'єкт правової охорони — технічні удосконалення. Це Положення діяло до 5 березня 1941 р., коли постановою Раднаркому СРСР було затверджено нове Положення про винаходи і технічні удосконалення. Це Положення було замінено новим від 24 квітня 1959 р., за яким технічні удосконалення були замінені раціоналізаторськими пропозиціями. Нарешті, згадане Положення було замінено Положенням про відкриття, винаходи і раціоналізаторські пропозиції 1973 р. Верховною Радою СРСР 31 травня 1991 р. було прийнято Закон СРСР «Про винаходи в СРСР». Цим Законом єдиним охоронним документом було визнано патент, а сам винахід — товаром з усіма наслідками, що з цього випливають. Закон набрав чинності з 1 липня 1991 р.

Після проголошення незалежності в Україні почалися активні кодифікаційні роботи, у тому числі й щодо законодавства про промислову власність. Закон України «Про власність» у статтях 13 і

41 проголосив два важливих положення: 1) результати інтелектуальної діяльності є об'єктами права власності; 2) дав приблизний перелік результатів інтелектуальної діяльності, яким надається правова охорона передусім цим Законом.

Указом Президента України від 18 вересня 1992 р. було затверджене Тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні.

Водночас Уряд України оголосив Заяву, за якою Україна визнала чинною для себе Паризьку конвенцію про охорону промислової власності. Мадридську угоду про міжнародну реєстрацію знаків та Договір про патентну кооперацію. У цей період було прийнято пакет законів про промислову власність, серед яких закони України «Про науково-технічну інформацію» від 25 червня 1993 р, «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (ці закони були прийняті 15 грудня 1993 р.). Цього ж дня було прийнято Закон України «Про племінне тваринництво». Трохи раніше був прийнятий Закон України «Про охорону прав на сорти рослин». Зазначені закони склали правову основу захисту прав на об'єкти промислової власності. Крім названих законодавчих актів, були прийняті й інші, в яких тією чи іншою мірою йшлося про інтелектуальну власність.

Зокрема були прийняті закони України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 р., «Про захист інформації в автоматизованих системах» від 5 липня 1994 р., «Про наукову і науково-технічну експертизу» від 10 лютого 1995 р. У зв'язку з прийняттям пакету законів про промислову власність внесено відповідні зміни до ЦК України, Кодексу законів про працю України, Митного кодексу та ін. Відповідні зміни внесено також і до раніше прийнятих законів України.

4.3. Правова характеристика винаходів.

Визначення поняття „винаходу” має велике практичне значення і в водночас є складною системою, так як в ньому відображено розумову діяльність людини. Винахід – це результат інтелектуальної діяльності людини, що являє собою технічне рішення певної задачі. Таке рішення може відноситись як до продукту так і до способу. Таким чином, винахід – це нематеріальний об’єкт, який в подальшому може бути використаний у конкретному продукті, що буде його матеріальним носієм, або в фактично здійснюючих людиною або автоматом діях. Сам винахід вважається створеним не тоді, коли виготовлено сам пристрій або речовину, а коли автор придумав рішення.

Відповідно до Закону винахід - технологічне (технічне) вирішення, що відповідає умовам патентоздатності (новизні, винахідницькому рівню і промислової придатності). Секретний винахід це винахід, що містить інформацію, віднесена згідно із Законом України "Про державну таємницю" до державної таємниці. Службовий винахід - винахід, створений працівником:

- у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи дорученням роботодавця - особи, яка найняла працівника за трудовим договором (контрактом), - за умови, що трудовим договором (контрактом) не передбачене інше;
- з використанням досвіду, виробничих знань, секретів виробництва і обладнання роботодавця.

До службових обов'язків відносяться обов'язки, що зафіксовані в трудових договорах (контрактах), посадових інструкціях функціональні обов'язки працівника, що передбачають виконання робіт, які можуть привести до створення винаходу (корисної моделі). Дорученням роботодавця є видане працівникові у письмовій формі завдання, яке має безпосереднє відношення до специфіки діяльності підприємства або діяльності роботодавця і може привести до створення винаходу (корисної моделі);

Об'єктами винаходу є технічне рішення щодо способу спрямоване на процес здійснення певних дій над матеріальним об'єктом за допомогою матеріальних засобів, а також технічне рішення щодо продукту:

- Пристрої (конструкції і вироби);
- Речовини (хімічні сполуки, композиції (состави, суміші), продукти ядерного перетворення);
- штами мікроорганізму (штами бактерій, вірусів, мікроводоростей, консорціуми мікроорганізмів);
- культури(лінії) клітин рослин або тварин (клітини тканин, органів рослин та тварин, консорціуми існуючих клітин).

Пристроєм називаються агрегати, машини, механізми, засоби праці, інструменти та інші продукти праці, призначені для виконання виробничих та технологічних процесів, впливу на природу або задоволення будь – яких потреб суспільства. Пристрій – це найбільш часто вживаний об’єкт винаходу, так як встановити факт порушення використання пристрою значно легше ніж використання способу. Ознаки пристрою:

- взаємне розміщення елементів та зв’язки між ними;
- характеристики елементів та їх параметри;
- конструктивні елементи (форма виконання пристрою, середа елементів, матеріал, з якого виготовлено пристрій або його елементи).

Спосіб – це сукупність засобів, виконаних в конкретній послідовності або з дотриманням певних правил. Для характеристики способу як об’єкта винаходу застосовують терміни „спосіб”, „процес”, „метод”, „спосіб обробки”. У формулі винаходу способу головним є динамічність, тобто дії, що і як роблять, а не зроблено. Ознаками способу є:

- дії або сукупність дій;
- умови виконання дій (режим);
- порядок виконання дій (послідовно, одночасно, в різних сполученнях).

До речовин відносять індивідуальні хімічні з’єднання, композиції (сплави, состави, суміші), продукти ядерного перетворення. Характеризуючи індивідуальні хімічні з’єднання застосовують наступні ознаки. Хімічний склад і структура атомів, мікро чи макромолекули, зв’язок між атомами, фізико-хімічні та інші характеристики, що дають можливість відрізнити речовину від інших.

Композиції – це речовини, отримані нехімічним шляхом, тобто механічним змішуванням компонентів або фізико-хімічним перетворенням, коли разом з механічними процесами відбуваються хімічні, що важко виявити практично. Композиції – суміші інгредієнтів, розчини, емульсії, та інші речовини, що складаються з механічно зв'язаних компонентів, а також сплави, скло, вогнестійкі матеріали. Такі речовини складаються з безлічі різноманітних молекул, та їх неможливо відобразити хімічною формулою. При їх характеристиці застосовують кількісний та якісний склад інгредієнтів, структуру композиції та її інгредієнтів.

До об'єктів винаходу також відносяться продукти ядерного перетворення отримані шляхом розчеплення атомного ядра та ядерним синтезом, фармацевтичні засоби, штами мікроорганізмів, культури клітин рослин та тварин. Штам – це сукупність клітин, що мають спільне походження і характеризуються однаковими стійкими ознаками. Консорціум – це термін, що надає можливість характеризувати сукупність двох і більше організмів. Консорціуми бувають двох типів: природного та штучного походження. Особливе місце займають традиційні консорціуми, що застосовуються в молочній промисловості як наприклад, кефірні чи йогуртові бактерії. Не відносяться до об'єктів винаходу і не підлягають патентній охороні наступне:

- наукові відкриття, теорії, методи;
- умовні позначення, розклад, правила;
- методи організації та управління господарством;
- методи і правила виконання розумових процесів;
- алгоритми та програми для обчислювальних машин;
- проекти, схеми паніровки споруд, територій;
- топології інтегральних мікросхем;
- рішення, що стосуються зовнішнього вигляду виробу, спрямовані на задоволення естетичних потреб;
- сорти рослин і породи тварин;
- рішення, що протирічать суспільним інтересам, моралі та гуманності.

До критеріїв патентоспроможності (тобто умов, які дають можливість отримати патент на винахід) відносяться:

- Новизна;

- Винахідницький рівень;
- Промислова придатність.

Іноді виділяють і четвертий критерій винаходу – критерій об'єкта. Для визнання винаходу патентоспроможним потрібна наявність всіх вказаних критеріїв, що будь розглядатися і оцінюватись окремо. Новизна винаходу є первинною і основною умовою його патентоспроможності. Новим є такий винахід, що прямо не витікає з сучасного рівня техніки. Рівень техніки включає все, що стало загальнодоступним у світі для письмового, усного чи іншого опису до дати подачі заявки на патент. Рівень техніки залежить від моменту, в який він визначається, від території, на якій відбувається розкриття винаходу. Тому відрізняють абсолютну світову новизну (найбільш суворі вимоги), тобто сутність винаходу не повинна бути розкрита ні в країні патентування, ні поза її межами; відносну світову новизну, тобто не дозволяється застосування винаходу лише в країні патентування, в той же час заборонені будь-які публікації; місцева новизна передбачає невідомість винаходу тільки в межах країни. Новизна встановлюється на дату подачі заявки до патентного відомства або на дату її пріоритету.

Пріоритет винаходу означає переважне право його заявника по відношенню до іншої особи, яка заявляє про реєстрацію тотожного винаходу. Пріоритет буває:

- Конвенційний – пріоритет встановлюється згідно вимог Паризької конвенції, тобто дата подачі заявки в одній країні-учасниці визнається пріоритетною для всіх наступних заяв, і може здійснюватись протягом одного року.
- Виставочний – пріоритет обраховується датою початку показу експоната на виставці або дата відкриття виставки.
- Внутрішній пріоритет - встановлюється для одного і того ж заявника, який через певні обставини змінює свою першу заявку на іншу (6-12 місяців).

Основою в системі патентування є те, хто має право на подання заявки на винахід, і тим самим право на отримання патенту. У світі існує дві основні системи подання заявки та отримання охоронного документу:

- Винахідницька система – є прийнятою у США, де право на отримання патенту має перший і дійсний винахідника подання заявки супроводжується проголошенням заявником відповідної присяги.
- Заявочна система - подання заявки передбачає видачу патенту першому заявнику без перевірки його повноважень щодо винаходу, який заявлений.

В європейських країнах сформувалась проміжна система. Вона передбачає декларування права винахідника або його правонаступника на отримання патенту із посиланням на ім'я автора. Правила подання і проходження заявки в Україні значно зблизились з європейською системою. Оформлення патентних прав на кожний вид об'єкту патентного права має свої особливості, але всі вони входять до загальної процедури, яка складається з наступних стадій:

- I. складання і подання заявки;
 - II. розгляд заявки у Патентному відомстві;
 - III. видача патенту.
- I. Складання і подання заявки.

Особа, яка бажає одержати патент на винахід і має на це право (заявник), подає заявку на його видачу до Державного підприємства "Український інститут промислової власності" (Укрпатент), який здійснює приймання, розгляд та проведення експертизи заявок. Заявку подають безпосередньо до Укрпатенту або надсилають на його адресу. Вимоги до складу й оформлення матеріалів заявки, поданню заявки визначені "Правилами складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель", затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 22 січня 2001 року № 22, зареєстровані в Міністерстві юстиції України за № 173/5364 від 27.02.2001 (далі Правила) і є обов'язковими для заявників. За наявності кількох заявників, один із них може бути призначений іншими заявниками як спільна довірена особа (спільний представник). Патентне відомство – це державний орган, який отримує заявки на видачу охоронних документів та видає такі документи відповідно до діючих законів. Заявка на видачу патенту – це сукупність документів, які подають до патентного відомства з метою отримання патенту.

За дорученням заявника заявку може подати представник у справах інтелектуальної власності (патентний повірений), зареєстрований відповідно до "Положення про представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного)", затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10.08.94 за № 545 або інша довірена особа. Іноземні особи та особи без громадянства, які проживають чи мають постійне місцезнаходження поза межами України, реалізують свої права, зокрема, право на подання заявки, тільки через патентних повірених, якщо інше не передбачено міжнародними угодами.

Так, згідно з угодами про співробітництво у сфері охорони промислової власності між Урядом України та Урядами Російської Федерації і Республіки Білорусь, громадяни та юридичні особи, які проживають чи мають постійне місце проживання в цих державах, мають право подавати заявки безпосередньо до Укрпатенту.

Якщо до складу заявників входить фізична особа, яка проживає на території України чи юридична особа, яка має постійне місцезнаходження на території України, то заявку може бути подано без залучення патентного повіреного за умови зазначення адреси для листування в Україні. Заявка - це сукупність документів, необхідних для видачі патенту України на винахід. Заявка повинна стосуватися одного або групи винаходів, пов'язаних єдиним винахідницьким задумом (вимога єдиності винаходу). Заявка повинна відповідати вимогам щодо змісту документів заявки, Фізичного виразу заявки (формат, структура, схеми, формули), сплати зборів на подання заявки та вимогам щодо більш ранньої заявки на цей винахід.

Заявка складається українською мовою і повинна містити:

- заяву про видачу патенту України на винахід;
- опис винаходу;
- формулу винаходу;
- креслення (якщо на них є посилання в описі);
- реферат.

До заявки додають документ, що підтверджує сплату збору за подання заявки. Таким документом є копія платіжного доручення на перерахування збору з відміткою установи банку або квитанція (форма №042005). Терміни і порядок сплати зборів за подання

заявки, а також їх розміри зазначені у "Про затвердження Порядку сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності", що затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2004 року № 1716 (далі — Положення).

Строк подання документа про сплату збору за подання заявки може бути продовжений, але не більше ніж на 6 місяців (ч.11 ст.12 Закону). Клопотання про продовження пропущеного строку разом із документом про сплату збору за продовження строку повинно надійти до Укрпатенту не пізніше ніж через 6 місяців після закінчення строку.

Якщо заявник згідно з чинним законодавством України має пільги у сплаті зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, то до заявки додається клопотання про надання пільги та завірена копія документа, що підтверджує право на пільгу. Копію подають до кожної заявки.

Якщо заявку подають через патентного повіреного або іншу довірену особу, то до заявки слід додати видану заявником довіреність (копію довіреності), що засвідчує його повноваження.

II. Розгляд заявки в патентному відомстві.

Порядок розгляду заявки на винахід визначається "Правилами розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель" (далі Правилами розгляду). Патент України на винахід видається за результатами кваліфікаційної експертизи заявки на винахід, яка встановлює відповідність винаходу умовам патентоздатності (новизні, винахідницькому рівню, промисловій придатності).

Винахід визнається новим, якщо він не є частиною рівня техніки. Об'єкти, що є частиною рівня техніки, для визначення новизни винаходу повинні враховуватися лише окремо. Рівень техніки включає всі відомості, які стали загальнодоступними у світі до дати подання заявки або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету.

Рівень техніки включає також зміст будь-якої заявки на видачу в Україні патенту (у тому числі міжнародної заявки, в якій зазначена Україна) у тій редакції, в якій цю заявку було подано спочатку, за умови, що дата її подання (а якщо заявлено пріоритет, то дата пріоритету) передре дату подання заявки або, якщо заявлено

пріоритет, даті її пріоритету і що вона була опублікована на цю дату чи після цієї дати.

Винахід має винахідницький рівень, якщо для фахівця він не є очевидним, тобто не впливає явно із рівня техніки. Винахід (корисна модель) визнається промислово придатним, якщо його може бути використано у промисловості або в іншій сфері діяльності.

Одна з найважливіших характеристик національного патентного законодавства є система експертизи. Експертиза визначає обсяг перевірки заявки на винахід, яка здійснюється патентним відомством з моменту подачі заявки до моменту видачі патенту. На сьогодні у світі склались три системи експертизи: реєстраційна, перевірна (винахідницька), відкладена (рис.2.).

Кожна з цих систем має свої особливості, але спільним для всіх трьох систем є стадія формальної експертизи заявки. Заявки, що надійшли до відомства, реєструють і передають на експертизу. Вона полягає у перевірці відповідності вимогам встановлених законодавством:

- наявність необхідних документів;
- правильність їх складання;
- відповідність заявленого об'єкту вимогам винаходу;
- дотримання вимоги єдності (заявка має стосуватись лише одного винаходу або групі винаходів, які пов'язані між собою єдиним задумом);
- правильність класифікації винаходу за Міжнародною патентною класифікацією (МПК) або за Міжнародною класифікацією промислового зразка (МКПЗ);
- дотримання порядку подачі заявки через патентного повіреного.

Якщо заявка на винахід містить усі необхідні документи, дотримані вимоги до них, заявлений винахід не відноситься до переліку рішень, які не визнаються патентоздатними винаходами, то приймається позитивне рішення про результат формальної експертизи.

Система експертизи	Етапи розгляду заявки
Явочна	Подання заявки → попередня експертиза → видача патенту → публікація
Перевірочна	Подання заявки → попередня експертиза → експертиза винаходу → видача патенту
Відстрочена	Подача заявки → попередня експертиза заявки → публікація заявки → ходатайство про пошук → пошук → ходатайство про проведення експертизи → експертиза винаходу → видача патенту → публікація

Рис.2. Етапи розгляду заявки в залежності від системи експертизи.

Розгляд заявки після її формальної експертизи здійснюється відстрочена експертиза. Відстрочена система експертизи складається з етапів: формальна експертиза, публікація матеріалів, які пройшли формальну експертизу, подання прохання про проведення експертизи по суті; проведення експертизи по суті. Патент на винахід видається лише після проходження експертизи по суті. Під час такої експертизи здійснюється аналіз та перевіряється відповідність об'єкта умовам надання правової охорони. Якщо під час проведення експертизи відомство встановить, що заявлений винахід виражений формулою, ознаками або опис відповідає умовам патентоздатності, то приймається рішення про видачу патенту на цей винахід.

III. Видача патенту.

Видачі охоронного документа на винахід передуює його реєстрація в державному реєстрі. Державний реєстр – офіційний документ, в який патентне відомство заносить зареєстровані об'єкти правової охорони. Одночасно з реєстрацією права на винахід, здійснюється публікація відомостей про державну реєстрацію у спеціальному офіційному бюлетені Відомства („Промислова власність”). Протягом трьох місяців після публікування інформації

про реєстрацію, здійснюється публікація опису винаходу, що містить формули, описи, малюнки, графіки, зображення. Видача патенту здійснюється протягом одного місяця з дня державної реєстрації права на винахід.

Право на винахід охороняється державою і засвідчується патентом. Патент (патент на винахід, деклараційний патент на винахід, патент на секретний винахід, деклараційний патент на секретний винахід) - охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство та право власності на винахід. Патент (деклараційний патент) України на винахід (на секретний винахід) діє тільки на території України.

Строк дії патенту України на винахід становить 20 років від дати подання заявки.

Строк дії деклараційного патенту на винахід становить 6 років від дати подання заявки.

Строк дії патенту на винахід, об'єктом якого є лікарський засіб, засіб захисту тварин, засіб захисту рослин тощо, використання якого потребує дозволу відповідного компетентного органу, може бути продовжено за клопотанням власника цього патенту на строк, що дорівнює періоду між датою подання заявки та датою одержання такого дозволу, але не більше ніж на 5 років.

Строк дії патенту (деклараційного патенту) на секретний винахід дорівнює строку засекречування винаходу, але не може бути довшим від визначеного за Законом строку дії охорони винаходу.

4.4. Правова охорона корисних моделей.

Поняття корисної моделі визначається в різних країнах по-різному. Так, в Італії корисна модель – це модель нових форм, конструкцій, приладів та предметів повсякденного вжитку, що забезпечує особливий ефект дії або легкість їх застосування чи використання. В Китаї корисна модель характеризується як нове технічне рішення, щодо форми, структури або поєднання двох цих елементів, а також щодо продукту, який може бути придатне до практичного використання. В Російській Федерації, корисна модель

– це нові і промислово застосовні рішення, що відносяться до конструктивного виконання засобів виробництва і предметів вжитку, а також їх складових частин. В Німеччині охороні підлягають ті корисні моделі, що є новими, створеними на винахідницькій основі в придатні до промислового використання.

Таким чином, корисна модель – технічне рішення задачі щодо пристрою (засоби виробництва та предмети вжитку), яке може бути виражене в особливій формі об'єкта, специфічному поєднанні його окремих частин, використанні нових вузлів, деталей, і обов'язково має бути виражене у просторовій формі.

Умовами для надання охорони корисним моделям є лише новизна та їх промислова придатність. Законодавством більшості країн застосовується поняття новизни світової. Це означає, що корисна модель (її технічне рішення) не повинно бути опубліковано в країні патентування та за її межами, а стати доступною суспільству лише в разі відкритого застосування в країні патентування. Основна відмінність між корисною моделлю і винаходом є менш суворі вимоги щодо винахідницького рівня корисної моделі. Корисна модель повинна бути результатом самостійного винахідницького рівня. Такий винахідницький рівень має бути прогресивним, відрізнятися від вже існуючих об'єктів. Тобто, корисною моделлю можуть бути визнані всі винаходи, щодо пристроїв.

Промислова придатність корисної моделі означає, що її можна практично використати в будь якій сфері діяльності. Якщо корисна модель не може бути втілено у виробничу силу, то вона втрачає свою цінність, і тим самим не потребує правової охорони.

Порядок видачі патентів на винаходи і корисні моделі регулюється Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.93 р. №3687-ХІІ. Об'єктом винаходу може бути продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура кліток рослини і тварини) або спосіб. Об'єктом корисної моделі може бути конструктивне рішення виконання пристрою.

Право власності на винахід засвідчується патентом або деклараційним патентом, а на корисну модель — деклараційним патентом. Термін дії патенту на винахід складає 20 років,

декларційного патенту — 6 років, а на корисну модель — 10 років від дати представлення заявки в Укрпатент.

Корисна модель відповідає умовам патентоспроможності, якщо вона є нової і промислово придатної. Право на одержання патенту має винахідник або його спадкоємець, якщо інше не передбачений законом.

Винахідники, що створили корисну модель загальною роботою, мають рівні права на одержання патенту. Особа, що бажає одержати патент і має на це право, подає в Укрпатент заявку.

При наявності документа про сплату збору за представлення заявки Укрпатент проводить експертизу заявки.

На підставі рішення про видачу патенту на винахід або корисну модель і при наявності документа про сплату збору за видачу патенту Укрпатент публікує у своєму офіційному бюлетені визначені їм зведення про видачу патенту.

Одночасно з публікацією зведень про видачу патенту Укрпатент здійснює державну реєстрацію патенту на винахід (корисну модель), для чого вносить до реєстру відповідні зведення. Видача патенту здійснюється Укрпатентом у місячний термін після державної реєстрації патенту.

Патент (декларційний патент) надає його власникові виключне право використовувати корисну модель на свій розсуд.

Патент (декларційний патент) надає його власникові право забороняти іншим особам використовувати корисну модель без його дозволу. Власник патенту може передавати на підставі договору право власності на винахід (корисну модель) будь-якій особі, що стає правонаступником власника патенту. Власник патенту має право видати будь-як особі дозвіл на використання винаходу або корисної моделі на підставі ліцензійного договору.

Будь-яке зазіхання на права власника патенту вважається порушенням його прав, що тягне за собою відповідальність відповідно до діючого законодавства. На вимогу власника патенту таке порушення повинне бути припинене, а порушник зобов'язаний відшкодувати власникові патенту заподіяні збитки.

Будь-яка особа має право запатентувати корисну модель в іноземних державах. Але в цьому випадку до представлення заявки на одержання охоронного документа на корисну модель в орган

іноземної держави заявник зобов'язаний подати заявку в Укрпатент і повідомити його про наміри здійснити таке патентування. У випадку відсутності заборони протягом трьох місяців від дати надходження цього повідомлення до Укрпатент заявка на одержання патенту на винахід (корисну модель) може бути представлена в патентний орган іноземної держави.

4.5. Промисловий зразок як об'єкт патентного права.

Промисловий зразок являє собою художньо-конструкторське рішення виробу, що визначають його зовнішній вигляд. Однак хоча промисловий зразок є результатом творчої діяльності людини, він не може бути твором мистецтва, тому що в ньому повинні органічно сполучитися конструктивні і естетичні якості виробу. Критерії патентоспроможності промислового зразка наступні:

1. Новизна. Промисловий зразок визнається новим, якщо сукупність його істотних ознак, що визначають естетичні і (або) ергономічні особливості виробу, не відома зі зведень, що стали загальнодоступними у світі до дати пріоритету (на момент надходження в Патентне відомство заявки на видачу патенту).

2. Оригінальність. Промисловий зразок визнається оригінальним, якщо його істотні ознаки обумовлюють творчий характер естетичних особливостей виробу.

3. Промислова придатність. Промисловий зразок визнається промислово застосовним, якщо він може бути багаторазово відтворений шляхом виготовлення відповідного виробу.

Промышленные образцы применяются в широком ассортименте промышленных изделий и произведений ремесленного творчества — от технического и медицинского оборудования до часов, ювелирных изделий и других предметов роскоши; от кухонной утвари и бытовых электроприборов до транспортных средств и архитектурных объектов, от рисунков на ткани до предметов досуга.

Для обеспечения охраны в соответствии с национальным законодательством большинства стран промышленный образец

должен быть внешне привлекательным. Это означает, что промышленный образец главным образом имеет эстетическую природу и не предполагает охрану каких-либо технических особенностей того изделия, частью которого он является. За счет использования промышленных образцов изделие приобретает внешнюю и потребительскую привлекательность; в результате возрастает коммерческая стоимость изделия и вероятность его реализации на рынке сбыта.

Если промышленный образец охраняется, владелец — физическое или юридическое лицо, зарегистрировавшее образец, обеспечивает себе исключительное право на защиту от несанкционированного копирования или имитации образца третьими лицами. Это способствует получению справедливой прибыли на вложенный капитал. Эффективная система охраны также приносит пользу потребителю и обществу в целом, обеспечивая добросовестную конкуренцию и соблюдение правил добросовестной торговли, а также способствуя развитию художественного творчества и привлекая внимание потребителя к наиболее совершенным в эстетическом отношении изделиям.

Охрана промышленных образцов способствует экономическому развитию, активизируя художественное творчество в промышленности и производстве, а также в традиционных сферах искусства и художественных промыслах. А это способствует оживлению коммерческой деятельности и экспорту национальной продукции.

Создать промышленные образцы и обеспечить их охрану относительно недорого и просто. Создание образцов под силу небольшим и средним предприятиям, а также отдельным художникам и ремесленникам как в промышленно развитых, так и в развивающихся странах.

Порядок выдачи патента на промышленный образец регулируется Законом Украины «Об охране прав на промышленные образцы» от 15.12.93 г. №3688-ХІІ.

Законом определено, что объектом промышленного образца может быть форма, рисунок или раскрашивание или их объединение, которые определяют внешний вид промышленного

изделия и предназначенные для удовлетворения эстетических и экономических потребностей.

Промышленный образец отвечает условиям патентоспособности, если он есть новым и промышленно пригодным. Образец признается новым, если совокупность его существенных признаков не является общедоступной в мире на дату представления заявки в ведомство или, если заявлен приоритет, к дате ее приоритета. Промышленный образец признается промышленно пригодным, если он может быть использован в промышленности или в другой сфере деятельности.

Право собственности на промышленный образец удостоверяется патентом. Срок действия патента на промышленный образец составляет 10 лет от даты представления заявки в Укрпатент и продолжается Укрпатентом за ходатайством собственника патента, но не более чем на пять лет.

Право на получение патента имеет автор или его наследник, если другое не предусмотрено законом. Право на получение патента имеет работодатель, если промышленный образец создан в связи с выполнением служебных обязанностей или поручения работодателя, при условии, что трудовым договором не предусмотрено другое.

Для получения патента подается заявка, которая подлежит экспертизе. На основании решения о выдаче патента на промышленный образец и при наличии документа об уплате сбора за выдачу патента Укрпатент публикует в своем официальном бюллетене определенные им сведения о выдаче патента.

Патент предоставляет собственнику исключительное право использовать промышленный образец на свое усмотрение. Патент предоставляет собственнику право запрещать другим лицам использовать промышленный образец без его разрешения. Собственник патента может передать на основании договора право собственности на промышленный образец любому лицу, которое становится правопреемником собственника патента. Собственник патента имеет право дати любому лицу разрешение на использование промышленного образца на основании лицензионного договора.

Любое посягательство на права собственника патента считается нарушением его прав, которое тянет за собою ответственность в соответствии с действующим законодательством Украины.

4.6. Припинення дії патенту і визнання його недійсним

Відповідно до ст. 466 ЦК чинність майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок може бути припинено достроково за ініціативою особи, якій вони належать, якщо це не суперечить умовам договору, а також у інших випадках, передбачених законом.

Підстави припинення дії патенту передбачені ст. 32 Закону «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» і ст. 24 Закону «Про охорону прав на промислові зразки».

По-перше, власник патенту в будь-який час може відмовитися від нього повністю або частково на підставі заяви, поданої до Установи. Зазначена відмова набирає чинності від дати публікації відомостей про це у офіційному бюлетені Установи. Однак не допускається повна або часткова відмова від патенту на винахід без попередження особи, якій надано право на використання винаходу за ліцензійним договором, зареєстрованим в Установі, а також у разі накладення арешту на майно, описане за борги, якщо до його складу входять права, що засвідчуються патентом.

По-друге, дія патенту припиняється у разі несплати у встановлений строк річного збору за підтримання його чинності, який сплачується за кожний рік його дії, починаючи від дати подання заявки. Документ про першу сплату зазначеного збору має надійти до Установи щодо винаходів і корисних моделей - не пізніше чотирьох місяців від дати публікації відомостей про видачу патенту, а стосовно промислових зразків - одночасно з документом про сплату збору за видачу патенту. Документ про сплату збору за кожний наступний рік має надійти або бути відправленим до Установи до кінця поточного року дії патенту за умови сплати збору щодо винаходів і корисних моделей протягом його останніх

чотирьох місяців, а стосовно промислових зразків - двох місяців.

Дія патенту припиняється з першого дня року, за який збір не сплачено. Річний збір за підтримання чинності патенту може бути сплачений щодо винаходів і корисних моделей протягом дванадцяти місяців, а стосовно промислових зразків - шести місяців після закінчення встановленого строку. У цьому випадку розмір річного збору збільшується на 50 відсотків. При сплаті збору дія патенту відновлюється, якщо збір не сплачено протягом дванадцяти місяців, Установа публікує у своєму офіційному бюлетені «Промислова власність» інформацію про припинення дії патенту.

У разі припинення чинності виключних майнових прав ці об'єкти можуть вільно та безоплатно використовуватися будь-якою особою, за винятками, встановленими законом. Якщо у зв'язку з достроковим припиненням чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок завдано збитків особі, якій було надано дозвіл на використання цих об'єктів, такі збитки відшкодовуються особою, яка надала зазначений дозвіл, якщо інше не встановлено договором чи законом (ст. 467 ЦК).

Чинність достроково припинених виключних майнових прав може бути відновлено у порядку, встановленому законом, за заявою особи, якій ці права належали у момент їх припинення (ст. 468 ЦК).

Відповідно до ст. 469 ЦК права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок визнаються недійсними з підстав та в порядку, встановлених законом.

Підстави визнання патенту повністю чи частково недійсним передбачені ст. 33 Закону «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» і ст. 25 Закону «Про охорону прав на промислові зразки». Патент може бути визнано у судовому порядку недійсним повністю або частково у разі: а) невідповідності запатентованого винаходу, корисної моделі чи промислового зразка умовам патентоздатності; б) наявності у формулі винаходу (корисної моделі) чи у сукупності суттєвих ознак промислового зразка ознак, яких не було у поданій заявці; в) видачі патенту внаслідок подання заявки з порушенням прав інших осіб.

При визнанні патенту чи його частини недійсними Установа повідомляє про це у своєму офіційному бюлетені.

Патент або його частина, визнані недійсними, вважаються такими, що не набрали чинності, від дати публікації відомостей про видачу патенту.

Одночасно з публікацією відомостей про видачу патенту Установа здійснює державну реєстрацію патенту, для чого вносить в Реєстр відповідні відомості. Форма Реєстру і порядок його ведення визначається Установою. Після внесення в Реєстр відомостей будь-яка особа має право ознайомитися з ними в порядку, який визначається Установою і отримати відповідно своєму клопотанню витяг з Реєстру щодо відомостей про патент, за умови сплати збору за представлення цього клопотання. Помилки у внесених в Реєстр відомостях виправляються за ініціативою власника патенту або Установи. В Реєстр за ініціативою власника патенту можуть бути внесені зміни згідно встановленому переліку можливих змін. За внесення в Реєстр змін щодо патенту платиться збір.

4.7. Обов'язки, що впливають з патенту

Згідно ст. 29. (Обов'язки, що впливають з патенту) Закону «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»:

Власник патенту повинен сплачувати відповідні збори за підтримання чинності патенту і добросовісно користуватися виключним правом, що впливає з патенту.

Більш розгорнений перелік обов'язків власника патенту даний в ст. 23 (. Обов'язки, що впливають з патенту) Закону «Про охорону прав на промислові зразки», згідно якої:

Власник патенту повинен добросовісно користуватися виключним правом, що впливає з патенту.

Якщо промисловий зразок не використовується або недостатньо використовується в Україні протягом трьох років починаючи від дати публікації відомостей про видачу патенту або від дати, коли використання промислового зразка було припинено, то будь-яка особа, яка має бажання і виявляє готовність використовувати промисловий зразок, у разі відмови власника патенту від укладання ліцензійного договору може звернутися до

суду із заявою про надання їй дозволу на використання промислового зразка.

Якщо власник патенту не доведе, що факт невикористання чи недостатнього використання промислового зразка зумовлений поважними причинами, суд виносить рішення про надання дозволу заінтересованій особі на використання промислового зразка з визначенням обсягу його використання, строку дії дозволу, розміру та порядку виплати винагороди власнику патенту.

Власник патенту зобов'язаний дати дозвіл (видати ліцензію) на використання промислового зразка власнику пізніше виданого патенту, якщо промисловий зразок останнього призначений для досягнення іншої мети або має значні техніко-економічні переваги і не може використовуватись без порушення прав першого власника. При цьому надання такого дозволу може бути обумовлено відповідним дозволом власника пізніше виданого патенту, який зобов'язаний дати дозвіл, якщо його промисловий зразок удосконалює промисловий зразок власника раніше виданого патенту або призначений для досягнення тієї ж мети. Дозвіл дається в обсязі, необхідному для використання промислового зразка власником патенту, який такий дозвіл затребував.

Спори щодо ліцензій розв'язуються у судовому порядку.

Контрольні питання

1. Назвіть умови надання правової охорони винаходу, корисної моделі та промислового зразка?
2. Що є критеріями патентоздатності винаходу, корисної моделі та промислового зразка?
3. Які права та обов'язки випливають з патенту?
4. Дайте визначення патентного права.
5. Хто є суб'єктами права на винаходи, корисні моделі та промислові зразки?
6. Різновидами винаходу є: (наведіть приклад та розкрийте його зміст)?
7. Що є підставами припинення дії патенту?

Література

1. Вчерашний Р.П. Патентно-информационные исследования в новых условиях хозяйствования //Проблемы совершенствования патентно-информационного обеспечения в условиях хозрасчета – М.: ВНИИПИ, 1989.
2. Дмитриева Ю., Москалев И. Патентный поиск в англоязычных полнотекстовых базах данных. // ИС. Промышленная собственность. - 2001. - №5. – с.47-55.
3. ДСТУ 3574-97. Патентний формуляр. Основні положення. Порядок складання та оформлення. — Чинний від 01.01.98. — Держстандарт України, 1997. — 6 с.
4. ДСТУ 3574-97. Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення. — Чинний від 01.01.98. — Держстандарт України, 1997. — 14 с.
5. Использование патентной информации при подготовке аналитических обзоров, докладов и заключений о современном уровне и тенденциях развития техники на основе автоматизированного анализа состояния и динамики изобретательской активности (методические рекомендации). — М., ВНИИПИ, 1991.
6. Іваненко П. Створення спеціалізованої бази даних винаходів в Україні. // Інтелектуальна власність. – 2001. - №11 с. 21 – 25.
7. Киселева Т.С. Исследование технического уровня объектов техники на различных этапах их создания и освоения: Учебное пособие. – М.: ВНИИПИ, 1990. – 73 с.
8. Колесников А.П. Пособие по работе с официальными патентными бюллетенями. – М: ИНИЦ, 2002. – 128 с.
9. Кочеткова А. Міжнародний обмін патентною документацією. //Інтелектуальна власність. – 2001. - №7 с. 20 – 24.
10. Полное собрание законов. — Т. XXXII. — № 25, 143.
11. Постановление ЦИК й Совнаркома СССР от 12 сентября 1924. — СЗ СССР. - 1924. - № 9. - Ст. 97.
12. Цивільний кодекс Української РСР. — Ст. 3.

- 13.Кравец Л.Г. Возможности использования патентно-ассоциированных источников информации в Интернете //ИС. Промышленная собственность 2001. - №5. – с. 52 - 58.
- 14.Кравец Л.Г. Возможности патентного поиска в STN //Патентное дело. – 1997. - №7. – с. 27-28.
- 15.Закон України «Про власність» від 7 лютого 1991 р. — Відомості Верховної Ради Української РСР. - 1991. - № 20. - Ст. 249.
- 16.Мельникова Л.И., Романова Н.И., Столяров А.М. Патентные исследования на различных этапах создания и освоения объектов техники: Учебное пособие. — М.: ВНИИПИ, 1987.
- 17.Методические рекомендации по проведению патентно-конъюнктурных исследований. – М.:ВНИИПИ, 1990. – 40 с.
- 18.Ненахов Г.С., Кекишева Н.П., Максимова В.В. Патентная документация, предоставленная патентными ведомствами и ВОИС в Интернете. — М: ИНИЦ, 2001. — 144 с.
- 19.Парсяк В.Н., Рогов Г.К. Маркетинговые исследования : Учеб. пособие для студ. вузов. — 2. дораб. изд. — К. : Наукова думка, 2000.— 172с.
- 20.Патентная информация и патентные услуги. //Справочник. М: НПО "Поиск", 1992. 57 с.
- 21.Патентні дослідження: Методичні рекомендації / За ред. В.Л.Петрова. — К.: Видавничий дім "Ін Юре", 1999. — 264 с.
- 22.Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
- 23.Цивільний Кодекс України: Коментар. – Харків: Одиссей, 2003. – 856 с.
- 24.Цивільно-процесуальний Кодекс України. Харків: Одиссей, 2003. – 224 с.
25. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 //Офіційний вісник України. - № 21 від 08.06.2001.
- 26.Митний кодекс України. – Харків: Арсин, 2002. – 224 с.
- 27.Закон України "Про охорону прав на винаходи та корисні моделі" // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 7. – С. 32.

28. Закон України "Про охорону права на промислові зразки" //Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 7. – С. 34.
29. Закон України "Про охорону права на знаки для товарів та послуг" //Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 7. – С. 36.
30. Закон України "Про охорону нових сортів рослин" //Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 20. – С. 149.
31. Закон України "Про захист прав на топографії інтегральних схем" //Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 26. – 272 с.
32. Закон України "Про міжнародні договори України" від 22 грудня 1993 року //Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 10. – С. 45.
33. Закон України "Про власність" від 26 березня 1991 року //Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 20. – С. 249.
34. Правила проведення експертизи заявки на винахід і корисну модель. Затверджені наказом Держпатенту України № 44 від 9 березня 1995 р.
35. Правила Складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель від 22 січня 2001 р. //Інтелектуальна власність. – 2001. - №3.

Тема 5

ЗАХИСТ НЕТРАДИЦІЙНИХ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.

- 5.1 Правова охорона об'єктів права на сорти рослин
- 5.2. Правова охорона об'єктів права на породи тварин
- 5.3. Об'єкти наукових відкриттів
- 5.4. Об'єкти раціоналізаторських пропозицій
- 5.5. Поняття й ознаки комерційної таємниці.

5.1 Правова охорона об'єктів права на сорти рослин

Відповідно до Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» від 17 січня 2002 р., сорт — це окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція) у рамках нижчого із відомих ботанічних таксонів, яка, незалежно від того, задовольняє вона повністю чи ні умови надання правової охорони:

Об'єктом права на сорт є селекційне досягнення у рослинництві, одержане штучним шляхом або відбором, і таке, що має одну або кілька господарських ознак, які відрізняють його від існуючих сортів рослин. Виведення нового сорту будь-якої культурної рослини потребує значних затрат, наполегливих пошуків, тривалого часу і великих зусиль. Процес триває багато років, інколи навіть протягом життя кількох поколінь, потребує значних коштів, залучає великі колективи висококваліфікованих фахівців. Отже, об'єктом селекційного досягнення у рослинництві є новий сорт.

Сорт вважається охороноздатним — придатним для набуття права на нього як на об'єкт інтелектуальної власності, якщо за проявом ознак, породжених певним генотипом чи певною комбінацією генотипів, він є новим, вирізняльним, однорідним та стабільним.

Сорт вважається новим, якщо до дати, на яку заявка вважається поданою, заявник (селекціонер) чи інша особа за його дозволом не продавали чи будь-яким іншим способом не передавали

матеріал сорту для комерційного використання:

–на території України — за рік до цієї дати;

–на території іншої держави — щодо деревних та чагарникових культур і винограду за шість років і щодо рослин інших видів за чотири роки до цієї дати.

Новизна сорту не втрачається, якщо будь-який його матеріал збувався:

– із зловживанням на шкоду заявнику;

– на виконання договору про передачу права на подання заявки;

– на виконання договору про розмноження відтворювального матеріалу сорту і його випробування, за умови, що зібраний внаслідок цього матеріал передавався лише заявникові і не використовувався для виробництва іншого сорту;

–на виконання визначених законодавством заходів, зокрема щодо біологічної безпеки чи формування Реєстру сортів;

–як побічний або відхідний продукт, отриманий під час створення чи поліпшення сорту, без посилань на сорт і лише для споживання.

Сорт відповідає умові вирізняльності, якщо за проявом його ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою.

Сорт, що протиставляється заявленому, вважається загальновідомим, якщо:

–він поширений на певній території у будь-якій державі;

–відомості про прояви його ознак стали загальнодоступними у світі, зокрема шляхом їх опису в будь-якій оприлюдненій публікації;

–він представлений зразком у загальнодоступній колекції;

–йому надана правова охорона і (або) він внесений до офіційного реєстру сортів у будь-якій державі, при цьому він вважається загальновідомим від дати подання заявки на надання права чи внесення до реєстру.

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини цього сорту залишаються достатньо схожими за своїми основними ознаками, відзначеними в описі сорту.

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки,

відзначені в описі сорту, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, в кінці кожного такого циклу.

Сорт вважається охороноздатним, коли всі наведені умови будуть наявними у сукупності.

5.2.Правова охорона об'єктів права на породи тварин

Правова охорона об'єктів права на породи тварин здійснюється законом України «Про племінне тваринництво» від 21 грудня 1999 р. та ЦК України. Цей закон визначає загальні правові, економічні та організаційні засади діяльності в галузі виведення племінних тварин і птиці.

Племінною твариною визнається чистопородна або одержана за затвердженою програмою породного удосконалення тварина, яка має племінну (генетичну) цінність і може використовуватися в селекційному процесі відповідно до чинних загальнодержавних програм селекції.

Об'єктами племінної справи у тваринництві є крупна рогата худоба, свині, вівці, кози, коні, птиця, риба, бджоли, шовкопряди, хутровий звір, яких розводять з метою одержання певної продукції (далі — тварини).

Результати племінної діяльності стають об'єктами правової охорони лише на підставі державної реєстрації, об'єктами якої є племінні тварини і племінні стада.

Державна реєстрація племінних тварин здійснюється шляхом і внесення відповідних даних про них до державної книги племінних тварин, а племінних стад — до Державного племінного реєстру

5.3. Об'єкти наукових відкриттів

Відкриттям прийнято визнавати встановлення раніше невідомих об'єктивно існуючих закономірностей, властивостей і явищ матеріального світу, що вносять докорінні зміни у рівень пізнання.

Отже, об'єктами відкриттів є закономірності, властивості та явища матеріального світу. Кожен із названих об'єктів відкриттів може бути визнаним відкриттям окремо. Проте закономірність, явище чи властивість можуть бути визнаними відкриттям лише за умови, що зазначені закономірність, властивість чи явище не були відомі раніше — вони виявлені вперше у світі.

Закономірність як об'єкт відкриття — це прояв дії об'єктивного закону. Зазначена закономірність у природі існувала, існує і буде існувати завжди. Об'єктом відкриття вона стає лише тоді, коли про існування цієї закономірності людина взнала, встановила її, виявила її об'єктивне існування. Зазначена закономірність стає об'єктом відкриття з моменту, коли її вперше було сформульовано.

Отже, закономірність матеріального світу як об'єкт відкриття — це невідомий раніше, але об'єктивно існуючий і такий, що вносить докорінні зміни у рівень пізнання, істотний і стійкий зв'язок між явищами або властивостями матеріального світу.

Більш повно цей зв'язок характеризується такими особливостями: це істотний, внутрішньо притаманний явищам або властивостям зв'язок та їх взаємна зумовленість. Він не повинен мати випадкового характеру. Закономірний зв'язок не проста констатація зв'язку яких-небудь явищ чи властивостей, а й встановлений його причинно-наслідковий характер; це певний стійкий зв'язок між явищами і властивостями. Він виражає таке відношення, за яким зміна одних явищ чи властивостей зумовлює цілком визначені зміни інших. У такому разі залежність між явищами чи властивостями виражається, як правило, певною математичною або функціональною залежністю; зв'язок повинен мати універсальний характер і задовольняти вимогу узагальнення і можливості поширення його на інші однорідні об'єкти.

Явище матеріального світу як об'єкт відкриття — це невідома раніше об'єктивно існуюча і така, що вносить докорінні зміни в

рівень пізнання, форма прояву сутності об'єкта матеріального світу (природи).

Явище і сутність перебувають в органічній єдності. Проте єдність сутності і явища не означає їх збігу, сутність зазвичай прихована за явищем. Внаслідок розкриття сутності стає можливим наукове пояснення самого явища. Сутність і явище об'єктивні, тобто вони існують незалежно від волі і свідомості людини. Немає такої сутності, яка б не проявилася зовні і була непізнаною, як нема і явища, яке не містило б у собі яку-небудь інформацію про сутність.

Властивість матеріального світу як об'єкт відкриття — це невідома раніше об'єктивно існуюча якісна сторона об'єкта матеріального світу. Кожний об'єкт має багато різноманітних властивостей як істотних, так і неістотних. Сукупність істотних властивостей об'єкта складає його якісну визначеність, що відрізняє його в цілому від інших об'єктів. Саме якісна визначеність виражає те спільне, що характеризує весь клас однорідних об'єктів. Які властивості проявляють даний об'єкт залежить від того, з якими об'єктами він вступає у взаємодію. Тому встановлення існування раніше невідомої властивості — необхідний, але недостатній елемент змісту відкриття. При цьому має бути доведено, чим викликана виявлена властивість, що вона спричиняє і при яких взаємодіях проявляється. Вимагається науково обгрунтована інтерпретація, що полягає у встановленні сутності цієї властивості і її закономірного характеру.

Наукові відкриття в Україні до прийняття нового ЦК не мали правової охорони. Проблема надання правової охорони відкриттям справді досить складна. З одного боку, відкриття не може бути об'єктом виключного права, — воно визнається надбанням людства і може використовуватися кожним, хто забажає, без будь-якого дозволу і без виплати винагороди. Отже, саме відкриття не може бути чією-небудь власністю — це власність усього людства. Проте це не означає, що правовій охороні не підлягає авторство на відкриття, його авторський і державний пріоритет, назва відкриття та інші майнові і особисті немайнові права. Автор відкриття може мати право на заохочувальну премію, на додаткову житлову площу та інші пільги. Але автор відкриття не повинен мати права на винагороду за використання його відкриття. Держава може

встановлювати й інші права і пільги для авторів відкриттів за заслуги у розвитку науки.

5.4. Об'єкти раціоналізаторських пропозицій

Раціоналізаторство є невід'ємною складовою частиною виробничої діяльності, що не може розвиватися без постійного і систематичного удосконалення. Воно спрямоване на удосконалення продукції, технології самого виробництва, техніки та іншого обладнання і стосується будь-якої сфери — промисловості, транспорту, оборони, охорони здоров'я, сільського господарства тощо. Широке використання пропозицій, спрямованих на удосконалення процесів суспільне корисної праці, і дає досить помітний позитивний ефект.

Раціоналізаторська діяльність — це найбільш поширений вид технічної творчості, яка за своєю новизною і технічним рівнем є нижчою від винахідництва. Проте цей вид творчості доступний практично кожному працівникові і тому він за своїми масштабами перевищує винахідництво. Наведені та деякі інші чинники роблять раціоналізаторську діяльність чи не найбільш ефективною. Своїм масовим застосуванням раціоналізаторські пропозиції інколи здатні давати більший економічний ефект, ніж винаходи. Економія від використання раціоналізаторських пропозицій у підсумку буває більшою, ніж від використання винаходів. Саме тому раціоналізаторство як форма технічної творчості заслуговує на всіляке заохочення і стимулювання, а його результати — раціоналізаторські пропозиції — потребують надійної правової охорони.

Нині раціоналізаторська діяльність регулюється ЦК України, Тимчасовим положенням про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій (далі — Тимчасове положення), затвердженим Указом Президента України від 18 вересня 1992 р., та Методичними рекомендаціями про порядок складання, подачі і розгляду заяви на раціоналізаторську

пропозицію, затвердженими наказом Держпатенту України від 27 квітня 1995 р. Держпатент України прийняв ряд відомчих нормативних актів, спрямованих на поглиблену регламентацію регулювання раціоналізаторської діяльності. Тимчасове положення змінене Указом Президента України «Про визнання такими, що втратили чинність, Указів Президента України у зв'язку з прийняттям законів України щодо промислової власності» від 22 червня 1995 р.

До раціоналізаторської пропозиції за загальним правилом встановлюється три необхідні вимоги: 1) вона має стосуватися профілю підприємства, якому ця пропозиція подана; 2) має бути новою; 3) має бути корисною підприємству, якому вона подана.

Раціоналізаторська пропозиція подається тому підприємству, якому відповідає за профілем його діяльності. При цьому немає значення, де працює раціоналізатор і чи працює він взагалі. Раціоналізаторська пропозиція стосується діяльності підприємства, якщо вона може бути використана в технологічному процесі цього підприємства, у продукції, що ним виробляється, у задіяній техніці або матеріалах.

Подана пропозиція визнається новою, якщо вона є новою для даного підприємства, якщо її сутність на цьому підприємстві до подачі заяви на неї не була відома. Для встановлення новизни раціоналізаторської пропозиції використовуються усі наявні на підприємстві джерела інформації, що можуть містити відомості про цю або подібну пропозицію.

Однак новизна пропозиції не втрачається, якщо вона використовується за ініціативою її автора не більше як три місяці до подання заяви на тому підприємстві, якому подана заява на цю пропозицію.

Раціоналізаторська пропозиція визнається корисною для підприємства, якому вона подана, якщо її використання дає змогу підвищити економічну ефективність виробництва, одержати кращий дохід (прибуток) або одержати інший позитивний ефект. Позитивний ефект може полягати в будь-якому підвищенні технічного рівня виробництва, поліпшенні умов та безпеки праці, зниженні негативного впливу на навколишнє середовище тощо.

В той же час не визнаються раціоналізаторськими

пропозиціями :

- запозичений чужий досвід без власного творчого внеску;
- пропозиції які містять відомі рішення ;
- пропозиції не технічного, а організаційного характеру;
- пропозиції по удосконаленню організації і управління господарством;

Крім того, не визнаються раціоналізаторськими такі пропозиції:

- які погіршують умови праці і якість робіт на підприємстві;
- викликають або збільшують рівень забруднення природного середовища;
- знижують надійність і інші показники якості продукції;
- які хоча і визначають задачу, проте не дають конкретного рішення.

5.5. Поняття й ознаки комерційної таємниці.

Основи цивільно-правового регулювання комерційної таємниці закладені в Цивільному кодексі, інших законодавчих актах.

Відповідно до ст. 505. (Поняття комерційної таємниці) ЦК:

«Комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці.»

Комерційна таємниця – це певна сукупність відомостей, знань,

тобто вид інформаційного ресурсу. Якщо інформацію створено внаслідок певних інтелектуальних зусиль людини, її можна розглядати як об'єкт прав інтелектуальної власності.

Згідно ст.. 507 (Охорона комерційної таємниці органами державної влади) Цивільного кодексу:

Органи державної влади зобов'язані охороняти від недобросовісного комерційного використання інформацію, яка є комерційною таємницею та створення якої потребує значних зусиль і яка надана їм з метою отримання встановленого законом дозволу на діяльність, пов'язану з фармацевтичними, сільськогосподарськими, хімічними продуктами, що містять нові хімічні сполуки. Ця інформація охороняється органами державної влади також від розголошення, крім випадків, коли розголошення необхідне для забезпечення захисту населення або не вжито заходів щодо її охорони від недобросовісного комерційного використання.

. Органи державної влади зобов'язані охороняти комерційну таємницю також в інших випадках, передбачених законом.

Строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю обмежується строком існування сукупності ознак комерційної таємниці (ст. 508 ЦК)

Права на комерційну таємницю діють, доки зберігається фактична монополія особи на конфіденційну інформацію, що лежить в основі комерційної таємниці.

Комерційна таємниця має відповідати таким вимогам:

- інформація, що становить комерційну таємницю, невідома іншим особам;
- відсутній вільний доступ до інформації на законній підставі;
- вжито заходів до охорони конфіденційності інформації.

До видів інформації, що не можуть становити комерційну таємницю належать:

- установчі документи
- документи, що дають право здійснювати підприємницьку діяльність
- відомості за встановленими формами звітності про

фінансово-господарську діяльність та інші відомості, необхідні для перевірки обчислення, сплати податків та інших обов'язкових платежів

- документи про платоспроможність
- відомості про чисельність, склад працівників, їхню заробітну плату та умови праці
- документи про сплату податків та інших обов'язкових платежів, а також відомості про забруднення довкілля, порушення антимонопольного законодавства, недотримання безпечних умов праці, реалізацію продукції що заподіє шкоду здоров'ю населення.

Комерційна таємниця не потребує офіційного визнання її обороноспроможності, державної реєстрації та виконання інших формальностей, а також сплати державних зборів чи мита.

Контрольні питання

1. Поняття об'єктів прав на сорти рослин?
2. Охорона прав на селекційні досягнення у тваринництві?
3. Що таке наукове відкриття?
4. Які існують об'єкти відкриттів?
5. Правове регулювання раціоналізаторської діяльності?
6. Які вимоги встановлюються до раціоналізаторської пропозиції та їх суть?
7. У яких випадках сорт вважається загальновідомим?

Література

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
2. Цивільний Кодекс України: Коментар. – Харків: Одиссей, 2003. – 856 с.

3. Закон України "Про охорону права на знаки для товарів та послуг" //Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 7. – С. 36.
4. Закон України "Про охорону нових сортів рослин" //Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 20. – С. 149.
5. Закон України "Про захист прав на топографії інтегральних схем" //Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 26. – 272 с.
6. Кузьмин Э.А. Правовая защита коммерческой тайны //Правоведение. – 1992.
7. Право інтелектуальної власності: Підручник для студентів вищих навч. закладів / За ред.. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2002. – 624 с.

Тема 6

ОХОРОНА І ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.

- 6.1. Необхідність захисту об'єктів інтелектуальної власності
- 6.2. Система захисту авторського, суміжного та патентного права
- 6.3. Захист цивільних прав у судовому порядку

6.1. Необхідність захисту об'єктів інтелектуальної власності

Після того як об'єкт інтелектуальної власності створений і охоронним документом закріплені на нього права, настає важливий етап. Саме на цьому етапі об'єкт інтелектуальної власності приносить правовласнику прибуток чи іншу користь, власне те, для чого він і був створений. Однак як тільки інформація про об'єкт інтелектуальної власності стає відомою несумлінним конкурентам, у них виникає спокуса використати цей об'єкт інтелектуальної власності в своїх інтересах без дозволу правоволодільця, тобто незаконно. Порухення прав може призвести до серйозних негативних наслідків для правоволодільця.

Щоб запобігти порушенню прав і компенсувати витрати, що виникають внаслідок порушення цих прав, в Україні створена система, що дає можливість захищати ці права.

Під захистом інтелектуальних прав слід розуміти сукупність встановлених законом мір, що спрямовані на відновлення або визнання виключних прав на інтелектуальний продукт при їх порушенні або оспорюванні. Загальні положення про захист права інтелектуальної власності викладені у ст. 432 ЦК.

6.2. Система захисту авторського, суміжного та патентного права

Найбільш досконалою, хоча далеко не бездоганною, є система захисту авторського права і суміжних прав. Вона викладена в Законі України «Про авторське право і суміжні права». Ця система далека від зразкової, але вона краща від системи захисту права промислової власності, її характерними рисами є відшкодування заподіяної шкоди, у тому числі втраченої вигоди. Вона також передбачає обов'язок порушника відшкодувати витрати на адвоката, чого раніше чинне законодавство не знало, а також відшкодування моральної шкоди, що раніше не було властивим нашому законодавству.

Новим для нашого законодавства про авторське право є положення, за яким автору чи іншій особі, якій належать авторські права, при відшкодуванні заподіяних збитків надається право вибору — вимагати від порушника відшкодування заподіяної шкоди, повернення позивачеві одержаних від неправомірного використання твору доходів, грошової компенсації замість відшкодування збитків чи стягнення доходу. Крім цього, зазначений Закон передбачає накладення на порушника штрафу в розмірі 10 відсотків від присудженої позивачеві суми. Сума штрафу передається в установленому порядку до Державного бюджету України.

Щодо захисту права промислової власності, то його оцінки скоріше негативні, ніж позитивні. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» дуже стисло визначає дії, що вважаються порушенням патентних прав, передбачає можливість стягнення з порушника завданих збитків, включаючи недержані доходи та відшкодування моральної шкоди.

Статтею 35 цього Закону від 1 червня 2000 р. перелік спорів, що розглядаються судом, доповнений новими видами спорів. За новою редакцією суду підлягають усі спори з приводу визнання патенту недійсним, а також про надання примусової ліцензії.

Зміни і доповнення, внесені Законом України від 21 грудня 2000 р. до Закону України «Про охорону прав на промислові зразки», питань захисту прав власників патентів на промислові зразки не торкнулися.

Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і

послуг» у порівнянні з патентними законами ніякими принциповими особливостями не відзначається. Зміни, внесені до Закону законодавцем 21 грудня 2000 р., питань захисту прав власників свідоцтв також не торкнулися. Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» у частині захисту прав наближається до Закону України «Про авторське право і суміжні права». Закон України «Про охорону прав на сорти рослин» у розділі VI «Захист прав на сорт» питанню захисту прав присвячує три статті. Стаття 53 містить припис, за яким спори розглядаються в порядку, передбаченому законодавством. Стаття 54 зазначає спори, що розв'язуються у судовому порядку, а ст. 55 встановлює відповідальність за порушення прав на сорти. Більш детально викладені норми про захист прав на зазначення походження товарів у Законі України «Про охорону прав на зазначення походження товарів», але й він не визначає конкретних санкцій за порушення цих прав.

Отже, можна констатувати, що кожний закон з охорони промислової власності має свою систему норм щодо захисту даного об'єкта промислової власності. Вони в основному передбачають лише дії, що визнаються порушенням того чи іншого патентного закону. Зазначені закони занадто в загальній формі визначають ці дії, без належної конкретизації.

Деякі закони як конкретні санкції за те чи інше порушення закону передбачають загальні цивільно-правові санкції — відшкодування заподіяних збитків та припинення порушення, інколи відновлення порушених прав. Інші патентні закони взагалі відсилають до норм цивільного права про відповідальність.

Таке розмаїття норм про захист права промислової власності не виправдане специфікою того чи іншого об'єкта промислової власності, хоча особливості, безперечно, є і вони враховуються.

Істотним недоліком системи захисту інтелектуальної власності є також її занадто низька ефективність. Порушники права інтелектуальної власності не дуже бояться застосування до них встановлених чинним законодавством санкцій. Інколи доходи від неправомірного використання чужого твору чи об'єкта промислової власності перевищують встановлені санкції у сотні раз і з лихвою перекривають понесені витрати.

Недоліками існуючої системи захисту права інтелектуальної власності є також відсутність спеціалізованих судів і суддів, що зумовлює досить тривалі строки розгляду навіть не дуже складних справ з приводу порушення права інтелектуальної власності.

У світовій практиці захист права інтелектуальної власності прийнято поділяти на два види — неюрисдикційний і юрисдикційний. Неюрисдикційний спосіб. Згідно частини 4 ст. 55 Конституції України, кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань. Такі засоби захисту застосовуються досить рідко. Особа, право якої порушене, може відмовитися від виконання певних дій, наприклад, відмовитися внести певні зміни до твору, що не були передбачені договором, або відмовитися від виконання договору в цілому.

Також стаття 19 ЦК України передбачає самозахист цивільних прав. Особа має право на самозахист своїх прав від порушень і протиправних посягань. Самозахистом визнається застосування особою, право якої порушено, засобів протидії, що не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства. Способи самозахисту мають відповідати змістові права, що порушене, та характерові дій, якими ці права порушені, і не можуть суперечити вимогам закону. Способи самозахисту можуть обиратися особою або визначатися законом, іншими правовими актами чи договором. Юрисдикційний захист права інтелектуальної власності здійснюється у судовому порядку судами та іншими уповноваженими на це державними органами. Згідно статті 40 Конституції України усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк. Чинне законодавство України надає можливість звернутися до Міністерства внутрішніх справ України, Державним департаментом інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України, Державної митної служби України, Служби безпеки України, Державної податкової адміністрації України, Антимонопольного комітету України тощо.

У складі Державного департаменту інтелектуальної власності створений підрозділ державних інспекторів з питань інтелектуальної власності. Робота цього підрозділу спрямована на забезпечення систематичного державного контролю за дотриманням суб'єктами господарювання законодавства у сфері інтелектуальної власності. Функції захисту прав інтелектуальної власності здійснює також Державна митна служба України. Конкретні заходи по захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні України були введені в дію постановою Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про порядок реєстрації та переміщення через митний кордон України товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності" від 28 квітня 2001 р. № 412. Згідно з нормами Митного кодексу України та положеннями зазначеної постанови запроваджено дієвий механізм контролю за переміщенням через митний кордон України товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності. Заходи щодо захисту прав інтелектуальної власності застосовуються на кінцевому етапі митного оформлення.

Державні інспектори діють у всіх регіонах України, вони мають повноваження здійснювати планові і раптові перевірки суб'єктів господарювання, діяльність яких пов'язана з використанням об'єктів інтелектуальної власності. При цьому державні інспектори співпрацюють з підрозділами правоохоронних та контролюючих органів Міністерства внутрішніх справ, Державної податкової адміністрації та Державної митної служби України.

У свою чергу юрисдикційний спосіб захисту права інтелектуальної власності поділяється на окремі види — цивільно-правовий, кримінально-правовий і адміністративно-правовий. Крім того, цивільно-правовий спосіб також поділяється на загальні і спеціальні засоби передбачає дві групи норм щодо захисту права інтелектуальної власності — загальні цивільно-правові норми і спеціальні, передбачені законами України про інтелектуальну власність.

6.3. Захист цивільних прав у судовому порядку

Згідно частям 1 та 3 статті 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом, тобто кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, а також кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Основним із способів судового захисту цивільних прав є відшкодування збитків, заподіяних протиправними діями порушника. За загальним правилом будь-яка особа, якій завдано збитків внаслідок порушення її цивільних прав, має право на їх відшкодування. Збитками визнаються:

- 1) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або вимушена зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки);
- 2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода).

Збитки відшкодовуються у повному обсязі, якщо законом або договором не передбачене відшкодування у меншому або більшому розмірі. Якщо особа, яка порушила право, одержала завдяки цьому доходи, то розмір збитків, що відшкодовуються потерпілій особі у зв'язку з неодержанням нею доходів, не може бути меншим від тих доходів, що їх одержав порушник права.

ЦК України передбачає також компенсацію моральної шкоди. У випадках, передбачених законом або договором, особа має право на компенсацію моральної шкоди, завданої їй у зв'язку з порушенням її права. Моральна шкода полягає у:

- 1) фізичному болю, якого фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я;
- 2) душевних страждань, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою як щодо неї самої, так і до членів її сім'ї та близьких родичів;

- 3) душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку зі знищенням чи пошкодженням її майна;
- 4) приниженні честі, гідності і ділової репутації фізичної або юридичної особи.

Компенсація моральної шкоди здійснюється у грошах або іншому майні.

Захисту права інтелектуальної власності на результати інтелектуальної діяльності новий ЦК України присвячує ст. 432, яка проголошує, що кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності відповідно до ст. 16 цього Кодексу. Суд у випадках і в порядку, встановлених законом, може постановити рішення, зокрема, про:

- 1) застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів;
- 2) зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності;
- 3) вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності;
- 4) вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, що ви користувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності;
- 5) застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Розмір стягнення визначається відповідно до за кону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істот не значення;
- 6) опублікування у засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення.

Згідно з цими законами порушенням авторського права і (або) суміжних прав, що дає підстави для судового захисту, є:

- 1) вчинення будь-якою особою дій, що порушують особисті немайнові права суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав та їх майнові права;

- 2) піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав — опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення;
- 3) плагіат — оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору;
- 4) ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право і (або) суміжні права, примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, програм мовлення;
- 5) вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав;
- 6) будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права і (або) суміжних прав, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу;
- 7) підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав чи особи, яка здійснює таке управління;
- 8) розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, з яких без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі.

Зупинимось на деяких порушеннях авторського права і суміжних прав більш детально.

Відтворення будь-якого твору — виготовлення одного або більше примірників твору, відеограми, фонограми у будь-якій матеріальній формі, а також їх запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (включаючи цифрову), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер.

Порушенням авторського права чи суміжних прав є передусім

будь-яке відтворення твору в будь-якій матеріальній формі і в будь-якій кількості примірників, починаючи від одного, без дозволу осіб, які мають авторське право. Для визнання відтворення твору неправомірним не має значення мета його відтворення. Зазначене стосується також і об'єктів суміжних прав.

Іншою досить поширеною формою порушення авторського права чи суміжних прав є розповсюдження примірників творів, фонограм, відеограм та програм мовлення. Власне, будь-які твори, фонограми, відеограми та програми мовлення відтворюються найчастіше з метою їх комерційного розповсюдження для одержання доходу. Будь-яке розповсюдження без цієї мети навряд чи можна вважати порушенням авторського права чи суміжних прав. Безперечно, йдеться про розповсюдження без дозволу автора чи іншої особи, яка має авторське право, виробника фонограми, відеограми та власника програми мовлення.

Розповсюдженням є також зберігання неправомірно відтворених творів, фонограм, відеограм або програм мовлення з метою подальшого розповсюдження.

Розповсюдженням слід визнати цілеспрямовані дії щодо поширення серед населення примірників творів, фонограм, відеограм чи програм мовлення у кількості примірників більше одного і до необмеженої кількості. Не має значення, які примірники творів, фонограм, відеограм чи програм мовлення розповсюджувалися — контрафактні чи відтворені правомірним шляхом. Важливим елементом визнання розповсюдження неправомірним є те, що розповсюдження мало місце без дозволу автора чи інших осіб, які мають авторські чи суміжні права.

Контрафактними визнаються примірники творів, фонограм, відеограм і програм мовлення, виготовлені і розповсюджені з порушенням авторського права чи суміжних прав. Тобто цим поняттям охоплюється і розповсюдження без дозволу зазначених осіб.

Неправомірним визнається будь-яке інше використання без дозволу осіб, які мають авторське право чи суміжні права творів, фонограм, відеограм чи програм мовлення. Під іншим використанням творів, фонограм чи програм мовлення слід розуміти передачу зазначених об'єктів у комерційний прокат, майновий найм

чи будь-яке інше користування без дозволу особи, яка має авторське право або суміжні права. Порухенням суб'єктивних прав особи, яка має авторське право чи суміжні права, буде також перекручення, спотворення чи будь-яка інша зміна твору, фонограми, відеограми чи програми мовлення або будь-яке інше посягання на зазначені об'єкти, що можуть зашкодити честі і репутації автора чи іншої особи, яка має авторське право чи суміжні права. Використання цих об'єктів без зазначення імені автора, а також оприлюднення твору, фонограми, відеограми чи програми мовлення без дозволу автора чи іншої особи, яка має авторське право чи суміжні права, також визнається порушенням авторського права чи суміжних прав. Оприлюднення твору, фонограми, відеограми чи програми мовлення — дія, що вперше робить твір, фонограму, відеограму чи програму мовлення доступними для публіки, якими б засобами це не досягалось.

Істотним порушенням авторського права і суміжних прав є ввезення в Україну без дозволу осіб, які мають авторське право чи суміжні права, примірників творів, фонограм, відеограм чи програм мовлення. Не має значення, які примірники завозяться в Україну — контрафактні чи не контрафактні. Порухенням є сам факт ввезення зазначених об'єктів без дозволу належних осіб. Більше того, ввезення на митну територію України примірників творів, фонограм, відеограм, що охороняються на території України відповідно до чинного законодавства України, із держави, в якій ці твори, фонограми і відеограми не охороняються або перестали охоронятися, також визнаються порушенням авторського права і суміжних прав.

Контрольні питання

1. Захист права інтелектуальної власності.
2. Поняття та визначення контрафактних порушень авторських та суміжних прав.
3. Порядок захисту авторських та суміжних прав.
4. Види та порядок відшкодування при порушеннях авторських та суміжних прав.

5. Судовий порядок розгляду спорів про порушення прав інтелектуальної власності.
6. Патентні спори, що вирішуються в судовому порядку.
7. Захист прав осіб, що володіють конфіденційною інформацією (комерційною таємницею) в Україні.
8. Загальна оцінка системи захисту права інтелектуальної власності за законодавством України.
9. До яких органів державної влади слід звертатися в разі виявлення порушника прав на об'єкт права інтелектуальної власності?

Література

1. Виявлення порушення прав власників чинних охоронних документів та заявників на об'єкти промислової власності. Порядок складання та оформлення патентного формуляра. Методичні рекомендації / За ред. В. Л. Петрова. — К.: Нора-прінт, 2000. — 127 с.
2. Кравец Л.Г. Воздействие общемирового сотрудничества на развитие национальных систем охраны ИС. — М: ИНИЦ, 2001. — 86 с.
3. Красовская А., Бернадская И. Государственная система охраны интеллектуальной собственности в Украине. //ИС. Промышленная собственность. - 2002. - №3. — с. 67 — 74.
4. Шишка Р. Інтелектуальна власність та підприємництво. В кн.: Мале підприємництво і менеджмент в Україні: публічні і правові засади. Збірник наукових праць. Київ, 1997. — С. 162 — 168.
5. Штика Р. Право інтелектуальної власності: погляд на проблему. //Право України. — 1999. - № 1. — С. 57-59.
6. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. — К.: Преса України, 1997. — 80 с.
7. Цивільний Кодекс України: Коментар. — Харків: Одиссей, 2003. — 856 с.
8. Цивільно-процесуальний Кодекс України. Харків: Одиссей, 2003. — 224 с.

9. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 //Офіційний вісник України. - № 21 від 08.06.2001.
10. Митний кодекс України. – Харків: Арсин, 2002. – 224 с. Постанова Кабінету Міністрів України "Про мінімальні ставки авторської винагороди за використання творів літератури і мистецтва" № 784 від 18 листопада 1994 р. //Збірник Постанов Кабінету Міністрів. – 1994. - № 5. – С. 33.
11. Указ Президента України "Про затвердження Положення про Державний комітет з питань науки і інтелектуальної власності" № 987/99 від 13 серпня 1999 р. //Офіційний вісник України. – 1999. - № 33.

ЕКОНОМІКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.

- 7.1. Інтелектуальна економіка та її складові.
- 7.2. Внесення інтелектуальної власності до статутного капіталу підприємства
- 7.3. Інтелектуальна власність як товар і як капітал.
- 7.4. Державна політика в області оцінки, обліку і користовування інтелектуальної власності. Нормативно-правова основа оцінки
- 7.5. Оцінка вартості прав на об'єкти права інтелектуальної власності

7.1. Інтелектуальна економіка та її складові.

Інтелектуальна економіка — це галузь знань, що вивчає теорію і практику функціонування ринкових структур та механізми взаємодії суб'єктів економічної діяльності, пов'язаних з інтелектуальним капіталом. Вона вивчає питання організації підприємницької діяльності, що охоплюють організаційні форми та правові основи бізнесу, методи ціноутворення та оцінки вартості інтелектуального продукту, засоби мобілізації з інтелектуального капіталу, систему сучасного бухгалтерського обліку, фінансових відносин та процедуру укладення угод.

Інтелектуальний капітал як економічна категорія розглядається з позиції авансованої інтелектуальної власності, що в процесі свого руху приносить більшу вартість за рахунок додаткової вартості. Це один із різновидів капіталу, який має відповідні ознаки капіталу і водночас відтворює властиві лише йому (інтелектуальному капіталу) особливості. До інтелектуального капіталу належать продукт розумової, інтелектуальної праці та продукт творчих зусиль. Інтелектуальний капітал — це знання, що можуть бути перетворені в прибуток та оцінені.

За формою власності інтелектуальний капітал може бути приватним, колективним та державним залежно від суб'єкта, який

володіє, користується і розпоряджається результатом інтелектуальної творчої діяльності. Зазначені правомочності закріплені в Конституції України (ст. 41).

В основу інтелектуального капіталу входить інтелектуальна власність — результат інтелектуальної творчої діяльності, результат власного творчого пошуку, який має бути певним чином об'єктивованим, втілений у певну об'єктивну форму та здатним до відтворення.

Що стосується державної форми інтелектуальної власності, то до неї належить продукт інтелектуальної праці, створений на замовлення державних органів влади за рахунок бюджетних коштів, або за традицією продукт інтелектуальної праці належить суб'єкту господарювання (підприємству, об'єднанню тощо), який утворений органами держави (місцевого самоврядування— комунальна власність; Кабінетом Міністрів України, за наказом міністерств і відомств — загальнодержавна власність), що відповідає закону України «Про власність».

Форма залучення інтелектуального капіталу проявляється у формі права на об'єкти промислової власності та у формі авторського та суміжних з ним прав залежно від видів об'єктів інтелектуальної власності. За міжнародними стандартами усі результати творчої інтелектуальної діяльності з точки зору правової охорони поділяються на об'єкти, що охороняються правом промислової власності, і на об'єкти, що охороняються авторським правом. До промислової власності належать винаходи, корисні зразки, промислові моделі, фабричні або товарні знаки, ноу-хау. До об'єктів, що охороняються авторським правом, належать права на наукові, літературні, художні та музичні твори, програми для ЕОМ, бази даних тощо.

За терміном знаходження у розпорядженні суб'єкта господарювання інтелектуальний капітал поділяється на власний або такий, що не має терміну знаходження у розпорядженні суб'єкта господарювання, та строковий інтелектуальний капітал.

Власний інтелектуальний капітал може бути на балансі суб'єкта господарювання, наприклад, у формі капітальних інвестицій, тобто на стадії створення (розробки) нематеріальних активів. Що стосується строкового інтелектуального капіталу, то на

балансі суб'єкта господарювання такий капітал дістає відображення у вигляді нематеріальних активів, які залежно від виду мають термін знаходження у розпорядженні суб'єкта відповідно до законодавства України про охорону інтелектуальної власності. Так, наприклад, правова охорона суб'єктів інтелектуальної власності надається за певних умов на конкретно визначений строк: винахід — на 20 років, корисна модель — на 5 років, промисловий зразок — на 10 років тощо.

Означеними законами також передбачено здійснення, наприклад, щорічної (для винаходів) підтримки їх дії, шляхом сплати зборів за дії, що пов'язані з охороною права на об'єкти інтелектуальної власності.

За ознакою формування (мобілізації) інтелектуальний капітал поділяється на створений самим суб'єктом господарювання і придбаний в інших суб'єктів господарювання.

7.2. Внесення інтелектуальної власності до статутного капіталу підприємства

Інтелектуальну власність можна вносити до статутного капіталу замість майна, грошей та інших матеріальних цінностей, для чого необхідна лише воля всіх засновників. Використання інтелектуальної власності в статутному фонді дозволяє:

- сформувати значний за своїми розмірами статутний фонд без відволікання коштів і забезпечити доступ до банківських кредитів й інвестицій, використовуючи інтелектуальну власність як об'єкт застави нарівні з іншими видами майна;
- амортизувати інтелектуальну власність в статутному капіталі та замінити її реальними коштами, включаючи амортизаційні відрахування на собівартість продукції, тобто капіталізувати інтелектуальну власність;
- авторам і підприємствам - власникам інтелектуальної власності - стати засновниками (власниками) при організації дочірніх і самостійних фірм без відгалуження коштів.

Внесення прав до статутного капіталу замість "живих грошей"

надає також:

- право на отримання частки прибутку (дивідендів);
- право на участь в управлінні підприємством через загальні збори правління;
- право на отримання ліквідаційної квоти в разі ліквідації підприємства тощо
- право на ознайомлення зі звітною інформацією про діяльність підприємства.
- правовласник може отримати додатковий прибуток від використання свого об'єкта права інтелектуальної власності за рахунок платежів за договором комерційної концесії (франшизи). Договір комерційної концесії – це договір, по якому одна особа (право власник), який має розроблену систему ведення визначеної діяльності, дозволяє іншій особі використовувати цю систему, відповідно до вимог правовласника, в обмін на винагороду. Система на умовах комерційної концесії – це пакет прав на використання об'єкта права інтелектуальної власності, включаючи права на промислові зразки, фірмові найменування, торгові марки, технології, комерційну таємницю (ноу-хау). Потенційний користувач концесії не набуває права на об'єкт права інтелектуальної власності. Ці права йому тільки ліцензуються на визначений термін.

Комерційна концесія – це спосіб розширення бізнесу ,який надає право користувачам відтворювати налагоджений бізнес в усіх проявах.

З економіко-фінансової точки зору інтелектуальна власність в умовах господарської діяльності (комерціалізації),набуває головну ознаку – це можливість отримати додаткового доходу або іншої вигоди від її використання.

Відповідно до діючого законодавства автор об'єкта інтелектуальної власності має право на винагороду за комерційне використання такого об'єкту. Іншими словами, якщо господарський суб'єкт використовує об'єкт права інтелектуальної власності – він зобов'язаний виплатити винагороду автору(ам). Розмір такої винагороди та порядок її виплати регулюється додатковими угодами між сторонами (правоволодівцем і автором).

Ключовим елементом комерціалізації інтелектуальних активів є їх оцінка. Оцінка об'єктів інтелектуальної власності дозволяє не тільки визначити цінність(вартість) цього ресурсу для власника, але й з'ясувати його ринкову вартість, рівень востребованности об'єкту інтелектуальної власності на ринку, а, виходячи з цього, й подальшу стратегію діяльності власника з реалізації і впровадження об'єкту інтелектуальної власності.

7.3. Інтелектуальна власність як товар та капітал.

Комерціалізація інтелектуальної власності в умовах ринкових відносин вимагає розглядати її як товар і як капітал.

Як товар інтелектуальна власність розглядається як нематеріальний актив, що використовується в будь-яких господарських операціях. Майнові права інтелектуальної власності у відповідності до закону можуть бути внеском до уставного капіталу юридичної особи, предметом договору застави або інших громадянських відносин. Ці права можуть виступати у якості товару.

До основних властивостей ринкового товару відносять:

- корисність, під якою розуміється здатність утворювати деяку потребу;
- рідкісність – властивість обернена до загальнодоступності;
- універсальність – придатність до обміну на будь-які інші ринкові товари.

Найбільш важливою є властивість рідкісності, яка перетворює корисність продукту в комерційну цінність, а сам продукт – в товар.

Інтелектуальна власність є продуктом інтелектуальної праці, володіє рядом принципових особливостей, які відрізняють її від продукту, маючого речову відчутну матеріальну форму.

Можна назвати наступні особливості інтелектуальної власності як учасника ринкових відносин:

- Нематеріальність. Володіння інтелектуальним продуктом означає володіння правом на його використання. На відміну від речового об'єкту, який має бути використаний на основі права власності одночасно тільки самим власником, нематеріальний

об'єкт інтелектуальної праці може бути одночасно використаний багатьма суб'єктами господарювання;

- Корисність. Споживальна вартість продукту інтелектуальної праці носить потенціальний характер та реалізується з урахуванням умов виробництва або споживання;

- Унікальність. Продукт інтелектуальної праці унікальний за своєю природою, немає двох абсолютно однакових об'єктів інтелектуальної власності, а відтворення продукту інтелектуальної праці економічно недоцільно, так як являє собою дублювання. Право на використання об'єкту інтелектуальної власності стає товаром, якщо йому штучно надати властивість рідкості, тобто закріпити це право за конкретною особою та заборонити його використання будь-ким іншим без санкції право власника, наприклад шляхом патентування;

- Терміновість. Більшість об'єктів інтелектуальної власності має встановлений законодавством термін служби;

- Знос. Інтелектуальна власність не схильна фізичному зносу, а моральний знос володіє відносною властивістю;

- Низький рівень ліквідності.

Однією з основних ознак товару є вартість. Щоб продати права на об'єкти інтелектуальної власності або використати їх у власному виробництві необхідно визначити їх вартість.

Як капітал інтелектуальна власність розглядається з точки зору витрати капіталу на освіту або придбання підприємцем нематеріальних активів з метою його приросту.

Інтелектуальна власність може розглядатися і як інвестиція, що поділяється на капітальну (придбання нематеріального активу, який підлягає амортизації) та фінансову (пряму), якою передбачають внесення нематеріального активу до статутного фонду юридичної особи в обмін на корпоративні права, емітовані такою юридичною особою.

7.4. Державна політика в області оцінки, обліку і користування інтелектуальної власності. Нормативно-правова основа оцінки

Оцінка майна, майнових прав і професійна оцінна діяльність в Україні регулюється відповідно до положень Закону України «Про оцінку майна, майнових прав і професійної оцінної діяльності в Україні», який набув чинності 7 вересня 2001 року. Якщо міжнародними договорами встановлені інші правові норми щодо оцінки майна, майнових прав і професійної оцінної діяльності, застосовуються правила міжнародного договору.

Таким чином, в Україні закріплені єдині вимоги до процедури проведення оцінки майна і майнових прав, незалежно від форми власності і її місцезнаходження. В той же час законодавчо не встановлюється обов'язковість оцінки майна і майнових прав за винятком випадків, викладених у статті 7 Закону, в першу чергу пов'язаних з державним і комунальним майном і необхідністю захисту суспільних інтересів. В цілому, законодавчо встановлені механізми, регулюючі процедури оцінки і вимоги, до професійної оцінної діяльності направлені на захист прав осіб, що використовують оцінку, що у сфері відносин гармонізує українське і міжнародне законодавство.

В даний час в Україні нормативно-правова база, що регламентує відносини в питаннях оцінки вартості, у тому числі і інтелектуальної власності, представлена наступними нормативно-правовими актами:

- ЗУ «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12.07.2001 г. № 2658-III;
- «Методика оцінки майна». Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 г. № 1891;
- Національний стандарт №1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав». Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 г. № 1440;
- «Норми професійної діяльності оцінювача» (редакція від 18 серпня 1999 року). Затверджені Радою Українського товариства оцінювачів, протокол №7 от 11. 04. 95 г.

Слід також враховувати положення Міжнародних Стандартів

оцінки (МСО-2001), прийняті Міжнародним комітетом із стандартів оцінки (МКСО) в 2001 р., які складаються із стандартів і керівництва по їх застосуванню. Розділ МРО 4 (міжнародне керівництво) присвячений оцінці нематеріальних активів.

Органом державної влади, що здійснює державне регулювання оцінної діяльності в Україні, є Фондація державного майна України.

Державне регулювання оцінної діяльності полягає в забезпеченні формування і розвитку інфраструктури оцінки майна в Україні, об'єктивності і законності її проведення, впровадження в практику оцінної діяльності міжнародних норм і правил оцінки, забезпечення суспільних інтересів в питаннях оцінки майна, створення конкурентної серед суб'єктів оцінної діяльності.

7.5. Оцінка вартості прав на об'єкти права інтелектуальної власності

Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12 липня 2001 р передбачено, що оцінка майна, майнових прав — це процес визначення їх вартості на дату оцінки за процедурою, яка передбачена в положеннях (національних стандартах) оцінки майна, що затверджуються Кабінетом Міністрів України, методиках та інших нормативно-правових актах, що розробляються з урахуванням вимог положень (національних стандартів) і затверджуються Кабінетом Міністрів України або Фондом державного майна України.

За ознакою можливості визначення розміру (величини) вартості інтелектуальний капітал може оцінюватися (визначатися) прямим (витратним) методом (безпосередньо, відповідно до кошторису) та експертним методом.

Оцінка вартості прав на об'єкт права інтелектуальної власності найчастіше здійснюється з метою визначення:

- оподаткованої бази майна фірми;
- вартості інтелектуальної (промислової) власності, яка вноситься до статутного капіталу підприємства;

- вартості виняткових прав, що передаються на основі договору про передачу прав на об'єкти інтелектуальної власності або ліцензійного договору на право використання такого об'єкта;
- розміру компенсації, яку необхідно виплатити згідно з чинним законодавством правовласнику інтелектуальної власності за порушення його виключних (майнових прав).

Необхідність оцінки вартості інтелектуальної власності виникає також у разі внесення її до інноваційних, інвестиційних проектів; у разі розширення ринків збуту; у разі страхування; передачі інтелектуальної власності в заставу з метою отримання кредитів; визначення збитку, завданого неправомірним використанням об'єкта права інтелектуальної власності; у разі банкрутства підприємства в процесі його ліквідації з метою задоволення позовів кредиторів. При цьому розрахунки вартості (ціни) об'єкта інтелектуальної власності, здійснені для одних цілей, не використовуються для інших.

Витратний метод оцінки вартості інтелектуального капіталу передбачає, що потенційний покупець, якій володіє відповідною інформацією (кошторисом витрат) про предмет купівлі, не заплатить за нього більше, ніж вартість іншого об'єкта у складі нематеріальних активів тієї самої корисності.

Експертний (ринковий) метод оцінки вартості інтелектуального капіталу передбачає використання методу порівняльних продаж, який полягає у прямому порівнянні оцінюваного об'єкта з іншим, аналогічним за якістю, призначенням і корисністю, що був проданий у порівнюваний час на аналогічному ринку.

Передусім з юридичних позицій слід розрізняти правову охорону інтелектуальної власності і право на інтелектуальну власність.

Правова охорона об'єктів інтелектуальної власності надається за певних умов на конкретно визначений законом строк.

Право інтелектуальної власності — це право володіти, користуватися і розпоряджатися належним результатом інтелектуальної творчої діяльності.

Інтелектуальна власність є складовою інтелектуального капіталу і набуває всіх притаманних йому ознак.

Використання інтелектуальної власності в господарській

діяльності з економіко-фінансових позицій — це її комерціалізація, що виникає на умовах договірних відносин. Комерціалізація інтелектуальних активів можлива тільки в тому випадку, якщо вони здобувають економічну цінність або виступають як засіб створення нової вартості (інтелектуальний капітал), або як джерело споживчого блага (споживчий продукт).

Грамотно і з максимальною вигодою здійснити комерційне користування об'єктів інтелектуальної власності — надзвичайно важливий момент діяльності підприємства. Робиться це, в основному, шляхом участі об'єктів права інтелектуальної власності у всіх взаємостосунках торгового (комерційного) характеру; внеску в статутний капітал підприємства; отримання кредитів і інших ресурсів під заставу об'єктів інтелектуальної власності; випуску додаткового пакету акцій на величину згаданої вартості об'єктів інтелектуальної власності; багаторазової передачі прав на користування об'єктів різним суб'єктам підприємництва; переуступки прав на запатентовані об'єкти інтелектуальної власності.

Вибір форми комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності може бути зроблений за наслідками маркетингових досліджень. Для цього проводиться ретельне вивчення ринку інтелектуальної власності, визначаються попит і індивідуальні запити споживачів, досліджуються існуючі на ринку пропозиції аналогічних об'єктів.

Вважається, що комерціалізація через використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві є найвигіднішою, оскільки, володіючи монопольним правом, власник об'єкту одержує весь прибуток від продажу інноваційного продукту.

Якщо правовласник не може використовувати об'єкти інтелектуальної власності у власному виробництві, він може передати повністю або частково право власності на об'єкти інтелектуальної власності іншій фізичній або юридичній особі або ж передати лише право на користування об'єкту інтелектуальної власності.

Потреба в оцінці вартості інтелектуальної власності виникає у зв'язку з:

— визначенням бази оподаткування в процесі придбання та

- продажу об'єктів інтелектуальної власності;
- здійсненням корпоративних операцій, пов'язаних з емісією (ремісією) статутних фондів господарських товариств;
- визначенням вартості виключних прав, що передаються на підставі договору купівлі-продажу об'єктів інтелектуальної власності чи ліцензійних договорів на право використання таких об'єктів;
- визначенням розміру компенсації (розміру відшкодування), яку потрібно сплатити відповідно до діючого законодавства власнику інтелектуальної власності за порушення його виключних прав;
- внесенням об'єктів інтелектуальної власності при здійсненні інноваційних чи інвестиційних проектів;
- поширенням ринків збуту (шляхом надання франшизи (межі відхилення кількості поставленого товару від зазначеного у договорі) та ін.);
- організацією страхування;
- передачею інтелектуальної власності під заставу з метою отримання кредитів;
- визначенням збитків, отриманих неправомірним використанням об'єктів інтелектуальної власності;
- банкрутством підприємства у процесі його ліквідації з метою задоволення позивів кредиторів;
- проведенням приватизації (відчуження) державного майна.

За своєю сутністю об'єкти інтелектуальної власності не мають неуреченої форми, тому їх вартість не визначається з використанням традиційних показників, що застосовуються при здійсненні оцінки матеріальних об'єктів. Світовий досвід показує, що питання адекватної ціни складне як практично, так і теоретично. Ймовірність та суб'єктивність у такій оцінці очевидна, що потребує залучення до розрахунку вартості інтелектуальних об'єктів більш удосконаленого методичного інструментарію.

При цьому слід зазначити, що розрахунки вартості об'єктів інтелектуальної власності здійснюються для певних цілей і не можуть бути використані для інших.

Існує декілька видів вартості, визначення яким дані у відповідних стандартах. Це ринкова вартість, інвестиційна вартість, первинна вартість, ліквідаційна вартість, заставна вартість і інші види вартості. В оцінній практиці вид вартості визначається відповідно до типу скоюваної операції і мети оцінки.

В стандартах оцінки під ринковою вартістю розуміється найвірогідніша ціна об'єкту оцінки, по якій він може бути відчужений на відкритому ринку в умовах конкуренції, коли сторони діють розумно, маючи свій в розпорядженні всю необхідну інформацію. Застосування поняття «ринкова вартість» до об'єкту оцінки «інтелектуальна власність» не завжди може бути правомірною, оскільки інтелектуальна власність є об'єктом, що не має аналога, попит і пропозиція обмежений. В цій ситуації можна говорити про умовно-ринкову вартість інтелектуальної власності. Як приклад ринкової вартості можна назвати величину заставного забезпечення, як найвірогіднішу ціну продажу власності при невиконанні позичальником зобов'язань.

Інвестиційна вартість - це вартість для конкретного інвестора при певній меті інвестування. І при купівлі-продажу і при внесенні в статутний капітал майже завжди передбачається використовувати даний актив в конкретному інвестиційному проекті. Саме тому даний вид вартості найбільш часто використовується при оцінці інтелектуальної власності.

Визначення вартості інтелектуальної власності є задача багатофакторна. Процес вартісної оцінки інтелектуальної власності вимагає вивчення і комплексного обліку правових, економічних і технічних аспектів. Наприклад, неможливо визначити ціну технології без аналізу її технічної здійсненності, стадії життєвого циклу, стану і динаміків ринку аналогічної продукції, правової охорони, а також можливості порушення прав третіх осіб.

Оцінка є обґрунтованою думкою незалежної сторони про вартість інтелектуальної власності, яка істотним чином залежить від наступних чинників:

- об'єму передаваних прав;
- можливості несанкціонованого використання;
- рівня готовності до комерційного використання;
- технічної і економічної цінності.

Методика оцінки вартості інтелектуальної власності розробляється для відповідного об'єкта під конкретного замовника, оскільки потреба у такій оцінці виникає, як правило, у зв'язку з відчуженням відповідних виключних або невиключних прав.

Майновими правами, що можуть оцінюватися, визнаються будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі права, які є складовими частинами права власності (права володіння, розпорядження, користування), а також інші специфічні права (права на провадження діяльності, використання природних ресурсів тощо) та права вимоги.

Датою оцінки є дата, за станом на яку здійснюються процедури оцінки майна та визначається його вартість. Нормативно-правовими актами з оцінки майна можуть бути передбачені строки дії звіту про оцінку майна (акта оцінки майна) від дати оцінки або дати її затвердження (погодження) замовником.

Законом передбачено, що професійно-оціночна діяльність — це діяльність оцінювачів (які мають кваліфікаційне свідоцтво оцінювача) та суб'єктів оціночної діяльності (які мають сертифікат суб'єкта оціночної діяльності), що полягає в організаційному, методичному та практичному забезпеченні проведення оцінки майна, розгляді та підготовці висновків щодо вартості майна.

До суб'єктів оціночної діяльності належать суб'єкти господарювання — зареєстровані в установленому законодавством порядку фізичні особи — суб'єкти підприємницької діяльності, а також юридичні особи незалежно від їх організаційно-правової форми та форми власності, що здійснюють господарську діяльність, у складі яких працює хоча б один оцінювач, та які отримали сертифікат суб'єкта оціночної діяльності відповідний до зазначеного Закону.

До суб'єктів оціночної діяльності належать також органи державної влади та органи місцевого самоврядування, що отримали повноваження на здійснення оціночної діяльності у процесі виконання функцій з управління та розпорядження державним майном та (або) майном, що є у комунальній власності, та у складі яких працюють оцінювачі.

Оцінка майна проводиться на підставі договору між суб'єктами оціночної діяльності — суб'єктом господарювання та замовником

оцінки на підставі ухвали суду про призначення відповідної експертизи щодо оцінки майна.

Договір на проведення оцінки майна укладається в письмовій формі та може бути двостороннім або багатостороннім.

Істотними умовами договору на проведення оцінки майна є:

- зазначення майна, що підлягає оцінці;
- мета, за якою проводиться оцінка;
- вид вартості майна, що підлягає визначенню;
- дата оцінки;
- строк виконання робіт з оцінки майна;
- розмір і порядок оплати робіт;
- права та обов'язки сторін договору;
- умови забезпечення конфіденційності результатів оцінки, інформації, використаної під час її виконання;
- відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання умов договору;
- порядок вирішення спорів, які можуть виникнути під час проведення оцінки та прийняття замовником її результатів.

Законодавством або за згодою сторін договору в ньому можуть бути передбачені інші істотні умови.

Не допускається встановлення у договорі розміру оплати робіт як частки вартості майна, що підлягає оцінці.

Звіт про оцінку майна є документом, що містить висновки про вартість майна та підтверджує виконані процедури з оцінки майна суб'єктом оціночної діяльності — суб'єктом господарювання відповідно до договору. Звіт підписується оцінювачами, які безпосередньо проводили оцінку майна, і скріплюється печаткою та підписом керівника суб'єкта оціночної діяльності.

Акт оцінки майна — це документ, що містить висновки про вартість майна та підтверджує виконані процедури з оцінки майна, здійсненої суб'єктом оціночної діяльності — органом державної влади або органом місцевого самоврядування самостійно. Акт оцінки майна підлягає затвердженню керівником органу державної влади або органу місцевого самоврядування.

Контрольні питання

1. Визначення інтелектуального капіталу як економічної категорії.
2. Інтелектуальна власність як об'єкт обліку
3. Визначення інтелектуальної власності як складової інтелектуального капіталу.
4. Визначити, в яких випадках здійснюється оцінка вартості інтелектуальної власності.
5. Визначити майно і майнові права, які можуть оцінюватися.
6. Підстави для здійснення оціночної діяльності.
7. Істотні умови договору на проведення оцінки.
8. Підходи до оцінки та методи оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності.(Дохідний, витратний, ринковий підхід до оцінки інтелектуальної власності.) :
9. Ознаки нематеріальних активів як об'єкта бухгалтерського обліку.

Література

1. Ботуз С. Диалог с машиной: Интерактивные технологии и экспертиза объектов интеллектуальной собственности //Интеллектуальная собственность. – 1997. - № 5/6 - с. 17-24.
2. Парсяк В.Н., Рогов Г.К. Маркетинговые исследования : Учеб. пособие для студ. вузов. — 2. дораб. изд. — К. : Наукова думка, 2000.— 172с.
3. Правила проведення експертизи заявки на винахід і корисну модель. Затверджені наказом Держпатенту України № 44 від 9 березня 1995 р.
4. Право інтелектуальної власності: Підручник для студентів вищих навч. закладів / За ред.. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2002. – 624 с.
5. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
6. Цивільний Кодекс України: Коментар. – Харків: Одиссей, 2003. – 856 с.

ЛІТЕРАТУРА

Основна нормативна література:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
2. Цивільний Кодекс України: Коментар. – Харків: Одіссей, 2003. – 856 с.
3. Цивільно-процесуальний Кодекс України. Харків: Одіссей, 2003. – 224 с.
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 //Офіційний вісник України. - № 21 від 08.06.2001.
5. Митний кодекс України. – Харків: Арсин, 2002. – 224 с.
6. Закон України "Про авторське право і суміжні права" //Відомості Верховної Ради України. – 1994, N 13, ст.64.
7. Закон України "Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризького акту від 24 липня 1971 року, зміненого 2 жовтня 1979 року)" //Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 21. – С. 155.
8. Бернская конвенция об охране литературных и художественных произведений. Парижский акт от 24 июля 1971 г.
9. Закон України "Про охорону прав на винаходи та корисні моделі" // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 7. – С. 32.
10. Закон України "Про охорону права на промислові зразки" //Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 7. – С. 34.
11. Закон України "Про охорону права на знаки для товарів та послуг" //Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 7. – С. 36.
12. Закон України "Про охорону нових сортів рослин" //Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 20. – С. 149.
13. Закон України "Про захист прав на топографії інтегральних схем" //Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 26. – 272 с.
14. Закон України "Про міжнародні договори України" від 22 грудня 1993 року //Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 10. – С. 45.
15. Указ Президента України "Про затвердження Положення про

- Державний комітет з питань науки і інтелектуальної власності" № 987/99 від 13 серпня 1999 р. //Офіційний вісник України. – 1999. - № 33.
- 16.Закон України "Про власність" від 26 березня 1991 року //Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 20. – С. 249.
 - 17.Закон України "Про телебачення і радіомовлення" від 21 грудня 1993 року. //Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 10. – С. 43.
 - 18.Закон України "Про кінематографію" від 13 січня 1998 року //Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 22. – С. 114.
 - 19.Закон України "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні " від 16 листопада 1992 року. //Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 1. – С. 1.
 - 20.Закон України "Про інформацію" від 2 жовтня 1992 року //Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 48. – С.650.
 - 21.Закон України "Про науково-технічну інформацію" //Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 27. – С. 398.
 - 22.Закон України "Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм" від 23 березня 2000 року //Урядовий кур'єр. –2000. - № 77.
 - 23.Постанова Кабінету Міністрів України "Положення про державну реєстрацію прав автора на твори науки, літератури і мистецтва" № 532 від 18 липня 1995 р. //Збірник Постанов Кабінету Міністрів. – 1995. - № 10. – С. 247.
 - 24.Постанова Кабінету Міністрів України "Про мінімальні ставки авторської винагороди за використання творів літератури і мистецтва" № 784 від 18 листопада 1994 р. //Збірник Постанов Кабінету Міністрів. – 1994. - № 5. – С. 33.
 - 25.Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Правил роздрібної торгівлі примірниками аудіовізуальних творів та фонограм" № 1209 від 4 листопада 1997 року // Урядовий кур'єр. – 1997. - № 219.
 - 26.Постанова Кабінету Міністрів України "Про перелік відомостей, що не складають комерційної таємниці" № 611 від 09.08.1993 р. //Збірник постанов Уряду України. – 1993. - № 12.
 - 27.Указ Президента України "Про затвердження Положення про Державний комітет з питань науки і інтелектуальної власності" №

- 987/99 від 13 серпня 1999 р. //Офіційний вісник України. – 1999. - № 33.
- 28.Правила проведення експертизи заявки на винахід і корисну модель. Затверджені наказом Держпатенту України № 44 від 9 березня 1995 р.
- 29.Правила Складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель від 22 січня 2001 р. //Інтелектуальна власність. – 2001. - №3.
- 30.Полное собрание законов. — Т. XXXII. — № 25, 143.
- 31.Постановление ЦИК й Совнаркома СССР от 12 сентября 1924. — СЗ СССР. - 1924. - № 9. - Ст. 97.
- 32.Цивільний кодекс Української РСР. — Ст. 3.
- 33.ДСТУ 3574-97. Патентний формуляр. Основні положення. Порядок складання та оформлення. — Чинний від 01.01.98. — Держстандарт України, 1997. — 6 с.
- 34.ДСТУ 3574-97. Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення. — Чинний від 01.01.98. — Держстандарт України, 1997. — 14 с.
- 35.Постанова Кабінету Міністрів України "Положення про державну реєстрацію прав автора на твори науки, літератури і мистецтва" № 532 від 18 липня 1995 р. // Збірник Постанов Кабінету Міністрів України. – 1995. - № 10. – С. 247.

Додаткова література:

1. Авторське право і суміжні права. Європейський досвід: У 2-х книгах /За ред.. А.С. Довгерта. – К.: Ін Юре, 2001. – 460 с.
2. Ананьева Е. Управление имущественными правами авторов на коллективной основе //Интеллектуальная собственность. – 1999. - № 6. – С. 84.
3. Андрощук Г.И., Работягова Л.И. Патентне право: правова охорона винаходів: Навч. Посібник. – К.: МАУП, 1999.
4. Интеллектуальная собственность: Словарь-справочник /Корчагин А.Д., Тальянский В.Б., Полищук Е.П. и др. Под общ. Ред.

- Корчагина А.Д. – М.: Инфра-М, 1995. – 112 с.
5. Интеллектуальная собственность: Сборник типовых договоров. / Сост. Н.В. Лыжник, А.Г. Кукушкин. М., 1995.
 6. Калятин В.О. Исключительная собственность. (Исключительные права). – М.: НОРМА, 2001. – 480 с.
 7. Кузьмин Э.А. Правовая защита коммерческой тайны //Правоведение. – 1992.
 8. Підпригора О.А. Деякі міркування з приводу захисту авторського права і суміжних прав //Вісник Ун-ту внутрішніх справ. – 1999. - № 6. – С. 110 – 114.
 9. Підпригора О.А. Право інтелектуальної власності в проекті Цивільного кодексу України. – В кн.: 3 Всеукраїнська конференція "Стан Кодифікаційного процесу в Україні: системність, пріоритети, уніфікація". – Київ, 1993. – С. 43 – 44.
 10. Підпригора О.О. Законодавство України про інтелектуальну Власність. – Х.: "Консум", 1997. – 192 с.
 11. Підпригора О.А., Підпригора О.О. Право інтелектуальної власності України: Навч. посібник для студентів юрид. вузів і фак. унтів. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 336 с.
 12. Права на результаты интеллектуальной деятельности. Авторское право. Патентное право. Другие исключительные права: Сборник норм, актов. – М.: ДЕ-ЮРЕ, 1994. – 624 с.
 13. Право інтелектуальної власності: Підручник для студентів вищих навч. закладів / За ред.. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2002. – 624 с.
 14. Гражданское право в вопросах и ответах. Учебное пособие. Под общей редакцией Е.О. Харитонов. Харьков, Одиссей, 2001.
 15. Право интеллектуальной собственности: Конспект лекций в схемах / Ред.-изг. Д.И. Платонов. – М.: "Приор", 1999. – 114 с.
 16. Самотуга В.А., Андреев С.С. Коммерческая тайна и ее защита. – М.: Внешторгиздат, 1992.
 17. Шишка Р.Б. Правова охорона інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект. – Х: Нац. ун-т внутр. справ. – 2002. – 354 с.
 18. Шишка Р. Інтелектуальна власність та підприємництво. В кн.: Мале підприємництво і менеджмент в Україні: публічні і правові засади. Збірник наукових праць. Київ, 1997. – С. 162 – 168.

- 19.Штика Р. Право інтелектуальної власності: погляд на проблему. //Право України. – 1999. - № 1. – С. 57-59.
- 20.Вчерашний Р.П. Патентно-информационные исследования в новых условиях хозяйствования //Проблемы совершенствования патентно-информационного обеспечения в условиях хозрасчета – М.: ВНИИПИ, 1989.
- 21.Право интеллектуальной собственности: Конспект лекций в схемах / Ред.-изг. Д.И. Платонов. – М.: "Приор", 1999. – 114 с.
- 22.Дмитриева Ю., Москалев И. Патентный поиск в англоязычных полнотекстовых базах данных. // ИС. Промышленная собственность. - 2001. - №5. – с.47-55.
- 23.Использование патентной информации при подготовке аналитических обзоров, докладов и заключений о современном уровне и тенденциях развития техники на основе автоматизированного анализа состояния и динамики изобретательской активности (методические рекомендации). — М., ВНИИПИ, 1991.
- 24.Іваненко П. Створення спеціалізованої бази даних винаходів в Україні. // Інтелектуальна власність. – 2001. - №11 с. 21 – 25.
- 25.Киселева Т.С. Исследование технического уровня объектов техники на различных этапах их создания и освоения: Учебное пособие. – М.: ВНИИПИ, 1990. – 73 с.
- 26.Колесников А.П. Пособие по работе с официальными патентными бюллетенями. – М: ИНИЦ, 2002. – 128 с.
- 27.Кочеткова А. Міжнародний обмін патентною документацією. //Інтелектуальна власність. – 2001. - №7 с. 20 – 24.
- 28.Кравец Л.Г. Возможности использования патентно-ассоциированных источников информации в Интернете //ИС. Промышленная собственность 2001. - №5. – с. 52 - 58.
- 29.Кравец Л.Г. Возможности патентного поиска в STN //Патентное дело. – 1997. - №7. – с. 27-28.
- 30.Мельникова Л.И., Романова Н.И., Столяров А.М. Патентные исследования на различных этапах создания и освоения объектов техники: Учебное пособие. — М.: ВНИИПИ, 1987.
- 31.Кравец Л.Г. Воздействие общемирового сотрудничества на развитие национальных систем охраны ИС. – М: ИНИЦ, 2001. – 86 с.

- 32.Красовская А., Бернадская И. Государственная система охраны интеллектуальной собственности в Украине. //ИС. Промышленная собственность. - 2002. - №3. – с. 67 – 74.
- 33.Методические рекомендации по проведению патентно-конъюнктурных исследований. – М.:ВНИИПИ, 1990. – 40 с.
- 34.Ненахов Г.С., Кекишева Н.П., Максимова В.В. Патентная документация, предоставленная патентными ведомствами и ВОИС в Интернете. — М: ИНИЦ, 2001. — 144 с.
- 35.Парсяк В.Н., Рогов Г.К. Маркетинговые исследования : Учеб. пособие для студ. вузов. — 2. дораб. изд. — К. : Наукова думка, 2000.— 172с.
- 36.Патентная информация и патентные услуги. //Справочник. М: НПО "Поиск", 1992. 57 с.
- 37.Патентні дослідження: Методичні рекомендації / За ред. В.Л.Петрова. — К.: Видавничий дім "Ін Юре", 1999. — 264 с.
- 38.Ботуз С. Диалог с машиной: Интерактивные технологии и экспертиза объектов интеллектуальной собственности //Интеллектуальная собственность. – 1997. - № 5/6 - с. 17-24.
- 39.Парсяк В.Н., Рогов Г.К. Маркетинговые исследования : Учеб. пособие для студ. вузов. — 2. дораб. изд. — К. : Наукова думка, 2000.— 172с.
- 40.Цивільне та сімейне право України (навчально-практичний посібник). Харитонов Є.О. Харків, «Одіссей», 2004.
- 41.Цивільне право України. Підручник. Є.О. Харитонов, Н.О. Саніахметова. Київ. Істина, 2003.
- 42.Гражданское право Украины. Учебное пособие. Слипченко С.А., Кройтор В.А., Эспада, Харьков, 2000.
43. Интеллектуальная собственность (Исключительные права). Учебник для вузов. В.О. Калатин. Москва, НОРМА, 2000
44. Право інтелектуальної власності. В.С. Дроб'язко, Р.В. Дроб'язко. Київ, Юрінком Інтер, 2004.

Навчальне видання

Навчальний посібник
з дисципліни „Інтелектуальна власність”
для студентів всіх спеціальностей
всіх форм навчання

Укладач: Н.М.Целих

Відповідальний за випуск: В.М. Березний

Підп. до друку	Формат	Папір офсетний
Друковано на ризографі	Умовн. - др..арк.	Обл. - вид. арк.
Зам №	Тираж прим.	Ціна договірна

Адреса редакції видавництва і поліграфічного підприємства
ХНАДУ 61002 Харків - 02, вул. Петровського,25

Надруковано видавництвом Харківського національного
автомобільно – дорожнього університету